

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

P R O E V E
V A N
NIEUWERE
T A A L K U N D E,
OP DE
N E D E R D U I T S C H E
S P R A A K K U N S T
T O E G E P A S T.

Ut desinit vires, tamen est laudanda
voluntas.

OVIDIUS.

D O O R
T. OLIVIER SCHILPEROORT.

Gedrukt, bij J. OOMKENS, te Groningen.

1806.

C. VAN DER POST J^r.
BOEKHANDELAAR
te Utrecht,
de Gracht, Wijk E, No. 88.

AAN

DE MAATSCHAPPIJEN

DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE,

EN

VAN BATAAFSCHE TAAL- en DICHT-KUNDE,

MITSGADERS

ALLEN TAALLIEFHEBEREN,

INZONDERHEID

AAN DE HEEREN

SIEGENBEEK EN WEILAND,

MET VERSCHULDIGDE ACHTING

AANGEBODEN.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
540 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

RECEIVED
JAN 10 1964

FROM
DR. J. H. GOLDEN
CHICAGO, ILLINOIS

RESEARCH REPORT
NO. 100

Non enim tam praeclarum est scire Latine, quam
turpe nescire.

C I C E R O.

Wanneer wij, met innig leedwezen, niet alleen de
uiterlijke schoonheid der regelmatigheid in het gebruik
der schrijfteekenen bij onze landgenoten niet gekend,
verwaarloosd, maar zelfs de kracht, de juistheid, de
zuiverheid, ja de eerste grondregelen onzer tale, in zoo
algemeene verachting zagen, dat, zoo wel in de schrif-

A

ten onzer geleerdste mannen, als op den kanfel, in de pleitzaal, op het toneel, de ware oeffenscholen tevens en de bewaarplaatsen der welsprekendheid, de groffte taalfeilen geduld, meestal niet bemerkte wierden, — wij beschouwden dan wel de kennis der moedertale niet als eene bijzondere voortreffelijkheid, maar wij rekenden de algemeene onwetenschap derzelve, met den onsterflijken roméinschen redenaar, schandelijk.

't Is waar, loffelijke pogingen werden nu en dan tot herstel van het zoo onvergeeflijk verwaarloosde gedaan, kundige boekbeoordelaars ~~wrakten~~ wrakten het gebrek aan taalkennis sints eenigen tijd strenger dan voorheen; intusschen verschenen er dagelijks werken, van geschiedkundigen of wetenschappelijken, nuttigen, inhoud, welke wij niet alleen minder dan de uitheemschen der lezing waardig moesten keuren, maar zelfs met afkeer van de hand moesten leggen, omdat wij de walging voor de daarin krielende taalfeilen niet konden overwinnen.

Dikwerf wenschten wij iets ter verbetering te kunnen bijdragen; dan, behalven dat de bescheidene bewustheid van de zeer mogelijke feilbaarheid onzer eigene begrippen ons tegen de moeilijke taak der hervorming moest doen opzien, waren wij overtuigd dat enkel eens bijzonderen persoons gevoelens, al ware het ook slechts uit hoofde der algemeene onverschilligheid, geene algemeene navolging zouden vinden. Martelijk verblijdden wij ons dus,

toen wij vernamen, dat voor den gewigtigen arbeid berekende mannen ons de vruchten hunner nasporingen zouden schenken niet alleen, maar dat ook, om aan hunne leerstellingen gereede navolging te verschaffen, de eenige weg was ingeslagen, welke tot het begeerde doel konde leiden. Reikhalzend verlangden wij naar hunne werken, en toen dezelve, met de bekrachtiging van de beroemdste taalkenners en van taalbeoefenende genootschappen toegerust, en door de goedkeuring en aanprijzing van de hooge regeering gesterkt, in het licht verschenen, sloegen wij dezelve gretig op, in verwachting van daarin de vervulling onzer vurigste wenschen, tevens en nutte leering voor onszelve te vinden.

Dan, volkomenheid is boven het bereik van menschelijke vermogens, en men kan enkel door de vereende pogingen van velen tot nabij dezelve streven. Dat wij thans de pen opvatten, geschiedt dus niet omdat wij den verdienstelijken arbeid der beide geleerden miskennen, omdat het ons behaagt eigendunkelijk van hen te verschilden, maar om, naar ons vermogen, tot het bereiken der hoogstmogelijke volkomenheid medetewerken.

Ten dezen einde de volgende bedenkingen aan het oordeel van deskundigen onderwerpende, zullen wij ons hoofdzakelijk bepalen tot hetgeen wij alsnog wezenlijke behoeften voor het gebouw onzer taalkennis meenen te zijn.

Vijfvoudig rekenen wij deszelfs onderscheidene vakken:

1. WOORDUITSPRAAK (orthoëpia), welke ten grondslag dient aan de
2. WOORDVERBEELDING (orthographia), of spelling, welke ons leert de voor het gehoor onderscheidene klanken ook voor het oog duidelijk voortstellen;
3. WOORDONTLEDING (etymologia) welke ons de woorden in derzelve afstamming, vorming, en buiging, als *deelen der rede* leert kennen;
4. WOORDVOEGING of woordschikking (syntaxis), welke de rangschikking en het gebruik der buigingen van de onderscheidene *Deelen der rede*, in hunne betrekkingen tot elkanderen, aanwijst; en
5. WOORDGEBRUIK, hetwelk de beteekenis en toepasbaarheid der woorden, in hunne betrekking tot elkanderen, als *woorden*, leert onderscheiden.

Het eerste is even, als het laatste, geheel en al onbehandeld gebleven. Gemerkt het groote verschil ook onder de beschaafdst sprekenden in onderscheidene plaatsen, zal een bepaald voorschrift tot regeling der uitspraak, onzes achtens, bij alle liefhebbers der tale voor nuttig en noodzaakkijk worden gehouden. In de afzondering tusschen het woordgebruik en de woordvoeging, hebben wij het voorbeeld van verscheidene taalleeraren, met name der fransche du Marfais en d'Azarq, welke de *con-*

struccion van de *syntaxe* onderscheiden; wel is waar, de Wailly vereenigt beide weder, doch enkel op grond dat het griekscbe oorspronkelijk woord beiderlei beteekenis heeft; ook ware het ons om het even onder welke benaming het voorkwame, mits men het slechts tot een onderwerp van onderzoek gemaakt hadde. Voor de noodzaaklijkheid daarvan zullen wij, voorlopig, enkel het, zeker alles afdoend, bewijs aanvoeren, dat den heere Weiland zelve, in zijne *Spraakunst*, eenige onachtzaamheden ten dezen aanzien ontsnapt zijn. Bij voorbeeld:

I. Deel, §. 238. „*GENE gelukkige dagen zijn voorbij*;" alwaar ons de onderscheiding der nieuwe spelling niet genoegzaam dunkt te zijn, om de verwarring van *gene* met *geene* te beletten; ook vinden wij een wange-luid in de viermalen herhaalde *g* in drie woorden.

§. 351. „*zijne MEERDEREN met gepasten eerbied BEHANDELEN*" in plaats van *zich jegens — gedragen*, terwijl men integendeel te recht kan zeggen: *zijne MINDEREN met vriendelijkheid en inschikkelijkheid behandelen*.

II. Deel §. 38. „De bijvoeglijke naamwoorden *staan* voor de zelfstandige naamwoorden, waartoe zij behoren, en *volgen* dezelve in naamval, enz." alwaar de dubbetzinnigheid van *volgen* niet dan door den samenhang met het *volgende* weggenomen wordt.

§. 262. *Ik heb hem ALLEEN gezien, niet gesproken*, in plaats van: *ik heb hem ENKEL gezien*, enz.

I.

Over de Uitspraak.

Nam ipsum Latine loqui est illud quidem in magna laude ponendum ; sed non tam sua sponte, quam quod est a plerisque neglectum.

CICERO.

Weinige talen zijn zoo zeer als de onze voor eenparigheid en regelmatigheid van uitspraak vatbaar; de grond hiertoe ligt in het geringe aantal van enkele klanken, waardoor het ook mogelijk wordt dezelve bijna alle door bijzondere teekenen te onderscheiden.

Eenparigheid van uitspraak is bij ons echter iets zoo geheel vreemds, dat het in het algemeen niet ligtelijk te beslissen is, waaraan men zich te houden hebbe. Waarschijnlijk heeft men, juist om de gemakelijkheid, een opzettelijk onderzoek dezen aangaande overbodig geacht, en staan wij thands verre beneden den trap van volkomenheid, door andere natien, die in dit stuk on-eindig meerdere moeilijkheden te overkomen hadden, bereikt.

Dubbel aangenaam ware het ons geweest, indien men hadde kunnen goedvinden de spelling zoo naauwkeurig mogelijk naar de welluidendst mogelijke uitspraak te schikken. De laatste ware dan tevens aangewezen en gevestigd niet alleen, maar ook krachtig tegen verbastering beschut geworden. Wij hadden gaarne, in vergelding van deze groote nuttigheid, aan eenige punten of streepjes het burgerrecht geschonken; althans hadden wij gewenscht de vocaalverdubbeling naar de gewone en meest algemeene uitspraak geschikt te zien. Edoch, daar het een zoo min als het ander heeft mogen gebeuren, blijft ons enkel over te hopen, dat, wanneer de nieuwe spelling bij het meerderdeel der schrijvenden navolging mogte vinden, men zich ook aan de uitspraak zal laten gelegen zijn, en dat alsdan alle beschaafd sprekende nederlanders spoedig de zacht- en scherp-lange *e* en *o* mogen leeren onderscheiden, gelijk wij het verlies der voorheen door ons gebruikte *y* minder zullen beklagen, wanneer wij vernemen, dat de uitspraak van *myn* enz. algemeen in *mien*, *miin* of *mijn* veranderd zij.

Met te zeggen: dat wij het verlies der letter *y* beklagen, meenen wij echter geenszins de minste bedenking tegen de schrandere ontwikkeling des hoogleeraars Siegenbeek te opperen, noch in twijfel te trekken, dat derzelver oorspronkelijke uitspraak *u*, naderhand *i*, niet *ei*, geweest zij. Veeleer willen wij nog eene aanmerking bijbrengen, om het laatste ook voor diegenen te staven, welken des hoogleeraars gevoelen, dat de *y* niet

door de oude verwandschapte talen; maar door middel van de franfche, in de onze overgegaan zij, niet mogt voldoen. Het engelsch namelijk heeft de *y*, met weinige uitzonderingen, enkel bij den aanvang of op het einde der woorden, zeer vermoedelijk alleen sieraadshalve; en met de uitspraak van de nederduitsche *i*, wordende de slot-*y* ook in die letter bij de toevoeging eeniger buiging of aantevoegen eindiging veranderd.

Het angelfaxisch hadt de *y*, *e*, en *i*, veelal onverschillig, en is de *y* in het midden der oude angelfaxische woorden in het numalig engelsch steeds korte *i*. b. v.

gyfan, *gesan*, *gisan*, nu *give*;

cyng, *cyning*, nu *king*;

styr, nu *sir*.

of ook wel *ea* (duitsch *ie*), als:

smirian, *smeran*, *smsrian*, nu *smear*.

Ook was de tegenwoordige aanvangs-*y* in het angelfaxisch dikwerf *e* en *i*, als:

eower, thans *your*;

iw, thans *yew*.

Daarentegen wordt de harde uitspraak van het hoogduitsche *ei* in het tegenwoordig engelsch door de lange klinker *i* aangeduid, om het even of de oorspronkelijke woorden *i* of *y* hadden, als:

mice, *lice*, van *mys*, *lys*;

mine, *thine*, van *min*, *thin*.

Wanneer wij dus wenschten dat *y* in gebruik gebleven ware, is het omdat wij dit letterteeken niet als de *r* noch als de *y* der ouden, maar als het tegenwoordig

in zwang geraakt, en daarom meest geschikt, teeken, voor de verbeelding van den eenvoudigen klank *ei*, beschouwen, terwijl wij het gereedelijk zouden verwerpen, wanneer wij niet, op grond van de overeenstemming met de verwandschappe hoogduitsche en engelsche talen, het daarvoor hielden dat de uitspraak van het meerdergedeelte der natie in *bij* (hoogd. *bei*), *mijn* (hoogd. *mein*), *schrijven* (*schreiben*), *wrijven* (*reiben*), enz. niet eene verbastering, maar eene verbetering, is.

Wij kunnen ons niet onthouden hierbij als iets bijzonder vreemds optemerken, dat, terwijl men in alle vakken van wetenschappen en kundigheden gretig naar nieuwe ontdekkingen tracht, de taalkennis alleen, naar het schijnt, nimmer de voorouderlijke boeijen mag slaaken. Waaronch toch mogen stroefvuidende talen niet meerdere zachtheid (*) aannemen, en, hare uitspraak verbeterende, ook hare spelling veranderen? Waaronch mogen wij, wanneer vreemden een schrijfteeken gebruiken, hetwelk eenigen klank onzer tale eigenaardiger dan andere uitdrukt, hetzelfde niet als eene verbetering onder de onze opnemen?

Terwijl echter de beroemdste onzer taalkundige landgenoten het laatste zoo verre van zich wegwerpen, ja de heer S. zelfs niet gelooft dat er iemand zij die het in-

(*) De vermenigvuldiging van zachte klanken (als *ii* voor *ei*) brengt alleen dan welluidendheid te weeg, wanneer de taal ook een geëvenredigd getal van ronde en gevulde toonen bezit, hetwelk bij ons het geval niet is.

voeren van vreemde of der tale niet eigene letterteekenen zoude kunnen goedkeuren, (*) moeten wij, om de blaam eener vermetele grilligheid van ons aftewenden, met een woord onder het oog brengen, dat enkel onze taalkundige landgenooten hierin zoo kiesch zijn. Wij willen niet ophalen, hoe onderscheidene vreemde talen, vantijd tot tijd, verbeteringen van de spelling naar de uitspraak, met name de fransche, onlangs, de *ai* in plaats van de dubbel-luidende *oi*, ingevoerd hebben; wij zien ook den door de gansche beschaafde wereld geerbiedigde de Wailly (**), nevens vele andere veranderingen der fransche letterteekenen, een geheel nieuw, namelijk de bepunte *g*, voorstellen, om de *e* in *geole*, *geolage*, *man-gea*, *gage*, enz. te kunnen weglaten. Wel is waar, dit voorstel heeft alsnog geene navolging gevonden; de onbevooroordeelde zal echter erkennen dat de dus bepunte *g*, der tale niet meer noch min vreemd zoude zijn dan de algemeen aangenomen *ç*, bij voorb. in de woorden *fagon*, *reçu*, enz. waarvoor men eernu *faceon*, *reccu* schreef, gelijk ook, oudtijds, *deu*, *peu*, *saur*, nu *dù*, *pà*, *sûr*. Maar wat is er intebrengen tegen het voorbeeld van de algemeene aanneming der *â*, *ø* en *û*, welke sints weinige jaaren bij onze nabuuren, de hoogduitschers, de *ae*, *oe* en *ue* vervangen? waarbij men niet uit het oog verlieze, dat alle hoegenaamde bovenstreping der hoogduitsche tale ten eenemaal vreemd was, terwijl

(*) Verh. over de spelling bladz. 51.

(**) Princ. Génér. de la Gramm. Franc. II, Ed. p. 425.

wij daarentegen reeds aan het *trema* [¨], aan den *accentus circumflexus* [˘] en *acutus* [´] gewoon zijn, en het gebruik dezer teekenen ook door den hoogleeraar zelve bekrachtigd wordt.

Zonder meerder tot staving onzer bescheidene meening in dezen aantevoeren, hetwelk eigenlijk tot de spelling behoort, moeten wij ten aanzien der uitspraak nog opmerken dat eene bepaalde regeling derzelve te noodzaaklijker wordt, hoe meer de spelling ons in het onzekere laat.

Het komt hierbij voornaamlijk aan op eene bepaling der enkele klanken. En, gemerkt de medeklinkers in onze taal slechts voor eenerlei uitspraak vatbaar zijn, willen wij bij de enkele klanken, door klinkers uitgedrukt, een oogenblik stilstaan.

De middelen in onderscheidene talen gebruikelijk om derzelve lengte of kortheid aantewijzen, zijn verschillende: De franschen doen zulks door bovenstreping; de hoogduitschers bedienen zich, niet ongepast, van de tusfchenvoeging van het *signum aspirationis* H, als: *wahr*, *lehren*, *fahl*, *wohl*; de engelschen voegen veelal eene stomme e aan het einde der lettergreep, als in *tail*, *faad*, *grace* (*), enz. Onze voorouders hadden ook wel de e

(*) Bij misvatting door den hr. S. (bladz. 108) voor twee lettergreepig is gehouden. Het is eene nauwkeurigheid dezer, anders ten aanzien der spelling zoo onregelmatige taal, dat elk samenstel van letteren, welker uitspraak door eene enkele beweging der stemme geschiedt, slechts eene lettergreep uitmaakt. Bij nette schrijvers vindt men de gezegde woorden nimmer af-

aan het einde des woords; vervolgens wierdt zij in hetzelfde ingelascht; thands is de verdubbeling des klinkers algemeen. Alleen de eerste, namelijk de franche, schriftwijze komt ons voor eigenaardig en voldoende te zijn; intusfchen is de laatste, in sommige gevallen, bij de nieuwe spelling behouden. Wij willen deze niet tegen spreken, te minder daar het stuk, naar voorouderlijke beginselen, grondig betoogd is; alleen moeten wij, met betrekking tot de uitspraak, beklagen dat hierbij de hoofd-afdeling, namelijk de korte of lange klinker, verward, en enkel de onder-afdeling, of de, voor ons oor niet verschillende, scherp- en zacht-lange, met zoo veele moeite onderscheiden is.

Ook zij het ons vergund althans in zo verre van de scherpzinnige verhandeling des hoogleeraars aftewijken, als enkel tot het uitspreken der woorden, en niet tot het schrijven derzelve behoort. Immers, wanneer wij al, in de spelling, ons met kindfchen eerbied aan het gezag der Ouden onderwerpen, ligt ten minsten hunne wilsmeening oogenschijnlijk voor ons; — maar wat anders, dan het getuigenis van den joodschen wandelaar, zoude ons zekerheid ten aanzien hunner uitspraak verschaffen?

gebroken, maar een overtuigender bewijs is het gezag van den als twalkenner bekenden bisschop Lowth, wanneer hij (*Introductio Engl. Gramm.* pag. 63.) zegt: dat de onregelmatige engelsche werkwoorden, waaronder vele als, *shake, take, freeze, bite, give* enz., alle of zamengefeld of éénlettergrepig zijn. Wij moesten dit aanmerken, om dat het behoort tot die fraaie eigenschap die tale, waarvan wij straks zullen gewagen.

De klinkers zijn, onzes inziens, althans zonder bovengestreeping, niet genoegzaam om alle de enkele klanken te verbeelden:

- A is drieërlei: lang, in *na, zaak*.
 kort, in *zag, dak, zal*,
 (*) open, in *pal, mal, dal, kallen*.
- E mede drieërlei: lang, in *ezel, week, been*.
 kort, in *de, dewijl*.
 open, in *bel, snel*.
- I alleen kort, als: in *min, zin*.
- O drieërlei: lang, in *open, door, boom*.
 kort, in *bos, dom*.
 open, in *slot, zot*.
- U tweeërlei: lang, in *nu, muur*.
 kort, in *dun, vunzig*.

Bovendien zijn er nog verscheidene andere enkele klanken in onze taal voor handen, welke wij, bij gebrek

(*) De hr. Weiland leert de uitspraak der klinkers (I. Deel § 17.) zonder dezen openen klank te achten. Wij vinden echter, onder verbetering, deze onderscheiding wezenlijker dan die van *week* (zacht), en *week* (hebdomas). Opmerkelijk komt het ons voor, hoe de hr. W. hetgeen bij § 21. eene der voornaamste eigenschappen der taal noemt, namelijk het bestaan van scherp- en zacht-lange klinkers, betoogt: § 16. „Wanneer wij, intusschen, den grond onzer taal onderzoeken, en de verwantschappen talen raadplegen, dan moeten wij besluiten dat er korte, lange, zacht-korte, zacht-lange, scherp-korte, en scherp-lange klinkers zijn, welke wij mogen onderstellen, dat de omzeden, in het spreken, altijd naauwkeuriglijk onderscheiden hebben.”

van andere letterteekenen, door samenvoeging der klinkers, moeten verbeelden; dus is:

- IE, onze lange *i*; of de lange *e* der engelschen,
- EU, bijna de hoogduitsche *ö*;
- OE, volkomen de italiaansche of hoogduitsche *u*, (*)
of als de engelsche *o* in *do, to*.

Deze, tot bepaling der uitspraak alleszins noodwendige wijze van beschouwing, hoezeer verschillende van die der beide talleeraren, is in geenen deele eene vrucht van ons eigen feilbaar vindingsvermogen; men vindt bladz. 416. der elfde uitgave van de Wailly's franche spraakkunst niet minder dan een- en- twintig *voyelles* of *sons simples* (enkele klanken) opgeteld.

De heeren Siegenbeek en Weiland noemen de *oe, eu* enz. echter tweeklanken; waarom? niet omdat de spraakverbeelding door twee letteren geschied, want de *ai* is bij hen ook slechts een tweeklank. En niettemin, wij erkennen de beperktheid onzer bevassing, het is ons niet mogelijk eenige andere reden uittedenken.

Wel is waar, ten aanzien der *ie*, spreekt de hr. S. eerst van de ouden, en naderhand van de, onzes achtens laffe, uitrekking, welke alsnog bij sommigen in de uitspraak plaats grypt; maar wat zal men van de *oe* en *eu* (**) zeggen? zijn deeze bij ons minder enkele klan-

(*) Ja, als de met *e* verlengde *a* der ouden.

(**) En de ouden? Deze schreven immers *daegd* voor *deugd*, *gwed* voor *goed*, *bouk* voor *boek*. Wanneer dit bij hen tweeklanken waren, moeten het althans geheel andere dan de numalige geweest zijn,

ken dan bij de Duitschers? of worden zy niet „door eene „enkele opening van den mond”, waardoor, gelijk de hr. W. § 4. te recht leert, een klinker voortgebracht wordt, uitgesproken?

Vreemder nog komt het ons voor, by den hr. S. de onderstelling te vinden, dat de *ei* door *allen* voor een' waren tweeklank gehouden wordt, hoezeer hij zelve erkent dat de doorgaande uitspraak *geenen gemengden* klank doet hooren. Dit doet ons al weder onderstellen dat beide heeren den tweeklank daarin doen bestaan, dat dezelve door twee letteren wordt aangeduid. Immers, zij zullen de engelsche *i* niet voor eenen tweeklank houden; niettemin heeft dezelve veel meer eenen gemengden klank dan bij ons de *ei*, gelijk de hollander ligtelijk in het spreken met engelschen kan opmerken.

De tweeklank, waeren wij, bestaat slechts dan, wanneer twee enkele klanken, bijna te gelijker tijd, dat is zonder hervatting der stemme, doch beide hoorbaar, worden uitgesproken. Dit geschied in *oei*, *ooi*, *asi*, als *fraai* enz. Omdat deeze klanken zonder hervatting der stemme worden uitgesproken, zijn zij éénletterig; maar men behoeft slechts de uitspraak uit te trekken, gelijk dikwerf in het zingen plaats heeft, om duidelijk te kunnen onderscheiden wanneer de eene klank in de andere overgaat, hetwelk geenzins bij de enkele klanken *ie*, *ei*, *oe* enz. het geval is.

Hadden wij de taak, dit stuk opzettelijk te behandelen, wij zouden hetzelfde nader ontleden, en, zoo

wij meenen, op eene overtuigende wijze kunnen ontwikkelen; dan, nadien wij enkel de opmerkzaamheid van deskundigen tot bearbeiding van hetzelfde hebben willen opwekken, zij het genoeg aangemerkt te hebben, dat deze wezenlyke behoefte onzer taalkennis alsnog onbehandeld is gebleven. De nuttigheid en noodwendigheid van een bepaald voorschrift zal immers, bij hen, die welluidendheid achten, geen betoog behoeven.

Eene aanmerking slechts nog: Terwijl de heer W. (§ 8. van het I. Deel) in zoo verre van de uitspraak handelt, dat hij leert in welke mate de mond tot het uitspreken der klinkers geopend wordt, zoude er eene mistasting ontstaan, indien men dit anders verftond dan enkel met betrekking tot de benaming, welke wij aan deze teekenen, quâ teekenen, geven. In derzelver verband met andere, in woorden, hangt derzelver uitspraak van dat verband af, en is, gelijk wij, en ook de hr. W. § 17., aangemerkt hebben, twee- of drielei. Ook is men gewoon de benamingen der medeklinkers uittespreken als verbonden met eenen langklinker, bij voorb. *gē*, *kā*, enz. Eigenaardiger, en voor het onderwijs in de lagere scholen misfchien nuttiger, ware het dezelve te benoemen als verbonden met eene zachte, naauwlijks hoorbare, *e*; dus *ge*, *ke*, *he* enz.

I I.

Over de Spelling.

Those who smooth the road to science or literature, and facilitate its acquisition to others, are often more permanently useful than such as are supereminently learned themselves.

MAJOR.

Wat de geleerde en doorwrochte verhandeling des hoogleeraars Siegenbeek betreft, — wij onderwerpen ons eerbiediglijk aan derzelve beslissing, — in het geval namelijk dat zij inderdaad algemeene navolging vindt. Te zeer verheugden wij ons over de mogelijkheid eener intevoerene eenparige schrijfwijze, dan dat wij niet, eer nog des hoogleeraars spelling in het licht verscheen, het besluit namen om dezelve te volgen. Een overtuigend bewijs van onze bereidwilligheid hierin zij, dat wij den uitgever van dit geschrift verzocht hebben hetzelfde naar de nieuwe spelling te doen drukken (*).

(*). Is er niettemin, hier of daar, tegen gezondigd, hieraan is of onze ongeoeffendheid, of eene misstelling des zettters, schuld.

B

Ter bevordering van het gewenschte doel, offeren wij echter niet, gelijk de hr. S. billijk verwacht, „iets van onze bijzondere begrippen,” neen maar de meest geliefkoosde onzer stelregelen. In enkele bijzonderheden van des hoogleeraars voorschriften te verschillen, achten wij noch nuttig noch voldoende, en, wilden wij ons vermeten ons oordeel te vellen, wij moesten dezelve in hunne beginselen tegenspreken.

Van ganschcr harte omhelzen wij den regel: *schrijf zoo als gij spreekt*. Dan wij meenen dat men op denzelfden niet kan bouwen, alvorens de uitspraak op vasten grond gesteld zij. En hiertoe wilden wij niet trachten natespooren welken plooi de megothen, alemanen of angelfaxen aan hunne zedert eeuwen in het stof vergane spraakdeelen gegeven hebben, maar wij wilden het tegenwoordig plaats hebbend meest beschaafd gebruik raadplegen, en ook dit met de meest mogelijke welluidendheid trachten overeentebrengeu.

De uitspraak vastgesteld zijnde, zouden wij gewenscht hebben derzelver klanken zoo nauwkeurig mogelijk door de spelling te verbeelden; des noods met verandering der gebruikelijke letterteekenen. Dat deze door den hr. S. gerekend wordt onder die „zoogenaamde verbeteringen,” „voorgesteld door lieden die zich voor taalhervormers,” „opwerpen, en daartoe geene, of geringe, bevoegdheid „hebben,” lijdt geen twijffel; wij hebben daarom met opzet in de vorige aanmerking het voorbeeld van den taalkundigen de Wailly niet alleen, maar dat der ganschc

duitsche natie; aan welke men toch de bevoegdheid ter taalhervorming niet zal ontzeggen, bijgebragt.

Wij zijn het voorts met den hoogleeraar eens dat men hierbij de *afleiding* geenszins uit het oog te verliezen hebbe. Wij achten in dezen echter alleen, en bij uitsluiting, de afleiding van alsnog in de taal aanwezige, en aan de meerderheid der sprekenden en schrijvenden bekende, woorden; der spelling dwang aantedoën, om dezelve naar de oude talen te schikken, is erkend nutteloos te zijn voor ongeletterden, uit welken het grootste gedeelte der schrijvenden bestaat; voor de opzettelijke beoefenaren der talen is deze soort van afleiding zeker dienstig, doch voor dezen ware een enkel woordenboek met de beiderlei spelling een voldoende en altoosdurend gedenkteeken. De eerste wijze van afleiding vinden wij in de nieuwe spelling, zoo min als de uitspraak, behartigd; maar het zoude zeker weinig passen te berispen, zonder verbetering aantewijzen; dit willen wij, na alvorens, voor zoo verre tot ons oogmerk dient, een oog geslagen te hebben op den derden hoofd-spelregel des hoogleeraars, het volgen, namelijk, van het *gebruik*.

In geen geval kon het gebruik zoo min in aanmerking komen, als bij het opstellen eener verhandeling, enkel geschikt om het door onachtzaamheid verwaarloosd, en algemeen voor verkeerd, of althans onregelmatig en onbessischend, erkend gebruik, te verbeteren en te hervormen. Mogen er ook voorbeelden zijn, dat voorstellen, altezoer tegen het gebruik strijdende, geene navolging

hebben gevonden, en, zoo als de hr. S. zich [blad. 5] uitdrukt, „met hunne voorstellers spoedig in vergetelheid geraakten,” dit is van geringe toepassing op het onderhavige geval. Immers, het niet navolgen eener voorgestelde verbetering kan zoo wel een bewijs zijn van de onverschilligheid der natie, als van de ongepastheid des voorstels; en de hr. S. blijkt zelve overtuigd te zijn, dat zijne eigene, zoo grondig bearbeide, voorstellen weinig navolging zouden vinden, indien zij blotelijk als zijn bijzonder gevoelen verschenen. Daarenboven, hoe zijn *ane*, in *aen*, en dit in *aan*, *vruegde* is *vreugde*, *ook* in *ook*; *dinc* in *ding*; *wive* in *wijf* enz. enz. veranderd, zonder afwijking van het gebruik.

Deze veranderingen waren echter willekeurig, onregelmatig, en van weinig nut, omdat zij niet op algemeene wijsgeerige gronden berusteden; niettemin hebben zij door den tijd algemeene navolging gevonden. Te minder komt het ons ondoenlijk voor, bij de omstandigheden waarin de hr. S. zich bevondt, eene verbeterende hervorming, wanneer dezelve ook regelrecht tegen het gebruik aanjiep, met goedkeuring te doen ontvangen.

Wij hebben, gemerkt de blijkbaar heerschende meening, geaarfeld met onze ketterij, zonder deze voorbereiding, voor het licht te komen, hoe weinig wij ook voor ons zelve derzelve nuttigheid en uitvoerlijkheid kunnen in twijfel trekken.

Wel is waar, de onderscheiding der hard- en zachtlange *e* en *o* zoude daarbij weder verloren gaan, dan, aan den eenen kant, meenen wij dat daardoor den meesten

der schrijvenden geen ondienst zoude geschieden, en, aan den anderen kant, bieden wij, ter vergeldinge, vastere bepaling der uitspraak, opheldering en beslissing van het moeilijke stuk der vocaalverdubbeling, en krachtige bevordering van de bevattelijkheid der afleiding.

Wij meenen dan, dat men ter verkrijging der gezegde voordeelen, gerustelijk mogt afwijken van die, tegenregelmaat en gezonde rede strijdige, gewoonte, welke in onze taal, gelijk in vele andere, de eindletter eens woords, bij de aanvoeging eener buiging of nieuwe eindiging, tot de aangevoegde lettergreep doet overbrengen. Slechts bij eenige weinige enkele woorden denkt men zich de toegevoegde eindiging als afzonderlijk en onveranderd afgescheiden, als *waar-om*, *daar-om*, *hier-om*, *een-er-lei*, *achter-lei*, *her-in-ner*, *ont-eer*, *ver-eer*, *ver-eend*; waarom ook niet van *eeuw*, *eeuw-ig*; van *eet*, *eet-en*; van *week*, *week-en*?

Dat wij hierin der uitspraak nader bij zouden komen, lijdt in de meeste gevallen geene tegenspraak; maar welk nut ware er niet in gelegen voor de afleiding, zoo als wij die hierboven bepaald hebben, zoo wel in het algemeen, als zelfs, in bijzondere gevallen, ter onderscheiding, als *boor-den* van *boor-en*, en *boord-en* van *boord*; *beev-ing*, van *beev-en*, en *be-ving* van *be-yang-en*; *be-deel-en*, van *deel*, *deel-en*, en *be-del-en*, van *be-de*; *scheep-en*, en *sche-pen*, *waar-den*, van *waar-en*, *waard-en* van *waard*; *grav-en*, van *graf*, en *graav-en* van *graaf* of het werkwoord.

Oogenschijnlijk blijkt het nut van zoodanige afschei-

ding der lettergreepen in het schrijven der engelsche taal, voor welke zij, reeds zedert twee eeuwen, in algemeen gebruik is. Om nu de verbeelding der uitspraak tot de hoogstmogelijke volkomenheid te brengen, zoude misfchien in enkele gevallen, namelijk ter onderscheiding van de korte en opene *a*, *e*, en *o*, de bovenstreeping niet te onpas komen, doch wij meenen door inachtneming dezer spelling alleen reeds eenen hoogen trap te kunnen bereiken.

Konden wij met eenige waarschijnlijkheid vruchten van onze bemoeijng hopen, wij zouden dit alles nader ontwikkelen, thans zullen wij enkel kortelijk aanwijzen welke hoofdregelen uit dit, onzes inziens, eenvoudig middel zouden volgen:

1.) Een klinker, niet op eenen medeklinker sluitende, is in de uitspraak lang, zonder verdubbeld te worden, als: *e-zel*, *be-de*; uitgezonderd de voorzetsels *ge* en *be*, als: *ge-zel*, *be-de'l-en* (*). AANM. De *i*, is op zich zelve nimmer lang, maar deszelfs verlengde klank verandert in *ei*, en wordt geschreven door *ij*.

2.) Een klinker, op eenen medeklinker sluitende, is kort, als: *dal*, *bel*, *zin*, *hol*, *dun*, waarbij aantemerkten is, dat deeze kortheid somwijlen ook den openen klank geeft, hetwelk bij eenē verhandeling over de uitspraak te bepalen ware.

(*). Ook, naar deze spelling, soms alleen staande, als: *kweek-ling*. De langstaartige werkwoorden maken eenē uitzondering op 3.)

3.) De buiging *en*, aan het woord toegevoegd wordende, maakt den korten klinker lang, als: *pad, pad-en; kom, (gebied. w.) kom-en*; ten zij, de eind-meedeklinker herhaald worde, als: *zak, zakken; kom (caillus), kom-men*.

4.) In andere gevallen wordt de klinker, op eenen meedeklinker sluitende, lang zijnde, verdubbeld, als: *beek, beek-en; zaak, zaak-en*.

n. Voorziet, die gewoon zijn talen te beoefenen, zal het hier voorgedragene ter onbevooroordeelde overweging overgenoegzaam zijn; alleenlijk zij het nog aangemerkt dat wij hierbij den regel: *dat de spelling afhangt van den oorsprong der woorden*, door den hoogleeraar bladz. 49. bijgebracht, ten stiptften meenen te hebben in acht genomen; 'tis waar, wij zouden het werkwoord *daagen* van *dag* enz. met den verdubbelden klinker schrijven, doch, indien dit eene afwijking van den oorsprong is, rekenen wij dezelve althans gelijk te staan aan die van *talen* bij voorbeeld, van *taal*. Intusfchen meenen wij alsnog, onverminderd het gezag des hoogleeraars, dat de gebiedende wijs, als de wortel des werkwoords, aantemerken is, niet alleen omdat wij op taalkundige gronden geenen beteren kennen, maar om de natuur der zaak zelve, wanneer wij de taal, als voortgebracht door de behoefte der menschen in de samenleving, beschouwen.

Hiermede stappen wij er af, en onderwerpen ons, gelijk gezegd is, aan de beslissing der meerderheid, indien deze, om der eenparigheid wille, de spelling des

hoogleeraars, met ons, wil navolgen. In allen gevalle is ons zuivere taal en ongeregelde spelling aangenamer, dan regelmatigheid van deze, gepaard met onzuiverheid van gene. De spelling betreft slechts de uiterlijke spraakverbeelding, en, hoezeer derzelve naarsporing geenszins minder moeilijk, en de arbeid der heeren S. daarom niet minder verdienstelijk is, komt dezelve ons voor meer inschikkelijkheid toetelaten, dan de andere wezenlijker deelen der spraakkunst, tot welke wij thans willen overgaan.

I I I.

Over de Woord-Ontleding.

Dat „waarlijk groote taalkenners" ook „enkele dwalingen gehad hebben, zal niemand, der menschlijke fellbaarheid inzichtig, willen loochenen."

SIEGENBEEK.

Eene juiste en klare woord-ontleding legt den grond tot de woordvoeging, en de laatste zoude gemakkelijk en met weinige regelen te bepalen zijn, wanneer het verwarde in de eerste zuiverlijk gezigt, en daarentegen overtollig onderscheidene bepalingen tot een gebragt waren.

Het is ons oogmerk, aantewijzen waarin het ten dezen **alsnog** aan de nodige naauwkeurigheid mangelt. Eene vergelijking met andere talen komt ons hierin merkelyk te stude, en wij meenen, in twijfelachtige of betwiste gevallen, ons daarvan vrijelyk te mogen bedienen, nadien het hier voornaamlyk op begrippen van algemeene taalkunde, de bepaling namelyk van de eigenschappen der woorden.

aankomt, en, deze in alle talen de zelfde zijnde, dit geval mischien het eenige is, waarin men zich met vrucht den arbeid van uitheemsche taalkenners kan te nutte maken.

Het eerste deel van de Spraakkunst des heeren Weiland, betiteld: *over de spelling*, bevat in deszelfs tweede hoofdstuk, eene beschrijving van de onderscheidene taaldeelen of deelen der rede; nadien wij in eenige bijzonderheden van den kundigen opsteller der Nederduitsehe Spraakkunst moeten afwijken, zullen wij bij het tegenwoordig onderzoek over deze enkele punten breder uitwijden, en ook de door hem ingestelde orde volgen, hoezeer, om die reden, in deze afdeeling, gelijk dat mede bij den hr. W. het geval is, eenige aanmerkingen moeten voorkomen, welke eigenlijk tot het tweede Deel, of ons vierde, de woordvoeging namelijk, behooren.

In navolging der latijnsche spraakkunstenaren, vinden wij de deelen der rede in drie hoofdfsoorten onderscheiden:

NAAMWOORDEN (*nomina*),

WERKWOORDEN (*verba*),

KLEINERE REDEDEELEN (*particulae*).

A. OVER DE NAAMWOORDEN.

I. ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Derzhyer aard.

Onder eene zuivere zifting van het verward in de woordontleding, en overeenbrenging van het overvold

onderscheidene, verstaan wij dat men van die woorden, voor welke bijzondere regelen van woordvoeging voor onze taal bestaan, alle eigenschappen zorgvuldig opspore, en dezelve, dien ten gevolge, in onderscheidene foorten, verdeele, ten einde de regelen der woordvoeging alsdan voor elke dezer foorten bepaaldelijk te kunnen opgeven; — terwijl men, daarentegen, alle die, door vorige spraakkunstenaren gemaakte, onderscheidingen van woorden, voor welke onze taal geene bijzondere regelen van woordvoeging heeft, behoorde te verwerpen.

Op dezen grond is het dat wij de zelfstandige naamwoorden niet alleen in *eigene* en *gemeene*, maar de laatste bijzonderlijk in *ligchaamlyke* en *denkbeeldige* wilden onderscheiden; verstaande, onder de laatste benaming, alle zoodanige zelfstandige naamwoorden, van welke de heer W. I. § 93. zegt, dat zij, iets onzelfstandigs, maar als zelfstandig aangemerkt wordende, voorstellen.

Groot nut zouden wij, onzes achtens, uit deze onderscheiding trekken; in de bepaling van het gebruik des lidwoords, gelijk wij straks zien zullen; en wij zouden te minder zwarigheid maaken deze benamingen in te voeren, nadien wij, voor de franche taal, de zelfstandige naamwoorden, op gelijke wijze (*noms communs physiques*, en *métaphysiques*), onderscheiden vinden, offchoon er in die taal tusfchen de beide foorten veel minder verschil is.

Over de naamvallen.

* Dat onze vroegere taalleeraren, even als die van alle naburige natiën, hünne spraakkunst naar die der latijnen

geschoeid hebben, heeft zijne natuurlijke oorzaak alleen daarin, dat zij aan eene regelmatige beoeffening der laatste gewoon waren, lange voor dat bij hen het denkbeeld opkwam, om ook de onze tot een geregeld stelzel te brengen. Alleszins gepast en nuttig vinden wij het dus, daarvan aftewijken, — maar het minst wezenlijke rekenen wij daarbij eene bloote verandering of verduitsching der benamingen; te minder, alzoo wij het geenszins voor bewezen houden dat eene onbekende wetenschap niet het gemakkelijkst onder onbekende kunstbewoordingen te leeren zij.

Op dezen grond voldoet ons de bepaling der Naamvallen (*Ned. Spr.* I. § 144. en volgende) niet ten vollen; dewijl daarbij wel de namen, maar niet de begrippen, in allen deele, zoo als wij gewenscht hadden, naar het eigenaartige onzer tale, veranderd worden.

De vier naamvallen waren, onzes achtens, dus te bepalen:

EERSTE NAAMVAL (*subjectivus*), onderscheiden in *nominativus* en *vocativus*.

TWEEDE NAAMVAL (*possessivus*), eene bezitting aan den eenen of aanhoopigheid aan den anderen kant aanwijzende.

DERDE NAAMVAL (*dativus*), eenen overgang van iets tot iets te kennen gevende.

VIERDE NAAMVAL (*objectivus*), eene beheersching te kennen gevende; — ook samen gesteld met voorzetselen, als: *van, aan, tot, met, voor, onder, enz.*

I. Voor den *eersten* naamval hebben wij enkel optemerken, dat wij niet den *vocativus* „in alle opzichten” aan den *nominativus* gelijk rekenen. (Zie *Ned. spr.* I. § 148.)

Vooreerst lijdt de *vocativus* nimmer een lidwoord voor zich, en

ten anderen vereischt dezelve de toevoeging der eijner letter *e* aan een voorafgaand bijvoeglijk woord.

Niet alleen stemt deze onderscheiding volkomen overeen, met hetgeen de hr. W. (*Ned. spr.* bladz. 87. in de noot,) aanteekent, als: *waarde broeder! groote Jongen!*, maar zy geeft ook opheldering waarom men: *mijn lieve kind* schrijft, hoezeer men nimmer zeggen zal: *mijn scherpe zwaard*, enz. (Verg. *Ned. spr.* I. § 185.)

II. Van den *tweeden* valt meer te zeggen. Wij zullen trachten de grondbeginselen, zoo naauwkeurig ons bestek toelaat, te bepalen:

- 1.) Het gebruiken van den *tweeden* naamval vóór het beheerschend voorwerp geeft het begrip van bezitting aan den eenen of aanhorigheid aan den anderen kant.

In deze onderscheiding, welke wij ons niet herinneren ergens te hebben aangetroffen, en welke dus nadere opheldering vereischt, vinden wij de reden van het verschil, hetwelk sommigen tusschen den *tweeden* en den *zamen-gestelden vierden* naamval gemaakt hebben. (Zie *beneden*, en *Ned. spr.* II. § 35.) Eigenlijk geldt zij omtrent

den tweeden naamval in het algemeen, doch het gebruik heeft dezelve tot den voorafgeplaatften bepaald.

Men zegt: *de prinsfen van den bloede*, niet: *des bloeds prinsfen*; *het kind van den huize*, niet: *des huizes kind*; *het nuttig gebruik des rijkdoms*, niet: *des rijkdoms nuttig gebruik*; *het slijpen eens diamants*, niet: *eens diamants slijpen*.

Daarentegen, zoo wel: *Oldenbarnevelds rotting*, als: *de rotting van Oldenbarneveld*; zoo wel, *des konings ministers*, als: *de ministers des konings*; zoo wel: *des gezants vertrek*, als *het vertrek des gezants*. Men lette wel, dat wij hier het begrip van bezitting, voor de Spraakkuust, in eenen ruimen zin nemen, en op die gevallen toepasfen, in welke men, bij omschrijving, de bezittelijke voornaamwoorden *zijn* of *haar* zoude kunnen gebruiken.

Men zegge dus, even min als *eens diamants slijpen*: bij voorbeeld, *des gezants aanstelling*, in den zin van benoeming; *des roomsch-konings verkiezing*, voor het verkiezen, enz. Maar wel: *des gezants* (acte van) *aanstelling*; *des konings verkiezing* (begeerte).

Niet minder blijkt dit verschil van beteekenis, in het onderscheid tusfchen den tweeden, en den zamengeftelden vierden, naamval der voornaamwoorden: *Wiens beeltenis is dit*; heeft alleen betrekking tot den afgebeelden perfoon; wil men naar den teekenaar vragen, zoo moet men zeggen: *van wien is deze beeltenis*? Zoo beteekent: *wiens rok is dit*? alleen wie is de bezitter van dezen rok? maar wil men vragen, wie is de ma-

ker? deze of gene kleermaker? zoo kan men niet anders zeggen, dan: *van wien is deze rok?*

De onderscheiding, welke de hr. W. (II. § 90.) maakt tusschen *deszelfs* en *van hetzelfde*, komt uit dit zelfde beginsel voort. Bij afgetrokkene denkbeelden, of levenlooze voorwerpen, namelijk, kan dit begrip van bezitting maar zelden, dat is bij figuurlijke perfoonsverbeelding, te pas komen, en daarom behooren, niet alleen het bezittelijke *deszelfs*, maar ook *Ruslands keizerin*, zoo wel als *der deugd belooning* tot den dichtsterlijken en verhevenen stijl.

- 2.) Wanneer de tweede naamval vóór het beheerschend naamwoord geplaatst wordt, vervalt het lidwoord van het laatste.

Doch daarbij wordt het bepalende lidwoord altoos ondersteld. Dit is de reden van het onderscheid tusschen *Klopstocks lierzang*, en *een lierzang van Klopstock*; het eerste spreekt van eenen bepaalden lierzang van Klopstock, of onderstelt dat de dichter er slechts een gemaakt hebbe; het tweede is onbepaald, en laat in het midden, of er slechts een, of meer, en welke het zij. Zoo betekent: *des califs vrouwen*, alle, maar: *vrouwen des califs* slechts eenige van *des calis vrouwen*.

Is dus het beheerschend voorwerp onbepaald, zoo kan men bij gemeene namen, den tweeden, doch moet, (gelijk wij straks zien zullen), bij eigen namen, den zamengestelden vierden, *achter hetzelfde* plaatsen.

Bij woorden, met de letter *s* eindigende, zouden wij,

in de meeste gevallen, den vierden boven den tweeden naamval verkiezen (*).

- 3). Onze taal maakt geen onderscheid tusfchen den *genitivus* en den *ablativus* der latijnen; beide worden onverschillig door den (met *van*) zamengeftelden vierden naamval (*objectivus*) uitgedrukt.

Dit is een gevolg van de wet: dat men niet meer onderscheidingen in de spraakkunst maken kan, dan er wezenlijk onderscheidene buigingen zijn. De hr. W. fchijnt des niet geacht te hebben, wanneer hij (II. § 35.) zegt: „Dikwerf heeft men het niet onverschillig geacht, of men „den tweeden naamval door verbuiging, of door middel „van het voorzetsel *van* vorme.”

Het laatste is wel fomwijlen de latijnsche *genitivus*, doch niet onze tweede naamval; en hoezeer men in: *de burgeren van de stad, de burgeren van Amsterdam, (genit.,)* en: *ik kwam van de stad, ik kwam van Amsterdam, (ablat.,)* eene onderscheidene beteekenis mogt vinden, is deze voor de spraakkunst enkel ingebeeld, nadien de woorden volmaakt de zelfde zijn. Er heeft niet minder verfchil plaats, bij voorbeeld, bij den met *aan* zamengeftelden vierden naamval, welke echter met den *dativus*, alleen verward wordt, in: *de meid gaf het kind aan den knecht; deze legde het aan de muur.*

-Ja, hoezeer deze verwarring alleen uit de latijnsche

(*) Stroef luidt, meenen wij, „de kracht des bewijs" in de Verh. over de spelling, bladz. 127.

spraakkunst is gesproten, meenen wij dat dezelve met de begrippen dier spraakkuust zelve strijdig is; immers men noemt *mihi scripsit* den *dativus*, maar *ad me scripsit* den *accusativus* (vierden naamval) met een voorzetsel.

Eerste gevolg van het aangemerkte. Nadien de (met *van*) zamengestelde vierde naamval ook met den *genitivus* der latijnen gelijk staat, kan men denzelfden in onze taal altoos in plaats van den tweeden naamval gebruiken.

Men heeft wel, gelijk de hr. W. (II. §. 35) getuigt, eene onderscheiding willen maken tusschen *de ondersteuning des mans* en *de ondersteuning van den man*, doch dezelve door het eenparige gezag van achtbare schrijveren niet gewettigd zijnde, beschouwen wij dezelve, met hem, als willekeurig.

Tweede gevolg. Niet altijd, echter, kan de tweede in plaats van den zamengestelden vierden gebruikt worden.

VOOREERST wordt voor den tweeden naamval het lidwoord zoo wel als het naamwoord gebogen, en kan dezelve dus niet volledig plaats hebben bij gemeene namen, welke zonder lidwoord gebruikt worden. (*)

Daarom is het, dat men zeggen moet: *een man van hooge afkomst, een amsterdammer van geboorte*, enz.,

(*) Zeer weinige spreekwijzen, als: *een glas wiins, eene menigte volks, weinig zoets, twee uren gaans*, zijn hiervan eene uitzondering.

eene doos van zilver, enz., *een kind van twee jaren*, *een man van groote verdiensten*, enz. Ten ware een bezittelijk of aanwijzend voornaamwoord de plaats van het lidwoord bekleede, als: *de vreugde mijns levens*, *de dapperheid diens krijgsheds*.

(Verg. *Ned. Spr.* I. §. 154., alwaar deze regel, op voorgang der hoogd. Spraakkunst, doch, zoo wij meenen, nodeloos, als drieledig onderscheiden wordt.)

TEN ANDEREN worden wel eigen namen zonder lidwoord verbogen, doch de tweede naamval van dezen is alleen dan te gebruiken, wanneer dezelve vóór het beheerschend voorwerp kan geplaatst worden.

Hiertoe behoort, hetgeen, onzes achtens, in de *Ned. Spr.* (I. §. 153.) eenigzins onbepaald dus uitgedrukt wordt: „in plaats van den tweeden naamval, bedient men zich dikwerf” [*moet men zich bedienen*] „van het voorzetsel *van* (*), en zegt: *eene tekening van Rubbens*, *een lierzang van Klopstock*, *de keizerin van Rusland*, *de psalmen van David*, enz. terwijl *een lierzang Klopstocks*, *de keizerin Ruslands*, enz., in den gewonen schrijfstijl, buiten gebruik, doch, in poezij, mischien te dulden is. In den verheven stijl, zegt men *Davids psalmen*,” enz. Ook hierin meenen wij den geest der hoogduitsche tale te ontwaren; juist deze verschilt echter, in dit stuk, mischien meer dan eenige andere, van de onze. (**)

(*) *In plaats van* enz. De hr. W. schijnt hier zelf te gevoelen dat de met *van* zamengefelde naamval niet de tweede is.

(**) Voor des onkundigen zij het alleenlijk aangemerkt, hoe zij,

Dat *David's psalmen* enkel in den verheven stijl te gebruiken zij, kunnen wij niet gereedelijk toestemmen; maar een *liërzang Klopstocks*, de *keizerin Ruslands* schijnt ons toe, ten eenemaal met de gewone woordschikking onzer tale te strijden; — niet zoo *Klopstocks liërzang*, *Ruslands keizerin*. Doch, nadien het laatste, volgens het in de eerste plaats aangemerktè, enkel in den verheven stijl kan te pas komen, en het eerste, blijkens onze tweede aanmerking, eenen gansch anderen zin zoude opleveren, spreekt het van zelve, dat men hier, in plaats — niet van den tweeden naamval, maar — van den latijnschen *genitivus*, den zamengeftelden vierden te gebruiken hebbe.

Derde gevolg. Wanneer in den tweeden naamval gevraagd wordt, antwoorde men niet met den zamengeftelden vierden, — en omgekeerd.

De hr. W., den zamengeftelden vierden naamval als *genitivus* van den *ablativus* onderscheiden rekenende, heeft denzelven daarentegen met den eigenlijken tweeden naamval, door ons *possesivus* genoemd, verward. „Wanneer” (leert de *Ned. Spr.* II. §: 84.) „naar den bezit-
 „ter van eenig ding gevraagd wordt, met den tweeden naam-
 „val *wiens* of *van wien*, bij voorbeeld: *wiens* of *van*
 „*wien is deze rok?* of *wiens rok is dit?* dan antwoordt
 „men insgelijks met den tweeden naamval: *mijns broe-*
 „*ders rok*; of enkel: *van mijnen broeder*. Of moet onder anderen, hierin met de onze strijdt, dat zij de eigen namen, in alle verbaigingen, ook met het lidwoord gebruikt.

„ met een voornaamwoord geantwoord worden, dan zegt men: *het is mijn rok*; of bij verkorting: *het is de mijne*; of nog korter: *de mijne*.” enz.

Dat dit niet zoo zij, wordt bewezen uit het zoo even aangemerkte, en is tevens eene proeve van de gegrondheid daarvan.

Bekend is de regel: „ dat men in den zelfden naamval „ moet antwoorden, waarin gevraagd wordt.” (*) De reden daarvan is, dat, wanneer eenig gedeelte der woord-schikking, zoo als die bij de vraag plaats hadt, in het antwoord verzwegen wordt, dezelve echter in haar geheel ondersteld blijft.

Dus kan op de vraag: *is dit uw rok of de mijne?* niet geantwoord worden: *van mij, van u, van hun*, maar alleen: *de mijne, de uwe, de zijne*. Even min dient op de vraag: *van wien is deze rok?* het verkorte antwoord: *de mijne*, maar wel: *van mij*; en op de vraag: *wiens rok is dit?* niet: *van mij*, maar: *de mijne*; terwijl hier de betrekking des bezittelijken voornaamwoords en die des tweeden naamvals eenerlei is. Dus ook niet op: *wiens rok is dit? van mijnen broeder*.

III. De *derde* naamval staat gelijk aan den *dativus* der latijnen, maar de *dativus* der latijnen staat niet altijd gelijk aan onzen *derden* naamval.

Het gaat met dezen even als met den tweeden, dat is:

(*) *Ned. Spr.* II. § 93. — Eigenlijk is de gansche § 84. niet dan een gevolg van dezen regel, en dus, indien ook het gestelde gegrond ware, overtollig.

altoos kan men, in plaats van den derden, den (met *aan*) zamengestelden vierden gebruiken, maar niet altoos den eerstgenocmden in plaats van den laatsten.

In onze taal beteekent de derde naamval eene aanhoorigheid (*) of overgang van iets tot eenen anderen bezitter, en, in dezen zin, kan men ook den vierden, met *aan*, gebruiken; de laatste wordt echter ook met *voor*, *tot*, *met*, en andere voorzetselen zamengesteld, in gevallen, in welke andere talen, doch niet de onze, zich van den *dativus* bedienen.

Dus zegt men te regt: *geef mij vleesch*, in den derde, of *geef vleesch aan mij*, in den zamengestelden vierden naamval; maar niet, in plaats van den laatsten: *ik snijd vleesch voor mij*, met den derden; *ik snijd mij vleesch*, (Ned. Spr. I. § 159.), of: *de man snijdt zich brood* (I. §. 163.)

Dat de laatstgemelde uitdrukkingen in de *Ned. Spraakk.* zijn opgenomen, komt ons niet vreemd voor, nadien de derde en zamengestelde vierde naamvallen, beide, als gelijk aan den latijnschen *dativus* beschouwd worden; maar wij vinden geen anderen grond, dan eene bloote navolging der hoogduitsche taal, welke den hr. W. heeft kunnen bewegen, om die uitdrukking, welke wij in het geval van den latijnschen *ablativus* gebruiken, gelijk aan onzen derden naamval te rekenen. Ten Kate (*D. I. bl. 327*)

(*) Of het tegendeel, gelijk dit in de *Spraakkunst* gemeenlijk het geval is. Dns vordert *ontnemen*, zoo wel als *geven*; *ontbreken*, zoo wel als *toebehooren*, den *dativus*. *Aan den wand kloven* is de zamengestelde vierde, niet de derde, naamval.

zegt alleenlijk: „ dat onze *voorouders* niet meer dan vier „ naamvallen onderscheidenlijk gebruikten, omdat de *no-* „ *minativus* en *vocativus*, gelijk ook de *dativus* en *abla-* „ *tivus*, bij hen de zelfde waren;” de hr. W. gaat nog verder, en zegt: (II. §. 143.) „ de *zesde*, of, gelijk wij „ het *thans* noemen, de *derde* naamval.” Wij vinden, evenwel, in de *Ned. Spraakk.*, zoo min als in eenig ander welgeschreven werk, *van der* voor het teeken van dien zoogenaamden zesden naamval, hoewel *der*, bij vrouwelijke woorden, het kenteeken van den derden is.

IV. Nu staat ons nog den *vierden*, met de naamvallen der latijnen, te vergelijken. Deze, op zich zelve, beantwoordt aan hunnen *accusativus*; doch, voorafgegaan door eenig voorzetsel, aan alle hunne zijdelingsche naamvallen, *casus obliqui*; dat is: met *van*, aan den *genitivus* en *ablativus*; met *aan*, aan den *dativus*. Waarbij dan opgemerkt dient te worden, dat ook alle andere voorzetselen, bij de latijnen den *accusativus*, of *ablativus*, of beide, vereischende, bij ons den vierden naamval beheerfchen.

Terwijl wij dus geenen bijzonderen zesden naamval, gelijkstaande aan den *ablativus* der latijnen, hebben, maar onze daarmede overeenstemmende uitdrukking niet anders is dan de zamengestelde vierde naamval, spreekt het van zelve dat wij ook geenen *ablativus absolutus* kunnen hebben. Het is echter den taalminnaren geenszins te verdenken, dat zij gewenscht hebben, deze fraaie en krachtige spreekwijs der latijnen ook in onze spraak te kunnen over-

brengeu. Ook meenen wij, dat dit, in vele gevallen, zonder aanstoot geschieden kan.

Veel is er over dit onderwerp, zoo voor als tegen, gezegd, en onze bijdrage ware dus overtollig, indien wij de zaak niet, uit een ander oogpunt, dan men tot hiertoe gedaan heeft, beschouwd.

Het gebruik der deelwoorden in eene nevenstelling, met een bijzonder *subject*, is, zoo verre ons bekend is, geener talè vreemd. Wij beroepen ons, in dit, gelijk in andere gevallen, op de drie hier te lande meest bekende, levende, talen.

Wij behoeven slechts een *fransch* werk opteslaan, om voortgelijke spreekwijzen in menigte te vinden, zoo wel in den boertigen en gemeenzamen, als in den ernstigen en verheven, stijl:

„ *le maître étant absent, ce lui fut chose aisée.*”

LA FONTAINE.

„ les chevaux ont le pas devant les laquais, *la mode est tant* ici de les mettre en troupes sur le derrière des „ carrosses.” Mme de SÉVIGNÉ.

Nourri dans la fatigue à l'ombre des lauriers,
De la cour avec lui *dédaignant* l'indolence,
Ses combats ont été les jeux de mon enfance.

VOLTAIRE *Henr.* II. 96.

„ *la douleur se repandant* sur son visage, elle parla ainsi.”
FÉNELON, *Thélem.* Liv. VIII.

„ et chacun conclut, que *la paix étant faite* avec lui,
„ les alliés seraient bien puissans.” *Ibid.* Liv. XII.

Behalve deze, weet men, heeft de fransche taal eenen overvloed van verkorte nevenstellingen, welke haar bijzonder eigen zijn. Niet minder de *hoogduitfche*; maar, 't is waar, juist voor die foort, welke men gemeenlijk met den *ablativus absolutus* vergelijkt, is zij het minst van allen geschikt, en de reden daarvan is, naar het ons toefchijnt, omdat zij de participia der hulpwoorden *feyn* en *haben* niet gebruikt. Bij dichters, evenwel, kost het weinig moeite, ook dien zoogenaamden *ablativus absolutus* aantetreffen:

„Dieses gefagt/ entblöfste des redliche Vater die
Scheitel.” Voss, *Lufe* I. 41.

„Sprachs; und Amalia lacht' ein unauffaltfam Gelächter
Thränen im Aug' ;” *Ibid.* III. 377.

De *engelfchen* gaan hierin verder dan wij, en, terwijl wij ons meestal tot de lijdende deelwoorden bepalen, gebruiken zij, op de zelfde wijze, even als de franschen, ook de bedrijvende:

Where Friendship full exerts her softest power,
Perfect esteem, enlivened by desire
Ineffable, and sympathy of soul;
Thought meeting thought, and *will preventing* will
With boundless confidence; THOMSON, *Seaf.* I. 1117.

God from the mount of Sinal, whose grey top
Shall tremble, *He descending*, will himself
In thunder, lightning, and loud trumpet's sound,
Ordain them laws. MILTON, *Par.* L. XII. 227.

Wij hebben de laatste plaats met voordagt aangehaald, om dat de geleerde Bentley, ten aanzien derzelve, het gewoone misverftand, met zoo velen onzer taalkenners, heeft gemeen gehad, willende hij, dat men leze: *Him descending, Illo descendente*. Te meer blijkt hierin de kracht van het vooroordeel, aangezien deze doorkundige taalkenner zelf het eene *leelijke en wanftaltige verkeerdheid (an ugly and deformed fault)* noemt, wanneer men de regelen eener taal naar die van eene vreemde wil fchikken; op eene andere plaats, zelfs, waar Milton zich mede door dit vooroordeel heeft laten misleiden, verbetert hij hem, en ftelt den nominativus. (*).

Wat wij wilden doen zien, is alleenlijk, dat, in andere talen; de nevenftelling, offchoon een eigen *subject* hebbende, dikwerf op eene verkorte wijze wordt uitgedrukt, en het is op dien grond, dat wij geene genoegzame redenen vinden om foortgelijke, reeds aangenomene en verftaanbare, fpreekwijzen uit de onze te verbannen. Dat nu de latijnen, hiertoe een *participium* gebruikende, dit, zoo wel als het *subject*, in den *ablativus* plaatsten, wordt bij ons van even weinig invloed gerekend, als dat de grieken zich, in het zelfde geval, van den *genitivus* bedienden.

(*) For only in destroy'ing I find ease

To my relentlefs thoughts: and, him destroy'd,

Or won to what may work his utter los,

For whom all this was made, all this will soon

Follow, as to him link'd in weal or woe." Par. L. IX. 129.

(Bentley verbetert dit met: *man destroy'd*. Krachtiger ware: *he destroy'd*.)

Niet in het gebruik der spreekwijzen zelve, maar in het vergelijken derzelve met den meergenoemden *ablativus absolutus*, in het veranderen en verminken dezelve, vinden wij die verkeerde navolging der latijnen, van welke de hr W. spreekt; te verkeerder nog, omdat men het oogmerk, bij zoodanige verandering, geenszins bereikt; Immers, door *den koning* en *hem* te stellen, in plaats van: *de koning gestorven zijnde*, of *hij gesproken hebbende*, verkrijgt men in het nederduitsch den *accusativus*; men behoorde dus eigenlijk, den latinisten ten gevalle, te zeggen *van den koning gestorven zijnde* &c. Meer uitvoerlijk, en, zeker, even zeer op ons taaleigen gegrond, ware het den tweeden naamval te gebruiken, *des konings* enz. in navolging van het grieksche *Ἀνακτορ Σουλτανοσ*, — en *zijns gesproken hebbende*: *αὐτοῦ εἰπόντος*. Ja, men konde het voorbeeld der hoogduitsche tale hiërbij aanvoeren, als, in het zoo even aangehaalde gedicht van Voss:

„So/ wohlmeinendes Sinnes/ ermahnte sie.“

II. 77.

In zoo verre zijn wij het dan met den heer W. eens, dat wij het veranderen van onzen nominativus afkeuren; maar wij kunnen geenszins de gansche wijze van uitdrukking, als eene verkeerde navolging der latijnen, verwerpen; integendeel vinden wij daarin weinig of geene overeenkomst met hun. Wanneer wij, bij voorbeeld, *Herode rege*, *Christus natus est*, vertalen met: *onder den koning Herodes wierdt Christus geboren*, gebruiken wij

den zamengestelden vierden naamval, welke met den Latijnschen *ablativus* overeenstemt, maar niet in: *de koning gestorven zijnde*, hetgeen ook, onzes achtens, geënzins in allen deele het zelfde is met: *nadat de koning gestorven was*. (Verg. *Ned. Spr.* II. § 143.)

Laten wij nu, tot verdere staving van het door ons hierboven aangevoerde, wegens den met *van* en *aan* zamengestelden vierden naamval, nog het volgende aanmerken:

Niet weinig zoude men zich vergisfen, indien men, ter toetsing van het onderscheid tusschen dezen, en de tweede en derde naamvallen, de hoogduitsche taal ten rigtfoer wilde nemen. Bij deze is inderdaad de *ablativus* en *dativus* eenerlei. B. v.

dem Manne / von dem Manne ;
der Frau / von der Frau ;
den Bürgern / von den Bürgern.

waarbij de *ablativus* wezenlijk niets anders is dan de *dativus* voorafgegaan van het voorzetsel *von*, hetgeen wij hierboven, door het voorbeeld van het vrouwlijk geslacht, bewezen hebben bij ons geënzins het geval te zijn. Nu beheerscht in de hoogduitsche taal het voorzetsel *an*, behalve den *accusativus*, ook den zoogenaamden *ablativus*, waaruit dus volgt dat, in het laatste geval, de buiging des zelfstandigen naamwoords, na *an*, de zelfde is als die van den *dativus*. B. v.

dem Manne / an dem Manne ;
der Frau / an der Frau ;
den Bürgern / an den Bürgern.

Ware deze buiging ook in onze tale te gebruiken, dan, zeker, konde men het daarvoor houden, dat de derde naamval, fomwijlen met, fomwijlen zonder, het voorzetsfel *aan* gevormd werd; maar wanneer dit voorzetsfel, niet den *dativus*, maar den *accusativus* achter zich heeft, kunnen wij geenef grond vinden om de beide verfchillende buigingen voor eenerlei naamval te rekenen.

Oogfchijnlijkf, misfchien, blijkt de redelijkheid van dit ons begrip, in het gebruik van de derde en vierde naamvallen *hun* en *hen*.

Immers, terwijl de heer Weiland (I. Deel § 214.) even als de heer Siegenbeek (bladz. 174.) deze onderscheiding goedkeurt, fchrijft hij den met *aan* zamengeftelden naamval, hoezeer hij dezen den *derden* of *dativus* blijft noemen, niet *hun*, maar *hen*, namelijk *aan hen*, gelijk *van hen*, voor *hunner*, waarin het dus geene tegenfpraak lijdt, dat de voorzetsfelen *van* en *aan* met den vierden naamval zijn zamengefteld.

Wat nu nog ons voorftel betreft, om wel het gebruiken van den tweeden of zamengeftelden vierden naamval, achter het beheerfchend voorwerp, voor onverfchillig te houden, maar aan den voorafgeplaatften tweeden naamval eene bijzondere beteekenis van bezitting toe te kennen, wij meenen eene niet geringe bevestiging voor hetzelfde te ontmoeten, in de algemeene regelmaat, welke men in het zamenfellen van zelfftandige naamwoorden aantrefft.

Sommigen zijn zamengefteld met een meervoud, als: *kurktrekker*, *naaldkoker*, *nonneklooster*, waarbij, ten gevalle der welluidendheid, de *n* wordt afgelaten. Deze

behoren niet tot onze tegenwoordige beschouwing; men onderscheide echter daarvan de zoodanige, bij welken de *e*, met eene gelijke weglating der *n*, den tweeden naamval des enkelvouds aanduidt, als: *hartewee*, *harteleed*, voor *des harten*.

De anderen zijn zamengesteld met een enkelvoud; en van deze zoude het vooraf geplaatste naamwoord, in talen, welke geene zamenstelling lijden, in den *genitiivus* staan. Hierbij nu is het, dat wij een doorgaand onderscheid tusfchen onzen vierden naamval en den tweeden (*possesivus*) opmerken.

Men fchijnt veelal van meening geweest te zijn, dat de *s*, in fomnige dier woorden, alleen welluidendheidshalve, ingevoegd, in andere daarentegen weggelaten, zij. Het laafte willen wij niet ontkennen, even min als dat er, door onachtzaamheid, andere onregelmatigheden hebben fand gegrepen, waarom men, bij voorbeeld, 'onverschillig, *ftadhuis* en *ftadshuis*; alleen *ftadspoort* en *hofpoort*, *koningsmoord* en *vadermoord* zegt. Dan, taalkenners weten, hoe men zelden, ja bijna nimmer, eenen regel zonder uitzondering heeft, en zij zullen dus, om enkele afwijkingen, niet eene grondftelling verwerpen, welke door het gebruik *doorgaans* gewettigd wordt.

Wanneer het voorafgeplaatste woord geenen bezitter te kennen geeft, en bij omschrijving, het voorzefel *van* of eenig ander voor zich zoude hebben, ftellen wij dat het in den vierden naamval is zamengesteld, als *tijdverdrijf*, het verdrijven van den tijd; *kerkgang*, het gaan naar de kerk. Geeft het daarentegen eenen bezitter te kennen,

zoo staat het in den tweeden naamval, met *s*; bij voorbeeld: *haviksneus*, *arbeidsloon*, *ezelskop*, *kindsgeedeelte*, in welke gevallen, bij omschrijving, de tweede naamval, of de vierde met het voorzetsel *van*, doch met geen ander, te gebruiken is. Zoo is, in *landsman*, het woord *land* het hoofdbegrip, en de *man* wordt voorgesteld als tot het zelfde land behoorende; anders is het met *landman*, alwaar *man* het hoofdbegrip is, en het *land* aan den man behoort. Even zoo behoort de *heer* in *raadsheer* tot den *raad*; maar in *landheer*, het *land* aan den *heer*; *geld* bezit *waarde*, in *geldswaarde*, maar niet den *sak*, in *geldzak*; het *land* behoort tot het *goed*, in *landgoed*, maar het *goed* tot het *huwelijk* in *huwelijksgoed*.

Het zelfde onderscheid heeft plaats in de volgende woorden, welke wij, zoo als zij ons te binnen schieten, ten overvloede opgeven. Wil men het voorgestelde ook aan andere toetsen, zoo houde men in het oog, vooreerst dat de *e* fomwijlen een teeken des tweeden naamvals is, en ten anderen dat de regel alleen ten aanzien der naamwoorden geldt, gelijk *krijgsman*, met het naamwoord *krijg*, doch *werkman* met *werk* van het werkwoord *werken* (*) zamengefeld is, hetgeen ook de reden zijn mag, waarom men altoos zegt *raadsvergadering*, *raadsbesluit*, enz. doch *raadhuis*, en *raadkamer*, niet een huis of eene kamer, welke aan den raad behoort, maar een huis of kamer, in welke beraadslaagd wordt; daarentegen altoos *schepenskamer*, *burgemeesterskamer*; dus ook *konstapelskamer*, maar *kruidkamer*; *rechtsgebied* en

(*) Evena gelijk *erfprins*, van *erven*.

rechthuis; gelijk mede *schilderskamer*, eene kamer is aan schilders behoorende, maar *schilderkamer*, waar geschilderd wordt. Voorts dient aangemerkt te worden, dat de *s* somwijlen eene verkorting is van de *sch* van bijvoeglijke woorden, als *vaderlandsgezindheid*; somwijlen het kenteeken des meervouds, als: *varkensflager*; terwijl daarentegen de tweede naamval, wanneer het eerste woord in *s* eindigt, of het tweede met die letter aanvangt, zelden aangewezen wordt.

Bewindsman	Bewindhebber
Boogkromte	Boogschutter
Boomslenge	Boomkweeker
Broeksband	Broekmaker
Bruiloftsgasten	Bruiloftgever
Doodsgevaar	Doodbrief
Doodshoofd	Doodvonnis
Egtebed (huwelijksbed)	Egtbreuk
Egtestaat	Egtgenoot
Godsgave	Godgeleerde
Godshuis	Godverzaker (*)
Godsregering	Godvreezendheid
Hondsdolheid	Hondenflager
bleekershond	waterhond
juffershondje	windhond

(*) Ook *Godlofchenaar*; maar dat men *godslasteraar* zegt, heeft zijnen grond in den aard des werkwoords. Oudtijds was, gelijk ook de hr. W. (II. § 170.) aanmerkt, het gebruik van den tweeden naamval bij de werkwoorden, in navolging van het latijn, zeer gemeen.

Houtskool	Houtkooper
Kalfskop	Kalkoe
Landsheer (vorst)	Landheer (landedelman)
Landshuis	Landhuur
Landskas	Landkaart
Landsregt	Landreize
Landswijze	Landweg
Lijfserven	Lijfeigenschap
Lijfsgeftalte	Lijfgevegt
Naamseindiging	Naamgenoot
Pondswijze	Pondgaarder
Poolshoogte	Pool-ftar
Raadsbesluit	Raadgever
Roofsverdeling	Roofvogel
Schaapshoofd	Schaapherder
Scheepsboord	Schipbrug
Scheepswoord	Scheepvaart
Staatsdienaar	Staatkunde
Vleijerstaal	Vleijerhater
Vogelspooten	Vogelvanger
Vogelsnelheid	Vogelwichelaar
Wereldsloop	Wereldbeschrijving.

Sommige woorden, als *hof*, *hoofd*, hebben in de samenstelling nimmer, — andere, als *heer*, *herder*, *altijd*, — den tweeden naamval; doch hiervan is de reden niet ver te zoeken, nadien aan levenlooze voorwerpen niet dan oneigenlijk bezitting kan toegekend worden.

3. *Over de geslachten.*

Geene taal, zoo verre ons bekend is, evenaart de engelsche, in die onschatbare eigenschap, dat zij aan alle voorwerpen, die niet in hunnen aard manlijk of vrouwlijk zijn, het onzijdige toekent. Voor de onze, zoo wel als voor de meeste andere, talen, is dit stuk daarentegen zoo weinig bepaald, dat velen zich, ook na jaren lange oeffening, kunnen vergiften. De regelen, door den hr. W. opgegeven, strekken zeker hierin tot merkelijke verligting, dan hij erkent zelf, dat het volstrekt onmogelijk is, in alle bijzondere woorden de reden aantewijzen, waarom dezelve tot het een en niet tot het ander geslacht gebragt zijn. (Zie *Ned. Spr.* I. §. 102. en volgende.)

Niet onnatuurlijk komt het, in de bespiegeling, voor, dat men, bij de bepaling van het geslacht der woorden, „alles waarmede het denkbeeld van grootte, sterkte, werkzaamheid en versclrikkelijkheid, *mannelijk*, — „alles, wat men zich als zwak, zacht, vruchtbaar, „schoon, aangenaam en lijdend voorstelde, *vrouwelijk*, — en alles, waaraan men geene dezer eigenschappen ontdekte, of waaromtrent de gewaarwording „verdeeld was, *onzijdig*” zoude genoemd hebben, maar dat dit niet indedaad gesehied zij, blijkt genoegzaam daaruit, dat men wel in alle talen de onderscheiding van geslachten aantreft, maar dat de meeste in de toekenning derzelve zelden overeenkomen, terwijl echter de begrippen aangaande de eigenschappen, welke men wil dat tot eene regelmaat der bepaling zouden verslrekt hebben,

slechts in zeer weinige gevallen, bij de onderscheidene volkeren, zouden kunnen verschillen.

Wij wilden eene andere aanmerking in de plaats gesteld hebben, dat, namelijk, in de talen, welke drieërlei geslachten hebben, het onzijdige de bijzondere eigenschap van *onbepaaldheid* en *algemeenheid* heeft; hetwelk, onder anderen, blijkt uit het gebruik van het meervoud der bijvoeglijke woorden bij de latijnen, (bij ons, in het zelfde geval, het enkelvoud;) en, meer bijzonder, uit hetgeen wij bij de *personen der werkwoorden* zullen aanwijzen.

II. LIDWOORDEN.

Behalven dat onze taal „om de meerdere, of mindere „bepaaldheid van den zin der zelfstandige naamwoorden „te doen kennen,” gieh van de tweeërlei lidwoorden bedient, gebruikt zij ook vele zelfstandige naamwoorden, zonder derzelve hulpe te behoeven. Inzonderheid de laatste gevallen vinden wij in de *Ned. Spr.* niet genoeg tot stellige regelen gebragt.

Het lidwoord blijft weg:

1) bij ALLE naamwoorden:

α. in den *vocativus*,

β. in alle naamvallen, voorafgegaan zijnde door een bezittelijk, aanwijzend of betrekkelijk voornaamwoord, en

γ. voorafgegaan zijnde door den tweedeten naamval van eenig zelfstandig naamwoord.

2) bij EIGEN namen:

ten zij die als *gemeene* gebruikt worden, bij voorb. *een Alexander*, of met een bijvoeglijk woord: *het kooprijke Amsterdam; de groote Pieter*.

3) bij LIGCHAAMLIJKE gemeene namen:

a. in het *meervoud*: in zoodanigen onbepaalden zin, dat zij in het enkelvoud het niet bepalende lidwoord zouden voor zich hebben.

β. in het *enkelyoud*: als *denkbeeldige* gebruikt, na voorzetsels, *tot, met, ter* enz., als: *met lijfen ziel, aan zee*.

γ. ook: wanneer zij eenige waardigheid, amptsbediening of bedrijf aanduiden, en of van den eigen naam des perfoons gevolgd zijn, van of tot verklaring van denzelven dienen, als: *keizer Joseph; de Ruiters, admiraal van Holland*; ten ware het hoofdbegrip in den gemeenen naam gelegen zij.

δ. wanneer de namen van waardigheden, enz. in betrekking staan tot, of beheerscht worden van werkwoorden, als: *zijn, worden, aanstellen, benoemen* enz. als: *hij is kapitein, hij is tot secretaris aangesteld*.

4) bij DENKBEELDIGE gemeene namen:

ten zij die, met eene betrekking tot eenig ander voorwerp of omstandigheid bepaald zijn.

in den eersten en vierden, ook zamengestelden naamval, doch, in den eersten, ook fomwijlen onverschillig, hoezeer min naauwkeurig, met het lidwoord.

Wat voorts het gebruik der lidwoorden betreft, ook dit mogt wel eene naauwkeuriger bepaling vereisfchen; in het bovenstaande meenen wij intusfchen de hoofdregelen, voor de gevallen, in welke zij worden weggelaten, te hebben bijeengebragt. Terwijl wij ons echter daarbij van eene onderscheiding bedienen, welke men in de *Ned. Spr.* niet aantreft, behooren wij nader aantewijzen, wat wij met dezelve bedoelen.

Het woord *ligchaamlijk* nemen wij, voor de spraak-kunst, in eenen ruimen zin, en geven deze benaming aan alle die woorden, welke door den heer W. (I. § 74.) zelfftandige naamwoorden genoemd worden, namelijk, „aan ieder ons bekend voorwerp in de natuur, het zij „levend of levenloos, ligchamelijk of geestelijk” en, zouden wij er bijvoegen, hetwelk of wezenlijk in het meerder getal bestaat, of althans als zoodanig kan gedacht worden. Deze uitbreiding van den zin van *ligchaamlijk*, als kunstbewoording, rekenen wij te eerder geoorloofd, nadien wij ons indedaad geenig wezen, hoezeer geometrische lengte, hoogte en breedte misfende, zonder ten minften eene dier hoedanigheden, welke als algemeene phijfische eigenschappen der lichamen opgeteld worden, kunnen voorstellen. Hiertoe behooren dus: *eene mensch, een paard, eene waereld, eene ziel, een engel.*

Onder *denkbeeldig* verstaan wij, vooreerst, alle de benamingen van afgetrokken denkbeelden, welke in de vorige bepaling der *Ned. Spr.* in geene aanmerking komen, doch § 84. beschreven worden, als „iets onzelfstandigs, „ en alleen in beschouwing bestaande, maar als „ zelfstandig aangemerkt wordende, ” en van welke (§ 93.) gezegd wordt „ dat zij alleen in het enkelvoudige getal „ gebruikt worden. ” — Maar niet alleen deze, ook de andere naamwoorden, wanneer zij, gelijk de hr. W. II. § 10. zegt, „ iets slechts in het algemeen, zonder „ zich ” [dat men zich] „ daarbij het zelfstandige „ naamwoord als eenen bijzonderen persoon, of als eene „ bijzondere zaak voor te stellen ” [voorstelle], betee- kenen, „ inzonderheid wanneer alleen de soort of stof, „ in het algemeen, maar niet als een enkel wezen, moet „ aangeduid worden, ” rekenen wij, als niet onder onze bepaling der *ligchaamlijke* vallende, onder de *denkbeeldige* naamwoorden. Hiertoe behooren dan, niet alleen: *argwaan, liefde, trouw, vrede, zwaarte*; maar ook: *aarde, goud, laken, water, zout*, enz.

De *ligchaamlijke* naamwoorden gaan tot de laatste soort der *denkbeeldige* over, wanneer zij in het meervoud zonder lidwoord gebruikt worden; daarentegen nemen deze den aard van *ligchaamlijke* aan, wanneer zij met betrekking tot eenig ander (sommijlen niet uitgedrukt) voorwerp bepaald zijn, als: *de argwaan van Pygmalion, de trouw van Lucretia, het bloed loopt snel*. Op deze wijze is het ook, dat sommige anders denkbeeldige naamwoorden sommijlen in het meervoud kunnen gebruikt worden. Zon-

der dit grondbeginsel te onderscheiden, gebruikt de hr. W. I. § 97. het meervoud *waarheden*, en zegt elders (I. § 94.): „Vindt men intusschen sommige dezer woorden in het meervoud gebezigd,” [als *steen, been, water* enz.] „dan is dit een meervoud, afgeleid van het enkelvoud „in eene geheel andere beteekenis.” Dit is, met andere woorden, volkomen het zelfde als hetgeen wij verklaren, met te zeggen: dat de denkbeeldige naamwoorden somwijlen den aard der ligchaamlijke overnemen. Wanneer men dus zeggen kan, *de veelvuldige goedheden, goedertierenheden*, enz. verstaat men de *daaden* door *goedheid* enz. verricht, niet de goedheid zelve. Dus is ook, bij voorbeeld *de rijkdommen* het zelfde als de schatten, en onderscheiden van *rijkdom*.

Maar, zal de oppervlakkige lezer vragen, wanneer dus de zoogenaamde ligchaamlijke woorden ook denkbeeldige, de laatste daarentegen ook ligchaamlijke kunnen zijn, — is dan deze geheele onderscheiding niet enkel denkbeeldig, hersenschemmig, en geenszins op het wezen der zaak gegrond?

Wij zijn er zoo verre van daan, van beide als eenerlei te kunnen beschouwen, dat wij veeleer de door ons denkbeeldig genoemde naamwoorden onder de *eigene*, dan onder de andere *gemeene* namen zouden tellen.

Dat men de namen van afgetrokkene denkbeelden, welke in den volstrektsten zin denkbeeldige naamwoorden te noemen zijn, onverschillig met of zonder lidwoord schrijft, houden wij voor eene verwaarlozing in het spraakgebruik, en wij beklagen zeer de juistheid der engelsche taal te ont-

beren, welke deze naamwoorden op vierderlei wijze kan bepalen (*). In den vierden naamval, althans, moet het lidwoord wegblijven, en men kan niet onverschillig zeggen *het geduld hebben*, of *geduld hebben*. Wij laten aan het oordeel van anderen over, of men niet ook, bijvoorbeeld, *geduld overwint alles*, te verkiezen hebbe boven *het geduld* enz. Dan wij meenen dat de zelfde vrijheid met het niet bepalende lidwoord geenszins plaats kan hebben, en wij beschouwen: *een wijn, een bier, een geduld*, als volkomen gelijk staande aan *een Socrates, een Alexander*. Ook lette men op, dat de omstandigheid, door welke het denkbeeldig naamwoord bepaald is, dikwerf verzwegen wordt, als: *de paarden hebben het hooi laten liggen*, namelijk het hooi, dat in de stal of kribbe was.

De door ons sfigchaamlijk genoemde naamwoorden zijn hierin van de vorige wezenlijk onderscheiden, terwijl zij, in het enkelvoud, *nimmer* in den eersten naamval zonder lidwoord kunnen gebruikt worden, en omdat bij dezelve het meervoud, zonder lidwoord, even als bij de andere het enkelvoud, de algemeenheid onbepaald uitdrukt. Dat men dus niet zeggen kan: *einde kroont werk*, gelijk de heer W. (II. §. 13.) leert, is een gevolg van het aangemerkte; de spreekwijzen, daarentegen, in de *Ned. Spr.* II. § 11. als spreekwoordelijke of figuurlijke uitdrukkingen bijgebracht, als: *luthheid teelt armoede, honger maakt rauwe boonen zoet*, zijn, volgens ons, volkomen regelmatig. Niet zoo: *nood breekt wet*, hetgeen inde-

(*) Zonder lidwoord, met het bepalende, en met het niet bepalende, onderscheiden van het telwoord.

daad eene spreekwoordelijke uitdrukking is, en dus ook onzen regel even weinig in den weg staat, als, bij voorbeeld: *chat échaudé craint l'eau froide*, den regel der franche tale, dat de gemeene namen altoos in den eersten naamval het lidwoord hebben.

Nog zij ten overvloede aangemerkt, dat sommige woorden in dedaad tweeërlei, namelijk zoo wel ligchaamlijk als denkbeeldig kunnen zijn, *brood*, bij voorbeeld, en *het of een brood*; het verschil der beteekenis is in deze even sterk als in de andere, hoezeer de klankverbeelding, gelijk bij andere *homonijme* woorden, met de zelfde letterteekenen geschiedt, hetwelk, onder anderen, blijkt uit het onderscheid tusfchen *brood* en *brooden*, maar nog meer in de engelsche taal, in welke beide verschillende woorden zijn; *bread*, brood, en *a loaf, the loaf*, een, het brood.

III. BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Terwijl in de *Ned. Spr.* (I. § 73.) wel de naamwoorden als eene der drie hoofdfouten der taaldeelen aangeschreven staan, doch nergens de beteekenis van deze benaming verklaard wordt, weten wij niet waarom de hr. W. liever de oudere, dan de meeste der nieuwere, spraakkundigen gevolgd is, met ook de bijvoegelijke woorden naamwoorden te noemen. Wij meenen, met de laatste, dat wel *grootheid*, maar niet *groot*, een naam kan genoemd worden, doch onthouden ons van alle verdere aanmerking, omdat het hier alleen op de bewoording aankomt, en wij deze steeds ten beste duiden, er *geenszins*

op uit zijnde om eenen in vele opzichten verdienstelijken arbeid, zonder nood of nut, wegens enkele misstellingen, te bedillen.

Wat de bijvoeglijke woorden betreft, zijn er in de *Ned. Spr.* niet weinige bepalingen, welke wij meenen de vereischte nauwkeurigheid te missen; het komt ons voor alleen nodig te zijn optemerken, dat de in het meervoud zonder zelfstandig naamwoord gebruikte bijvoeglijke woorden, als *de grooten, de gezonden*, onderscheiden behoorren te worden van die, welke door het gebruik ook in het enkelvoud gewettigd zijn, als: *de Almagtige, een geleerde, de zieke*, terwijl wij: *de groote en magtige dezer aarde*, in het enkelvoud, moeten afkeuren. (*Verg. Ned. Spr. I. § 208.*)

IV. VOORNAAMWOORDEN.

a. —) *Persoonlijke.*

Die van den eersten en tweeden persoon behoeven geene aanwijzing van geslacht. De voornaamwoorden voor den derden persoon zijn voor de drie geslachten onderscheiden. (*Verg. onze aanmerking over de personen der werkwoorden.*)

In de *Ned. Spr.* (I. § 214.) wordt het woordje *het* billijkerwijze onder de voornaamwoorden geteld, en wij begrijpen dus niet, waarom (II. § 16.) geleerd wordt: „het bepalende lidwoord kan nimmer zonder zelfstandig naamwoord gebezigd worden, uitgezonderd het onzijdige *het*, hetwelk dikwerf voor het aanwijzende voornaamwoord *dat* of *hetzelve* gebruikt wordt, als: *hebt*

„gij het dichtstuk van N. gelezen? Ik ken het niet,
 „Waar is mijn boek? Het is hier, of hier is het.”

Het is, naar ons toefchijnt, in de bijgebragte spreekwijzen, niet lidwoord, ook geenszins in plaats van een aanwijzend voornaamwoord gebruikt, maar het is het persoonlijk voornaamwoord des onzijdigen gellachts, even als men op de vraag: *Waar is mijn broeder?* met het manlijk voornaamwoord antwoordt: *Ik ken hem niet, hij is hier* of *hier is hij*. (Zie ook voorts *het*, bij de *personen der werkw.*)

Maar ook *hetzelve* (manlijk en vrouwlijk *dezelve*) rekenen wij onder de persoonlijke, niet onder de aanwijzende voornaamwoorden. Immers het eigenaardige der laatste (verg. *Ned. Spr.* I. § 239. en II. § 103.) is, dat zij altoos een betrekkelijk voornaamwoord achter zich kunnen, of liever moeten, hebben, hetwelk bij *dezelve* geenszins het geval is. Ten overvloede zie men de voorbeelden, door den hr. W. voor het gebruik van *dezelve* bijgebragt: *dit boek behaagde mij, daarom kocht ik hetzelve; ik vraagde denzelyen* (I. § 241.); *ik vroeg naar den held; men wees mij denzelyen* (II. § 104.); en het zal geene verklaring behoeven, dat men hier overal de persoonlijke *het* en *hem* kan in de plaats stellen. (Zie over *de zelve* bij *de aanwijzende voornaamw.* blaz. 62. enz.)

Dezelve, persoonlijk voornaamwoord, is, gelijk *dezelfs*, *derzelyer* als bezittelijke, (Verg. *Ned. Spr.* I. § 221.), van bijzonder nut om dubbelzinnigheid te vermijden. *Het* en *hetzelve* kunnen vrij onverschillig, of het laatste, ter vermindering van dubbelzinnigheid bij voorkeur,

gebruikt worden; maar ten aanzien van *deze* is het mischien nog dienstig optemerken, dat dit, in plaats van *hij* of *zij*, meest algemeen, en ook met het meeste nut, gebruikt wordt, wanneer deze voornaamwoorden een levenloos voorwerp moeten verbeelden; hetwelk mede geldt ten aanzien van de bezittelijke *deszelfs* en *derzeiver*. Dus zegt men gemeenlijk niet, bij voorbeeld, van éene deur: *ik heb haar open gevonden*, maar: *ik heb deze open gevonden*; van een boek, niet: *zijne bladzijden*, maar *deszelfs* enz.

Men, iemand, niemand zouden wij, nevens eenige andere, *onbepaalde* voornaamwoorden noemen.

b. —) *Wederkeerende*.

Even min als de hr. W. de beheerschte naamvallen van den eersten en tweeden perfoon, *mij*, *u* of *mijns*, *uws*, wederkeerend noemt, kunnen wij dien naam aan *zijns* of *harer* toekennen. Opmerkelijk is het dat de hr. W. ook *zijn*, *haar*, *hun* (I. § 220.) onder de wederkeerende telt, zonder bij het voorbeeld der verbuiging daarvan te reppen.

Eigenlijk gezegd, heeft onze taal geen ander wederkeerend voornaamwoord dan *zich*, onveranderd voor den derden en vierden naamval des perfoons, in het enkel- en meervoud; waarmede volkomen strookt *Ned. Spr. I. § 208*.

c. —) *Bezittelijke*.

Hoezeer wij volmondig toestemmen dat, in een werk tot algemeen gebruik, alle overtollige spitsvindigheden te vermijden zijn, kunnen wij niet afzijn de tweeërlei bezit-

telijke voornaamwoorden te onderscheiden, en wij hebben hierin het voorbeeld der verwantschape, en andere, talen. In het hoogduitsch heeft men *mein, dein, sein*, enz. en *meiner, deiner, seiner*, of *der meinige* enz.; in het engelsch: *my, thy*, enz. en *mine, thine* enz.; in het fransch. *mon, ton* enz. en *le mien, le tien*, enz.

In de *Ned. Spraakk.* wordt dit niet opgemerkt. (Verg. I. 223). Daarentegen wordt (II. § 230.) zonder deze onderscheiding, gezegd, dat het bepalende lidwoord *de* voor de bezittelijke voornaamw. gevoegd wordt enz., en (II. § 91.): „*De mijne, het mijne, de uwe, het uwe* „ worden ook, zonder betrekking op eenig naamwoord, „ als zelfstandig, gebezigd, bij voorbeeld: *Ik heb het mij-* „ *ne gedaan, doe gij het uwe. Wij geven van het onze,* „ *zij van het hunne.* Zoo ook *de mijnen, de uwen, de* „ *onzen, de haren*, enz. in het meervoud, voor *mijne,* „ *uwe, onze, hare, aanhoorigen.*”

De laatste uitdrukkingen komen ons voor te behooren tot die door het gebruik gewettigde gemeenzame spreekwijzen, in welke het, ligt te raden, onderwerp verzwegen wordt; wat de eerste betreft, moeten wij opmerken dat enkel het onzijdige *het mijne, het uwe*, en nimmer *de mijne, de uwe*, in het enkelvoud, zonder betrekking op eenig naamwoord gebruikt wordt.

Tot aanwijzing van het wezenlijk verschil der beide soorten, in derzelver vorming en gebruik, en dus ten bewijze van de noodzakelijkheid der door ons aangeprezene onderscheiding, zij het ons vergund den volgenden regel voorstellen, waarbij wij in de benaming van bijvoeglijke en

zelfftandige den hr. W. zelye ten voorganger hebben.
(Verg. Ned. Spr. I. § 212.)

De bezittelijke voornaamwoorden verbeelden den
perfoon des bezitters, en zijn dus voor den derden
perfoon in de drie geflachten onderfcheiden.

Zij zijn

Bijvoeglijke of Zelfftandige.

1) De bijvoeglijke (*mijn, uw, enz.*) nemen, gelijk de andere bijvoeglijke woorden, éene buiging aan naar het geflacht van het voorwerp, hetwelk zij bepalen.

2) Zij worden altijd vóór zoodanig voorwerp geplaatst.

1) De zelfftandige (*de, het, mijne, uwe enz.*), hebben in het enkelvoud de zachte e altop. 2) Zij worden nooit vóór het voorwerp geplaatst, maar hebben betrekking tot een voorafgaand, (fomwijlen verzwegen) voorwerp.

3) Nadien zij het voorwerp volkomen bepalen, vervangen zij het lidwoord; en doen dit vervallen.

3) Zij hebben altijd het bepaalde lidwoord voor zich.

d. —) *Vragende.*

Van deze zullen wij slechts met een woord opmerken, dat het ons niet volftrekt noodzaaklijk voorkomt dezelyen, als éene gansch bijzondere foort van voornaamwoorden, te onderfcheiden van de betrekkelijke, tot welke zij eigenlijk behooren. *Hoedanig* behoort, onzes inziens, tot geen van beide, en konde, ware het gebruik hier niet tegen, voeglijk van een gefchreven worden, zijnde *danig* (van gedaante, in een ruimer zin, voor aard, eigenfchap,

hoedanigheid), een bijvoeglijk- en bijwoord, als: *hij heeft zich danig bezeerd*, *hij heeft hem danig geklopt*, hetwelk het zelfde is als: *hij heeft hem geklopt, dat het een' aard (of gedaante) heeft*. Even zoo *dusdanig* en *zoodanig*. In welken zin de tweede naamval, *hoedanigen mans*, (Zie § 236.) zonder stroefheid te gebruiken zij, weten wij niet.

e. —) *Aanwijzende*.

Wij zouden ook de persoonlijke (met uitsluiting van het *onzijdige het*) hierbij geteld hebben; nadien deze inderdaad als aanwijzende gebruikt worden, als: *hij, die mijn vriend wil zijn*; *zij, welken het gelukt is*; *hij, wien ik dit gezegd heb*; *hij, door wien gij dit weet*; *dit zal hun, die de taal beoefend hebben, niet onbekend zijn*. (Verg. Ned. Spr. II. § 112.)

Daarentegen hebben wij, hierboven bladz. 58., *dezelve*, namelijk dat *dezelve*, hetwelk in de voorbeelden van den hr. W. gebruikt wordt, onder de persoonlijke gerangschikt. Dan, hoezeer juistheid van begrippen ons voorkomt een allerwezenlijkst vereischte voor eene gezonde taalkunde te zijn, willen wij alle inschikkelijkheid hebben, ten aanzien van bloote benamingen, wanneer anders het taaleigen en de regelen der spraakkunst daarbij geenen inbreuk lijden, en het aangevoerde wegens *dezelve* is dus bij ons nog op verre na niet van zoo veel aangelang, als hetgeen ons nu ten aanzien van *de zelve*, en inzonderheid van *de zelfde*, te zeggen staat.

Dat men, bij de algemeene onkunde van de eigenschappen onzer tale, *zelf*, *zelve* met *zelfs* verward, en ook

dezelfde en *dezelve* onverschillig geschreven hebbe, is bekend, en wordt ook door den hr. W. gewraakt; gelijk mede, in de *Ned. Spr.*, het onderscheid tusschen *dezelve* en *dezelfde*, hoezeer beide in eenen rang gesteld zijn, degelijk wordt in acht genomen. Dan de daarbij gemaakte onderscheiding komt ons voor, weinig geschikt te zijn om beide woorden in het ware oogpunt te doen beschouwen. (Verg. *Ned. Spr.* II. § 104., alwaar het aangewezen verschil, ten hoogsten genomen, gelijk staat met dat, hetwelk wij wegens de bezittelijke voornaamwoorden hebben opgemerkt.)

Hoezeer wij *de zelve*, namelijk onderscheiden van het persoonlijke *dezeve*, onder de aanwijzende voornaamwoorden opnemen, bevroeden wij geene hoegenaamde reden, waarom *dezelfde*, het zij onder deze, of onder eenige der andere, voornaamwoorden te tellen zij, anders dan ten gevolge van het zoo even opgemerkt wangebruik in de spelling. Hoezeer ook vele achtbare taalkenners den heer W. hierin zijn voorgegaan, moeten wij erkennen dat wij het als eene gansch onbegrijpelijke verkeerdheid aanzien.

Wij zullen er ons niet bij ophouden, of men *de zelve* en *de zelfde* al of niet afgescheiden te schrijven hebbe; het laatste, hoezeer overeenkomstig het gebruik in de *verhandeling over de spelling*, zoude van zelve vervallen, indien onze stellingen goedkeuring mogten ontmoeten; alleenlijk moeten wij voorlopig aanmerken, gelijk wij straks nader zullen aantoonen, dat dit spelgebruik niet tegen dezelve bewijst.

„*Dezelve*” leert de hr. W. II. § 104. „wordt alleen in betrekking tot een zelfstandig naamwoord gebezigd,

„*dezelfde* ook bij een zelfftandig naamwoord gevoegd.” Hieruit ſchijnt te volgen, dat *dezelve* niet bij een naamwoord te gebruiken ware, en het vervolg der zelfde § verklaart nog duidelijker dat dit inderdaad de meening des hrn. W. is. Dit is namelijk het *dezelve*, hetwelk wij perfoonlijk voornaamwoord genoemd hebben. Het andere *dezelve* ſchijnt der *Ned. Spr.* vreemd te zijn.

Niettemin lezen wij, in het voorberigt der zelve *Spraak.*, bladz. XVI., in het beſluit van den ſecretaris van ſtaat: „dat copie enz. — ten einde te zorgen, dat *hetzelve* „beſluit in de voorrede,” enz. En, verre van dit aftekeuren, meenen wij dat hier *hetzelfde*, hetgeen, in den zelfden zin, door den hr. W. bladz. XII. gebruikt wordt, veel minder gepast zoude zijn; immers, wij ontmoeten ook bladz. VII., in het berigt van de hoogleeraren Tydeman, Kluit, en Siegenbeek, welker gezag hierin zeker voldoende zal geacht worden, „de regelen, in *dezelve* *Spraak* kunst voorgesteld.”

Terwijl de hoogduitſche ſpraak-kunst, in zoo vele gevallen, der onze ten gids verftrekt heeft, is het billijk dat wij ook hierin, in de eerſte plaats, op *dezelve* acht geven. Het hoogduitſch heeft de bijvoegelijke woorden, of bijvoegelijke voornaamwoorden *ſelber* en *ſelbiger*; terwijl echter het taaleigen vordert, dat de eindletter *r* van de met het bepalende lidwoord gebezigde bijvoegelijke woorden, weggelaten wordt, heeft men *derſelbe* enz., bij wangebruik, aan één geſchreven, waardoor *derſelbe*, *diefelbe*, *daſelbe*, en *derſelbige*, *diefelbige*, *daſelbige*, als bijzondere woorden, en naar het ſchijnt, door den hr.

W., als met ons *dezelve* en *dezelfde* gelijk staande, zijn aangemerkt geworden.

De dus aanéén geschrevene woorden zijn, namelijk, in de hoogduitsche Spraakkunst, onder de voornaamvoorded opgenomen, en wel nog van de aanwijzende (*demonstrativa*), door de benaming van *determinatiya* onderscheiden. Dit is, wat men, op grond van derzelve schijnbare overeenkomst met ons *dezelve* en *dezelfde*, tot bekrachtiging van des hrn. W.'s schrijfwijze zoude kunnen aanvoeren. Doch, letten wij op derzelve gebruik: *Derfelbe* vereischt meestal het bijwoord *eben* tot versterking, en *eben derfelbe*, *eben dieselbe*, is niets anders dan *eben er*, *eben sie*; in het nederduitsch, (niet: *even hij*, *zij*, of *even dezelve*; want dit ware een *germanismus*; maar:) *juist hij*, *juist zij*, of *juist dezelve*. Ook *derselbig*e verschilt ten eenemaal van ons *dezelfde*; om dit slechts met een woord aantewijzen, kenners der hoogduitsche taal geweten, dat men, bij voorbeeld, de door den hr. W. bijgebragte spreekwijs, *ik heb den zelfden vreemdeling gezien*, geenszins vertalen kan, met: *ich habe denselbigen Fremden gesehen*. Daarenboven wordt ons *zelfde* niet, gelijk, in het hoogduitsch, *selbiger*, zonder lidwoord gebruikt, als: *selbige Sache ist mir wohl bekannt*, hetwelk alleen voldoende bewijst, dat het aanéén schrijven dier woorden met het lidwoord, ook in de hoogduitsche taal, verkeerd is. Den laatsten zin nu zouden wij in het nederduitsch uitdrukken met: *de zelve zaak is mij wel bekend*; even als: *um selbige zeit, ter zelyer tijd*.

E

Dit *de zelve* houden wij voor het lidwoord *de* met *zelf, zelve*, latijnsch *ipse*. Men sla Pitiscus op: bij *IPSE, zelf*, vindt men: *ego ipse*, ik zelf; *istuc ipsum*, dat zelve; bij *Is, EA, ID*, hij, zij, die, dat, zij zelf, zij zelve; *induit se in id ipsum quod timebat*, het zelve, daar hij voor vreesde, is hem overgekomen; bij *IDEM, EADEM, IDEM*, de zelve, de eijge, het zelve, het eijge.

Hier wordt, wel is waar, *zelve* ook met *zelfde* verword; doch het voldoet ons, dat dit niet in alle de gevallen plaats heeft, om te besluiten dat *zelve*, het geent dan met het hoogduitsche *selber* of *selbiger* volmaakte overeenkomst zoude hebben, ook te gebruiken is, voorafgegaan door het lidwoord, en gevolgd van een zelfstandig naamwoord, als een *pleonasmus* namelijk, even als *zelf* in *ik zelf* enz.

De vraag is nu, of *de zelfde* mede uit twee woorden, namelijk *de*, lidwoord, en *zelfde*, bijvoeglijk woord, besta, dan of het een enkel woord, en wel een voornaamwoord zij. Hoe wezenlijk deze onderscheiding is, blijkt hieruit genoegzaam, dat men in het laatste geval, met den hr. W., voor den tweeden en derden naamval zeggende: *derzelfdet vrouw*, en, volgens ons, *der zelfde vrouw*.

Onwederlegbare grondbeginselen van algemeene taalkunde pleiten, onzes achtens, voor het eerste, en wij zouden meenen met eene bloote aanwijzing der misvatting te kunnen verstaan, ware het niet, dat zoo vele kundige taalbeoefenaren in het tegengestelde denkbeeld stonden.

Terwijl het hier eigenlijk de zaak is, om aan zeker woord deszelfs plaats onder de taaldeelen aantewijzen, komt, in de eerste plaats, in aanmerking, hoe er weinige uitvindingen van het menschlijk vernuft zoo volkomen onberispelijk zijn, als die, door welke het middel gevonden heeft, om alle de, ontelbare, woorden der taale in een gering aantal foorten zoodanigerwijze te verdeelen, dat er geen enkel woord, in welke taal het ook zij, voorhanden is, of zijn kan, zonder tot cene derzelven te behooren, en dat, men lette wel, *deze verdeeling voor alle mogelijke talen de zelfde is.* (*) De bijzondere eigenschappen der taaldeelen kunnen wel in de onderscheidene talen verschillen, gelijk, bij voorbeeld, het grieksch voor zelfstandige en andere woorden een tweevoud, voor de werkwoorden eene wenschende wijze, heeft, welke in de latijnsche en andere talen niet van het meervoud of van de aanvoegende wijze onderscheiden zijn. Maar, *hetgeen in eene taal een zelfstandig, bijvoeglijk, werk- of ander woord genoemd moet worden, is het ook in alle talen.*

Eene vertaling der spreekwijzen, in welke ons *de zelfde* te pas komt, moet dus, voor de bepaling van de eigenschappen des woords, eene beslisschende proeve zijn. Wij nemen hiertoe de drie hier te lande meest bekende levende talen; de latijnsche gaan wij voorbij, omdat de bij eerste vertaling te bezigen uitdrukkingen in de-

(*) Dat het *lidwoord* in sommige talen ontbreekt, bewijst alleen, dat dit op zich zelve geen deel der rede is.

zelve, bij mangel van het lidwoord, met de onze minder overeenkomst hebben, en ook, nadien de daarbij te gebruiken woorden zoo wel *pronomina* als *adjectiva* zijn, minder opheldering zoude geven.

Men vraagt, bij voorbeeld, (*Ned. Spr. I. § 241.*) was het niet N. N. die gisteren met u sprak? en het antwoord is: *dezelfde*. Het zelfde antwoord is, in het fransch: *le même*; engelsch, *the same*; hoogduitsch, *der nämliche*. Even zoo in alle andere gevallen; men zie de andere voorbeelden, door den hr. W. bijgebragt: *het was dezelfde man; ik heb denzelfden vreemdeling gezien, welke enz.; hij is nog dezelfde, die enz.*, waarbij ons de altoos met de bepalende lidwoorden *le, the, der, en zelfde* met de bijvoegelijke woorden *même, same, nämliche* vertaald wordt.

Ten tweeden vestigt onze aandacht, de onderscheiding, welke de hr. W. maakt tuschen de bijvoegelijke en voornaamwoorden. „ De voornaamwoorden (*Ned. Spr. I. § 211.*) duiden geene eigenschappen eener zaak aan, „ dewijl zij dan bijvoegelijke naamwoorden zouden wezen, „ maar zekere toevallige en veranderlijke betrekkingen, „ waarin dezelve zich op het tijdstip der handeling be- „ vindt. De gene [degene], die thans spreekt, en der- „ halve *ik*, is, kan, in het volgende oogenblik, de „ aangesprokene persoon, en derhalve *gij*, en, het „ daarop volgende oogenblik, de afwezende persoon, „ of *hij, zij, het*, zijn. Het geen [hetgeen] tegen- „ woordig *mijn* is, kan straks *wv* of *zijn* wezen. De- „ zelfde [de zelfde] zaak, welke thans door *dese* aan-

„gedrukt wordt, kan, een oogenblik daarna, *gene* zijn.”

— Hoezeer wij ons hiermede niet in allen deele ver-eenigen, komt het ons echter te stade, gemerkt de eigen-schap door *zelfde* uitgedrukt, althans veel minder veranderlijk is, dan die der bijvoegelijke *regtsch, linksch, ander, eigen*, enz.

- *Ten derden.* — Ware het ook, dat men de schrijf-wijze van *dezelfde*, als door het gezag van achtbare schrijvers en taalgeleerden bekrachtigd, wilde verdedigen, wij zouden hetzelve, in dit geval, niet als beslisschend kunnen erkennen. Wij hebben reeds opgemerkt, dat het *verschil* niet alleen op de schrijfwijze, maar zelfs op de buiging des woords eenen wezenlijken invloed heeft, en, in dit geval, neemen wij, knnen alleen taal-kundige gronden beslissen. Ook is het gevoelen der schrijvers geenszins zoo zeer in hunne gedrukte werken blijkbaar, als men veelal schijnt te onderstellen; velen hunner hebben lust noch geduld om den arbeid des zet-ters van letter tot letter nategaan, en het zoo zeer ge-aachte gezag van schrijvers is dus niet zelden het ge-bruik van drukkerijen, onkunde of onachtzaamheid des werkmans. Zoo vinden wij in de *Verh. over de Spell.*, bij voorbeeld, *het welk* (of meestal *'t welk*), hetgeen zonder twijffel zoo wel als het manlijke *dewelke* (*) een enkel woord is, alsmede *dat gene*, overal van een gefcheiden, en in de *Ned. Spraakk.* komt, zoo wel met *het welk*, als met *de gene, dat gene*, enz. door

(*) En volgens den hr. W. in den tweeden naamval *deswelken*.

gaans de zelfde schrijfwijze voor, doch bij de optelling der voornaamwoorden (I. § 240.) leest men *degene, hetgene, diegene, datgene*, onafgescheiden. Even zoo ontmoet men bij den hoogleeraar *zamengesteld* en voortgelijke; bij den hr. W. altoos *zamen gesteld*, enz. Intuschen zal iedereen met ons van meening zijn, dat, wanneer men immer naauwkenrigheid verlangen en verwachten kan, het in werken is, van aard als deze beïde. Wij, zeker zoo min als iemand, willen den hr. W., als taalkenner, de verschuldigde hulde weigeren; ook zijn wij verre van in twijffel te trekken, of hij zich, in zijne spraakkunst, naar plicht, op zuiverheid van taal en spelling toegelegd hebbe; maar, moeten wij nu, om des kundigen opstellers gezag te eerbiedigen, het woord *deel (pars)* bij voorb. vrouwelijk keuren, om dat het den zetter behaagd heeft, ons (II. § 1.) te laten lezen: „de „woordvoeging, *eene* van de voornaamste en gewigtigste „deelen der taalkunde”?

Dan, om tot ons verschil terugtekeeren, wanneer men de uitdrukking *ten zelfden einde*, welke wij bij den hoogleeraar (Voorb. VI.) aantreffen, niet verwerpt, zal men immers niet weigeren kunnen te erkennen dat *zelfde* ook zonder het voorhangfel van *het* of *de* een op zich zelve bestaand woord zij.

Ten vierten. Bij het opslaan van onderscheidene woordenboeken, van tijd tot tijd door geachte taalkenners *zamengesteld*, vinden wij niet alleen vele toelichting tot de geschiedenis van deze woordverwisseling, maar ook pleit het gezag van de meeste dezer werken, wel-

ke in hunnen aard bijna de eenige zijn, uit welke de meening des schrijvers met volkomen zekerheid is optemaken, ten voordeele van ons gevoelen. — Bij Hoogstraten (Ned. Latijnsch van S. Hannot), vinden wij op de letter D:

DEZELVE; — op *dezelve wijze*, insgelijks; — van de *zelve slag*. NB. van een geschreven.

Ik *dezelve man*, of de man zelf.

dus zoo wel met *de zelfde* als met voornaamwoord *zelf* of *zelve* verward, en de laatste spreekwijs inzonderheid alleen bijgebracht om het latijnsche *idiotismus* bij Plautus *ego ille ipse* en bij Virg. *ille ego* te kunnen aanwijzen; — voorts op de letter Z:

ZELF; stiam

ZELF of (NB.) **ZELVIGE**. — wederom met het eerste *zelve* verward: die iets van zig zelve doet. — van het het zelve als. — meent gij dat ik *dezelve man* niet meer ben.

dus verre tot de derde uitgave. Opmerkelijk is het dat in de latere van Verheyk nog ZELVDE als een bijzonder woord bijgevoegd, daarentegen het niet nederduitsehe *zelve* is weggelaten.

Ook Halma schijnt in het begrip geweest te zijn, dat *de zelve* met *zelf*, *zelve* (in *ik zelf* enz. *ipse*) eenz. was. Dus vinden wij bij hem niet DEZELVE op de letter D; maar op de Z:

E 4

ZELF, ZELVE, of ZELFS. Voornaamw.

• ik zelf &c. — van zelve.

de zelve, *le même, le même*, ter zelve tijd.

de zelfde, *le même, la même*.

In den nog bij het leven des schrijvers uitgegeven tweeden druk van Sewel's nederd. engelsch woordenboek, vinden wij mede niet *Dezelve* op de letter D; maar *de zelve* onder ZELVE; en, hoewel deze druk vroeger dan Halma's werk uitkwam, daarvan reeds als een bijzonderwoord onderscheiden: ZELFDE *the Same*. hetgeen ook, in de latere, door Buys verbeterde, uitgave, onveranderd is gebleven. Dat hierbij de benamingen der taaldeelen niet aangewezen zijn, hetwelk den kundigen Sewel, gelijk hij in de voorrede zegt, „van „weinig belang toefcheen, omdat zij, die latijn verstaan, zulks van zelfs weeten, en ongeletterden geen „zonderling nut uit zoodanige aanwijzing zoude kunnen trekken,” is ten dezelt aanzien te meer te beklagen, omdat juist de latijnsche taal, gelijk hierboven gezegd is, in dit geval, weinig opheldering geeft, en ook, als geene lidwoorden hebbende, daar in met de onze niet kan vergeleken worden.

Latere lexicographen hebben deze nauwkeurigheid niet overbodig geacht. Men zie Holtrop's (negende) uitgave van Marin:

ZELF (pron.)

ZELFDE (adj.) als: de zelfde man, vrouw; het zelfde kind

ZELFS (adv.)

ZELVE, zelve. *Voyez Zelf.*

Bij geenen der genoemde schrijvers is *Dezelfde* als een bijzonder woord, op de letter D, te vinden; daarentegen *dewelke*, waarvan het onzijdige *hetwelk* (bijden hr. W. *het welk*) meest in gebruik is, als een enkel woord onafgescheiden.

Dit zal, meenen wij, meer dan voldoende uitpluizing zijn, om te doen zien dat men *zelfde* als een bijvoeglijk woord, of, in allen gevalle, als zoodanig, onder de onbepaalde voornaamwoorden (waarvan straks nader), doch als afgescheiden van het lidwoord te beschouwen, en ook als bijvoeglijk woord te verbuigen, hebbe. Men zegge dus: *ter zelfder tijd*, gelijk *ter gelegener tijd*, *ter goeder uure*; maar: *der zelfde vrouwe*, *der zelfde vrouwen*, even als *der goede vrouw*, of *vrouwen*. Wij zouden de onderscheidene woorden dus opteekenen:

DESZELFS (bezittelijk voorn. manlijk en onzijdig enkelv. — (meerv. en vrouwelijk, (*derzelver*).

DEZELVE (persoonlijk voorn. — manlijk. en vrouwl. voor *hij*, *zij*; — onzijdig *hetzelve*).

ZELF, ZELVE (bepatend voornaamw.) als ik zelf, hij zelve; ik deed het zelf. Van zelve, van zelfs. Van zich zelven.

Zelve (gezegd, genoemd) als: het zelve besluit, (het gezegde besluit): de zelve spraakkunst.

ZELFDE (bijvoegelijk woord) als: de zelfde man; het zelfde kind.

ZELFS (bijwoord) als: niet alleen kinderen, zelfs oude lieden.

f. —) *Betrekkelijke.*

Wij hebben reeds gezegd, dat wij de zoogenaamde *vragende* onder deze soort zouden betrekken. De reden daarvan is, omdat zij, onzes achtens, ook vragenswijze gebruikt, even zoo wel *betrekkelijk* blijven, als de *persoonlijke*, in het zelfde geval, *persoonlijk*.

Voorts hebben wij hoofdzakelijk slechts te herinneren, dat de herhaling van *dien* op *wien*, *dat* op *wat*, als in: *wat mij gebeurd is, dat zal ik u verhalen*, geenszins in alle, maar slechts in enkele, gevallen, namelijk om der rede meerderen klem bijtezetten, te gebruiken is. (Verg. *Ned. Spr.* I. 244.) Niet nauwkeurig vinden wij: *wie naar mij vraagt, dien moet gij mijne woning wijzen* (II. § 113.); veelmin vinden wij daarin een voorbeeld dat *die*, enkel in den eersten naamval, en niet in de overige, zoude uitgelaten kunnen worden.

Ook is *die* niet: „somwijlen, meer een aanwijzend, dan betrekkelijk, voornaamwoord (*ibid.*)” maar het aanwijzende *die* is een ander woord dan het betrekkelijke, even zoo wel als het voornaamwoord *dat* en het voegwoord *dat* twee onderscheidene woorden zijn.

Opmerkelijk zijn de zamengefelde *daarvan*, *daarom*, *daarmede*, *waarvan*, *waarmede* enz. bij welke het onzijdige betrekkelijk of aanwijzend voornaamwoord, bij de zamenselling met voorzetselen, naar het schijnt, in een plaatslijk bijwoord verandert; eene verwisseling welke men ook in de verwantschapsnamen aantreft,

en welke men zoude kunnen gissen van het ijslandsch betrekkelijke *theyr* (vrouwel. *thaer*,) afkomstig te zijn.

g. —) *Onbepaalde.*

„Om den DERDEN perfoon *onbepaald* aan te duiden,” zegt de *Ned. Spr. I. § 217.* „dienen *men, iemand, niemand.*” Nadien de derde perfoon, in de spraakkunst, niet enkel tot menschlijke wezens bepaald is, voegen wij daarbij: *iets, niets, alles*, welke even zoo wel den derden perfoon onbepaald aanduiden. Dan, waarom niet het voorbeeld van zoo vele taalleeraren gevolgd, en deze voornaamwoorden *onbepaalde*, of, zoo men wil, niet bepalende, genoemd? te meer, daar vele bijvoeglijke woorden, op deze onbepaalde wijze, eene wezenlijke eigenschap van voornaamwoorden hebben, als: *velen, sommigen* (*), enz. en ook, van de bijvoeglijke woorden, welke betrekking tot een het zij voorafgaand of volgend naamwoord moeten hebben, daarin onderscheiden zijn, dat zij de toevoeging der letter *n* vereischen. (Verg. ook *Ned. Spr. I. § 208. en 209.*)

B. OVER DE WERKWOORDEN.

Het werkwoord, bij de Latijnen *verbum*, of, bij voorkeur, het woord, *genus*, behoorde met recht de voornaamste plaats onder de taaldeelen, als de drie onderscheidene betrekkingen van *werkling, perfoon en tijd*.

(*) Het enkelvoudige *Ommig* (voorkomende in de *Ned. Sprkbladz. 89.*) is niet te gebruiken.

in zich vereenigende, gelijk het latijnsch woord *lego* 1) de werking van *lezen*, 2) dat dezelve door *mij*, en 3) dat dezelve *thans* verricht wordt, te kennen geeft, wordende de veranderingen van de beide laatste toevalligheden alleen door de buiging der eind-lettergreep aangeduid. Wij zullen het ook onder deze drie betrekkingen beschouwen, offchoon het in de nieuwere talen, welke voor den perfoon voornaamwoorden, en, voor hetgeen men de *tijden* noemt, meestal hulpwoorden vereisfchen, veel van deze eigenschap verloren heeft.

I. DE PERSONEN.

De perfoon, die spreekt, wordt door *ik*, of, in het meervoud, *wij*, verbeeld; de perfoon of personen, tot welken gesproken wordt, door *gij*. Nadien beide, zoo wel de aangesproken wordende, als de sprekende gerekend moeten worden aanwezig te zijn, is derzelve geslacht, zonder onderscheiding door middel van het voornaamwoord, bekend. Anders is het met den derden of den perfoon, van welken gesproken wordt; waarom ook het voornaamwoord voor denzelfden in de drie geslachten, in het enkelvoud namelijk, onderscheiden is: *hij*, *zij*, *het*; in het meervoud zoude zoodanige onderscheiding meer belemmeren dan helpen, nadien, bij een groot aantal, de perfoonen veelal van onderscheiden geslacht zijn.

Onder dezen zoogenaamden *derden* perfoon, verstaat men, in de *Spraakkunst*, elk werkend of lijdend wesen, het zij levend of levenloos, zelfstandig of enkel in de menschlijke verbeelding bestaande (*Ned. Spr.* I.

§ 213.), waaruit volgt dat ook elke, bekende of onbekende, oorzaak, zonder welke geene werkzaamheid en dus ook geen werkwoord bestaan kan, in de Spraakkunst als *derde persoon* is aantemerkten.

Eigenlijk bestaan er dus in geene taal *onpersoonlijke* werkwoorden, hoewel de Spraakkunst deze benaming geeft aan die, welke den eersten en tweeden persoon misfen, wordende de werker of oorzaak, in de nederduitfche, en in de meeste, talen, door het onzijdig voornaamwoord voorgesteld; in fommige, bij voorbeeld de latijnfche, verzwegen, maar altoos onderfteld, terwijl het werkwoord alsdan door deszelfs buiging den derden (onbepaalden) persoon aanduidt. (Verg. Ned. Spr. I. § 281—287.)

De heer W. zegt echter (II. § 17.): „Dit [lidwoord] „*het* dient ook, om eene onbekende oorzaak aanteduiden, „als: het dondert, het regent, enz.” en verklaart (I. § 282), dat de onpersoonlijke werkwoorden „geen persoonlijk voornaamwoord voor zich gedoogen.” Het komt ons voor, dat hierbij de zelfde verwarring van het lidwoord *het* met het *homonyme* voornaamwoord plaats heeft, welke wij reeds ter zijner plaatfe hebben opgemerkt. Immers, wij vinden deze zoogenaamde onpersoonlijke werkwoorden, in het latijn, in welke taal de vervoeging altoos zonder behulp der voornaamwoorden gefchiedt, in den derden persoon, *tonat*, *pluit*; in de andere talen, die zich van voornaamwoorden bedienen, *es donnert*, *es regent*; *il tonne*, *il pleut*; enz. met het voornaamwoord der derden perfoons.

- Het **naamwoord** *het* zoude mede, gelijk bij den hr. W. (II. § 17.) volgt; dienen: „om van een bepaald voorwerp [of voorwerpen] onbepaald te spreken, bij voorbeeld: *het is een braaf man; het zijn maar kinderen.* Of om eene rede onbepaald te beginnen, als: *het gebeurde eens, enz.*”

In andere talen vinden wij de zelfde spreekwijzen, niet het onzijdig voornaamwoord des derden perfoons; en ook alle talen, welke het onzijdig geslacht onderscheiden, is het eigen, hetzelfde in eenen zeer uitgestreken zin te gebruiken. (Zie hier boven bladz. 50.) Er is dus bij ons geen twijffel, dat niet ook dit *het* een voornaamwoord zij. (Verg. Ned. Spr. II. § 108.)

Laten wij beproeven of wij niet beiderlei gebruik in eenen beknopten en algemeenen regel kunnen bevatten.

Het onzijdig persoonlijk voornaamwoord *het* wordt ook, zonder eenig bijzonder begrip van persoonlijkheid voortestellen, gebruikt:

1.) Voor de oorzaak, hoedanig die ook zij, van eenig bedrijf of voorval, of wel voor eenig wezen, blootelijk als zoodanige oorzaak beschouwd:

Bij voorbeeld: *Het regent; het dondert; wie is het, die mij roept. Ik ben het niet, maar hij was het.*

2.) Voor het onderwerp eener rede, het zij dit voor of nu uitgedrukt, of, ligt te bevatten zijnde, verzwegen worde.

Bij voorbeeld: *het is een braaf man: het zijn maar kinderen; het gebeurde eens; ik weet het niet.*

AANM. Het onderwerp wordt verzwegen, wanneer het den toestand der bedoelden perfoons of voorwerps voorstelt. Bij voorb.: *hoe is het met u? hoe gaat het met de nering?*

II. DE TIJDEN.

Deze zijn, wat ons dunkt, niet *vijf*, maar *zes* in getal (Verg. Ned. Spr. I. § 301.), zijnde de beide toekomstende tijden even wezenlijk onderscheiden, als bij voorbeeld de zoogenaamde volmaakt- en meer dan volmaakt verledene. Wij zijn er zeker voor, om zoo weinig mogelijk veranderingen in algemeen aangenomene benamingen te maken; die, welke wij zullen opgeven, schijnen ons echter toe meer eigenaardig dan de gebruikelijke te zijn.

De tijd is of *verleden*, of *tegenwoordig*, of *toekomstend*. — In de Spraakkunst is echter elke dezer tijden als *bepaald* of *onbepaald*, te onderscheiden; *bepaald*, namelijk, wanneer derzelve ganschlijke vervulling is aangewezen; *onbepaald*, wanneer deze niet uitdrukkelijk bepaald wordt. Als:

Tegenwoordige tijd.

Onbepaald.

Ik wandel (nu).

Bepaald.

Ik heb (nu) gewandeld.

Verledene tijd.

Onbepaald.

Ik wandelde (toen).

Bepaald.

Ik had (toen) gewandeld.

Toekomstende tijd.

Onbepaald.

Ik zal (straks) wandelen.

Bepaald.

Ik zal (straks) gewandeld hebben.

(Verg. Ned. Spr. I. § 302. 304. 309. 310. 311).

In den onbepaald tegenwoordigen tijd is de handeling wel tegenwoordig, maar niet voleind; in den bepaald tegenwoordigen (*Ned. Spr.* volmaakt verledene) is zij als voleind tegenwoordig, als: *ik heb geeindigd*. Even zoo met de andere; doch men bemerke, dat de bepaalde tijden met het zoogenaamd verleden (bepaald) deelwoord vervoegd worden, en dat dit de voleinding te kennen geeft, dienvolgens ten aanzien des perfoons of werkers verleden en bedrijvend is; — bij die werkwoorden, welker bedrijf tot eenig voorwerp overgaat, heeft het deelwoord de dubbele betrekking van ten aanzien des beheerschten voorwerps tegenwoordig en lijdend te zijn, waarvan straks nader.

Alle de *wijzen* der werkwoorden geven of eenen tegenwoordigen, verledenen of toekomenden tijd te kennen; de *onbepaalde wijs* is de eenige, bij welke geene perfoorts-aanduiding plaats heeft.

De *aantoonende* en *aanvoegende* wijzen verschillen daarin van elkander, dat de eerste de handeling als stellig bestaande aantoot, de laatste dezelve als voorwaardelijk of twijffelagtig doet voorkomen.

Men telt gemeenlijk geene vragende wijze, offchoon de vervoeging des werkwoords voor dezelve wezenlijk onderscheiden is, terwijl namelijk de werker, of de perfoon, in plaats van voor, achter het werkwoord, geplaatst wordt.

De *gebiedende wijs* is de uitdrukking van de wilsbegeerte des perfoons, jegens meerderen door een verzoek, gelijken door overreding, minderen door bevel.

De benaming van *gebiedende* is dus in eenen uitgestreken zin te nemen, en bepaald zich niet enkel tot den tweeden persoon, gelijk de hr. W. I. § 294. zegt, ofschoon „iets te gebieden, den persoon tot welken ge- „sproken wordt, ondersteelt.” *Gaan wij*, (Verg. § 297.) behoort niet tot de aanvoegende wijs, omdat het voornaamwoord achter staat (Verg. § 293.) en het is, even als *hij hadde* (ibid.), eene uitdrukking van de wilsbegeerte des persoons, ook geenszins *twijfelagtig* of *voorwaardelijk*, hetwelk het eigenaardige der aanvoegende wijze is.

III. DE WERKING.

Elk werkwoord geeft eene werking te kennen, welke echter op verschillende wijzen kan aangeduid worden, hetwelk door de *wijzen* van vervoeging geschiedt, en ook in haren aard verschillende kan zijn, in gevolge waarvan de werkwoorden in foorten onderscheiden zijn. Wij nemen aan dat de werking *bepaaldelijk* wordt te kennen gegeven, wanneer dezelve door den persoon des werkwoords geschiedt, *onbepaaldelijk*, wanneer, door eenige onaangewezenen of natuurlijke oorzaak, enkel de voortdoring of verandering van den toestand des persoons bewerkt wordt. Op dit grondbeginsel bouwen wij onze onderscheiding der werkwoorden.

De *Ned. Spr.* telt bedrijvende, lijdende, onzijdige, wederkeerige, en onpersoonlijke, bladz. 132. Deze verdeeling, hoezeer voor andere talen mischien dienstig, is voor de onze overtollig, onnaauwkeurig, onvoldoende.

Zij is *overtollig*, vooreerst ten aanzien der *lijdende*, terwijl, gelijk (I. § 267.) te recht opgemerkt is, „de „nederduitſche werkwoorden door eigene vervoeging geen lijdenden vorm (*) hebben,” en dus geenszins, bij voorbeeld met de latijnsche, kunnen gelijk geſteld worden; — ten anderen, opzigtelijk de *wederkeeri-ge*, welke mede in de nederduitſche niet, zoo als bij voorbeeld in het franſch, van de bedrijvende in vervoeging verſchillen.

De *onnaauwkeurigheid* blijkt bijna in elken regel der in de *Ned. Spr.* gemaakte bepalingen; byzonder in hetgeen wegens de zoogenaamde *onzijdige* geleerd wordt, welke § 268. dien naam dragen, omdat zij (**) noch „als *bedrijvend*, noch als *lijdend* kunnen beſchouwd worden,” en § 269. voorkomen, als beteekenende: „of eene eigenſchap, als: *glimmen*, *glinſteren*, enz.; „of eenen toestand, als: *zitten*, *ſtaan* enz.; of [NB.] „een **BEDRIJF**, als: *gaan*, *reizen* enz.; of zulk een „**BEDRIJF** waarvan [NB.] het **LIJDENDE** voorwerp in „het werkwoord zelf opgeſloten ligt, als: *viſchen*, „dat is viſchen,” [trachten te] „vangen.” Voorts § 270. bekomen zij het hulpwoord *hebben* „wanneer „zij meer een **BEDRIJF** dan lijden beteekenen,” en het

(*) Verg. § 265. — dat de bedrijvende — „altoos in den lijdenden vorm kunnen overgebracht worden.”

(**) „De onzijdige werkwoorden, welke allen zich tot het *onderwerp* der rede, of den perſoon zeiven, bepalen” (?), enz. Verg. de onderſcheiding tuſſchen het *voorwerp* der rede, en het *onderwerp* der rede, II. § 161.

hulpwoord *zijn* § 271. wanneer „ het onderwerp, of „ den persoon, meer LIJDEND dan bedrijvend gedacht „ wordt.”

Deze zonderlinge beschrijving, (regel is het niet wel te noemen,) schijnt eene verklaring te moeten zijn, van hetgeen § 270. aangemerkt wordt; „ de onzijdige werk- „ woorden worden dan met *zijn*, dan met *hebben* ver- „ voegd.”

In dit opzicht, gelijk in andere, is de gezegde ver- deeling allaszins *onvoldoende*, nadien § 272., onder de onbepaalde benaming van „ verscheidene uitzonderin- „ gen”, juist het tegendeel van de gemaakte onderschei- ding geleerd wordt. Dat sommige der zoogenaamde on- zijdige werkwoorden met *zijn*, andere met *hebben* ver- voegd worden, is waar; dan juist deze bijzonderheid der tale wordt in de *Ned. Spr.* geenszins opgelost.

De regel, welke ten dien aanzien te geven ware, vloeit van zelve voort, meenen wij, uit den aard des werk- woords, beschouwd als *bepalend* of *niet bepalend*.

De hulpwoorden *zijn*, *hebben*, *zullen*, behooren tot geen van beide; maar hiervan, is te onderscheiden het eigenlijke werkwoord *zijn* (bestaan,) eenen toestand te kennen gevende, en als zoodanig door ons *niet bepa- lend* genoemd. Bij voorbeeld, in den onbepaalden te genwoordigen tijd: *Ik ben*, dat is: *ik besta*. Hierbij kan de eigenschap des persoons uitgedrukt worden, als: *ik ben groot*; namelijk hoe ben ik? *groot*; even zoo: *ik ben geacht*, *ik word geacht*, dat is: hoe ben, wat word ik? *geacht*. Daarentegen staat het hulpwoord *ik*

ben gelijk aan den bepaald tegenwoordigen, of, gelijk de *Ned. Spr.* het noemt, den volmaakt verledenen tijd, als: *ik ben verschenen*.

Niet minder wezenlijk is het verschil tuschen het werkwoord *hebben*, en het hulpwoord. De hoogduitse taal konde hierin, zoo wel als ten aanzien van *zijn*, den hr. W. aanleiding gegeven hebben, om beide hulpwoorden meer bepaaldelijk van de werkwoorden te onderscheiden, nadien het in die taal een regel is dat nimmer het werkwoord, maar dikwijls het hulpwoord, kan *uitgelaten* worden. De *Ned. Spr.* (II. § 145.) wraakt „ het verkeerde gebruik van het verdubbelde „ hulpwoord *hebben*, bij voorbeeld: *ik heb het hem „ gezegd gehad*, enz.” welke verdubbeling de franse spraakkunst echter, in sommige gevallen als *tems sur-composés* goedkeurt (Zie de *Wailly* bladz. 57). Het is ook ons gevoelen, dat het met den aard onzer tale strijdig is, het *ik heb*, hetwelk als *hulpwoord* reeds den bepaald tegenwoordigen (volmaakt verledene) tijd aanduidt, door toevoeging van het deelwoord *gehad* nog verder te bepalen, maar, dit aannemende, kunnen wij niet goedkeuren dat (*Ned. Spr.* I. § 313.), bij de vervoeging van het *hulpwoord* hebben, dat zelve overtoellige *ik heb gehad*, *ik had gehad* gevonden wordt; de oorzaak hiervan is zeker enkel de verwarring van het hulpwoord met het werkwoord.

Laten wij nu zien, in hoe verre wij het eigenaardige der tale met het gebruik der vervoeging, door onze wijze van beschouwing, kunnen overbrengen.

Terwijl wij, op grond, dat er geene werking zonder oorzaak zijn kan, alle nederduitsche werkwoorden als *bepalende* aanmerken, onderscheiden wij dezelve in

BEPALENDE en NIET BEPALENDE.

A.) *bepalende*, bij welke de werkende oorzaak wordt aangeduid;

1.) overgankelijke (*transitiva*), wanneer de werking des perfoons op eenig voorwerp overgaat:

a.) op een ander, als: *koopen, vergeven.*

b.) op den persoon zelve, als: *zich schamen; zich verantwoorden.*

2.) niet overgankelijke (*intransitiva*), wanneer het onderwerp der werking in de beteekenis des werkwoords ligt opgesloten:

a.) *persoonlijke*, bij welke de werker bepaaldelijk wordt aangeduid, als: *arbeiden, vischen.*

b.) *onpersoonlijke*, bij welke de werker slechts onbepaaldelijk door het voornaamwoord het vertegenwoordigd wordt, als: *het regent, het sneeuwt.*

B.) *niet bepalende*, bij welke de werkende oorzaak niet wordt aangeduid;

1.) den toestand des perfoons doende voortduren, als: *leven, staan, liggen.*

2.) den toestand des perfoons veranderende, als: *sterven, komen, verschijnen.*

EERSTE REGEL. *Alle de bepalende werkwoorden worden met hebben vervoegd.*

TWEDE REGEL. *De transitiva zijn daarin van de intransiva onderscheiden dat zij eenen vierden of derden naamval beheerschen, en dat derzelver verleden deelwoord niet alleen de werking, maar ook de eigenschap van het lijden der werking te kennen geeft.*

DERDE REGEL. *De eerste soort der niet bepalende wordt met hebben, de tweede met zijn vervoegd.*

Aanmerking tot den eersten regel. Terwijl wij de algemeene benaming van bepalende werkwoorden uittrekken tot alle de bedrijvende, lijdende, wederkeerende en onpersoonlijke, ja tot het grootste gedeelte van de onzijdige der *Ned. Spr.*, zal het nodig zijn te doen zien welke gronden wij hebben kunnen voor een gevoelen, 'twelk wij weten met dat der meeste taalkenneren te strijden.

Dat vele der zoogenaamde *onzijdige* inderdaad een bedrijf aanduiden, wordt in de *Ned. Spr.* niet ontkend (zie I. § 270.), maar de benaming van *bedrijvend* wordt alleen toegekend aan „zulk een, dat eene werking aan „duidt, welke van het werkende wezen op een ander „voorwerp overgaat, als *beminnen, haten, slaan, dragen* enz.” Ten gevolge hiervan wordt nu geleerd: dat het bedrijvende derhalve „twee zelfstandige dingen” vordert, en in dezen zin kunnen zeker *arbeiden, knikeren, spreken* enz. niet bedrijvend genoemd worden. Maar wat nu, als men zelfs (II. § 179.) onzijdige werkwoorden vindt, welke „een **BEDRIJF** aanduiden,

„ hetwelk *onmiddelijk op een ander voorwerp overgaat*”? Sommige werkwoorden leert de *Ned. Spr.* I. § 275. „ komen in enen onzijdigen en bedrijvenden zin tevens „ voor,” en de hr. W. telt onder deze het zoo even als bedrijvend aangeschreven *staan*. Ook *beminnen*, hetwelk in meest alle spraakkunsten ten voorbeeld der bedrijvende werkwoorden gegeven wordt, komt zonder beheerschten naamval voor. Daarentegen beheerschen bij den hr. W. zelfs de onzijdige den vierden naamval. De afstand tusschen de *transitiva* en *intransitiva* is dus geenszins zoo groot, als men gemeenlijk onderstelt, en verre van de laatste als niet bedrijvend aanmerken, zouden wij dezelve, als het onderwerp der handeling tevens uitdrukkende, bij voorkeur bedrijvende noemen. Ook is deze onderscheiding, nadien zij even als de eerste vervoegd worden, voor de spraakkunst volstrekt noodloos.

Even min bestaat er cenig wezenlijk verschil tusschen de *transitiva*, bij welke de werking op een ander onderwerp of op den persoon zelve overgaat, welke laatste *wederkeerige* genoemd worden. Zie in de *Ned. Spr.* zelve (II. § 178.) dat „ de meeste wederkeerige werkwoorden ware bedrijvende werkwoorden zijn.”

Waarom wij de *lijdende* als geene bijzondere werkwoorden aanmerken, zal onze tweede regel ontvouwen, en wegens de *onpersoonlijke* zie men hierboven bl. 76. enz.

Aanmerking tot den tweeden regel. Niet zeer duidelijk is in de *Ned. Spr.* hetgeen wegens de beheer-

fching der werkwoorden gezegd wordt. Hebben wij het wel gevat, dan is de bedoeling des hrn. W.'s dat alle bedrijvende werkwoorden (bij ons *transitiva*) den vierden naamval agter zich vereisfchen, doch niet twee vierde naamvallen, anders dan in het geval van II. § 180., waarom dan ook II. § 175. de vierde naamval gezegd wordt in den derden overtegaan, om aan een anderen vierden naamval plaats te ruimen.

Wij stellen daarentegen dat de eigenlijke *transitiva* (terwijl sommige, namelijk, als: *beminnen*, *eten*, ook alleen staan kunnen,) eenen vierden of eenen derden naamval of beide beheerschen, als: *ik zag hem*, *ik bid u*, *vergeef mij mijne dwaling*. Even zoo met de zoogenaamde wederkeerige (Verg. *Ned. Spr.* II. 173. 175. 178.)

Sommige werkwoorden hebben meer dan eene betekenis, en, in dit geval, kan de beheerschte perfoon in zijne betrekking tot het werkwoord veranderen, doch de vierde naamval alleen geeft het overgaan der werking te kennen.

De *overgankelijke* werkwoorden verschillen dus van de *niet overgankelijke* door hunne dubbele betrekking, tot den *werker* namelijk, en tot het *onderwerp* der werking, en deze dubbele betrekking blijkt inzonderheid in het zoogenaamde verleden deelwoord, hetwelk jegens den werker verleden en bedrijvend, doch jegens het onderwerp der werking tegenwoordig en lijdend is, gelijk het zich in de laatste hoedanigheid voordoet, wanneer het als bijvoeglijk woord, door het niet bepalende, of

enkel eenen toestand' uitdrukkende, werkwoord *zijn*, of *worden*, met het onderwerp der werking verbonden wordt. De perfoon, wiens toestand de werkwoorden *zijn* of *worden* aanduiden, wordt dan, door dit lijdend deelwoord, de lijder van de werking, welke het als bedrijvend te kennen geeft; eene zeer eenvoudige en ligt optelosfen betrekking, doch verkeerdelijk als eenen bijzonderen vorm van werkwoorden beschouwd.

Het spreekt van zelve, dat de deelwoorden der *intransitiva*, omdat bij dezelve de werking niet tot een onderwerp overgaat, ook de eigenschap van lijden niet aan zoodanig onderwerp kunnen mededeelen, en dat dus bij dezelve de zoogenaamde lijdende vorm niet bestaan kan.

Aanmerking tot den derden regel. De hierboven opgegevene bepalingen zijn, in zoo verre wij weten, in geene spraakkunst gemaakt; alleenlijk is er somwijlen spraak geweest van eene onderscheiding tusfchen de eigenlijke onzijdige en de activa intransitiva, en wordt deze onderscheiding zelfs door den fcherpzinnigen Lowth, „als wel op de natuur der taal gegrond, maar van „weinig nut voor de spraakkunst” afgekeurd. — Thans komen wij tot het gewigtigfte punt, namelijk tot datgene, hetwelk het wezenlijke nut van onze grondbeginselen moet aanwijzen, en hetwelk dus onze afwijking van alle de ons bekende spraakkunsten moet verantwoorden, eene afwijking, welke, om voldoende vruchten aantebrengeu, niet gedeeltelijk mogt zijn.

Wij twijffelen zeer of het uit de Ned. Spr. te leeren zij, welke werkwoorden met *hebben*, en welke met *zijn*, moeten vervoegd worden. De door ons voorgestelde regel lijdt niet „verschiedene uitzonderingen „(I. § 272.)” waarvan nog onderscheiden zijn: „een „aantal” (§. 373.), voorts: „sommige” en „andere” (275) enz. maar eene enkele algemeene uitzondering, welke wij daarenboven bepaaldelijk zullen aanwijzen.

Met *hebben* worden vervoegd: alle de niet bepalende werkwoorden, welke eene voortdoring des toestands aanduiden, dus: *beven, duren, etteren* (Ned. Spr. I. 270.), *lijden, rusten, liggen, zitten, slapen, sluimeren, grenzen, toebehooren, verwijlen*, enz. (I § 272.), met uitzondering van *zijn, blijven*, en *worden*.

Met *zijn*: alle de niet bepalende, welke eene verandering van den toestand te kennen geven, als: *aanbranden, aanbreken, bersten, beschimmelen, gelukken, geraken, geschieden, ontaarden, ontluiken, ontwaken, overlijden, sterven, verarmen, verbleeken, verdorren, verdrinken, verwelken, zinken* enz. (Ned. Spr. I. § 271.). *komen, dalen, verschijnen, verdwijnen, landen, stranden, opstaan* enz. (I. § 272.). Ten aanzien der laatste is dienstig optemerken, dat zij niet, gelijk de hr. W. leert, meer een bedrijf dan lijdendaanduiden, in welk geval zij tot onze bepalende niet overgankelijke zouden behooren. Bij eenig nadenken zal men toestemmen, dat hierbij het eigenlijke bedrijf of de oorzaak der werking geenszins bepaald wordt, en dat, integendeel, enkel de toestand des *komenden*,

verschijnenden, verdwijnenden enz., meer nog opzigtelijk andere voorwerpen, dan opzigtelijk zichzelf, verandert. De waarheid van dit begrip zal mede blijken in onze algemeene bepaalde uitzondering, en tevens den grond tot dezelve leggen.

ALGEMEENE UITZONDERING. Dat, bij voorbeeld, het bepalende werkwoord *gezezen* (iemand gezezen) met *hebben*, het niet bepalende *gezezen* (gezezen worden) met *zijn*, vervoegd wordt, is geene uitzondering op onzen regel, nadien beide even eens gefchrevene woorden van verschillende beteekenis zijn, en dus even weinig hier in aanmerking komen, als de bepalende fomwijlen overgankelijke, en fomwijlen niet overgankelijke.

Maar er zijn werkwoorden, bij welke het verschil van beteekenis minder in het oog loopt, en die evenwel nu met *zijn*, dan met *hebben*, vervoegd worden. Terwijl het ons oogmerk is, bijzonder in dit stuk, „zoo veel mogelijk in het eigenlijke der taal intedringen, en derzelve bijzondere deelen te doorgronden,” zullen wij de eigenschappen dezer werkwoorden naauwkeurig trachten te ontleden.

Gelijk, bij de meesten der bepalende overgankelijke werkwoorden (*transitiya*), het *aangewezen* onderwerp der werking eenig voorwerp buiten den perfoon, bij sommige echter, namelijk bij de zoogenaamde wederkeerige, de perfoon zelve is, zoo is ook bij de meeste der niet overgankelijke (*intransitiya*), het *niet aangewezenen*

de beteekenis des werkwoords opgesloten onderwerp der werking buiten den perfoon, bij sommige de perfoon of de toestand des perfoons zelve.

Tot de eerste soort behooren: *arbeiden, blaffen, brommen, brullen, feilen, gapen, gillen, gonzen, grazen, heerschen, hoesten, huichelen, janken, jongen, ijveren, juichen, kalven, kampen, kegelen, kijken, kijken, kirren, klagen, knielen, knikkeren, kolven, koten, lagchen, luisteren, maauwen, muizen, murmelen, niezen, overwinteren, piepen, pogchen, pralen, razen, rieken [reuk opfnuiven], rogchelen, ronken, schateren, schertsen, schreijen, smachten, snorken, snuiven, spotten, stormen, stotteren, toornen [of tornen], treuren, twijffelen, vasten, vechten, volharden, vuren, wocden, zondigen* enz. (Ned. Spr. I. § 270.)

Tot de andere: *gaan, loopen, wandelen, springen, klauteren, vliegen, varen* enz. (Ned. Spr. I. § 271.) Deze laatste zijn het, welke in tweeërlei zin kunnen gebruikt worden, *vooreerst* namelijk als stellig het bedrijf te kennen gevende, en dus als bepalende niet overdragtelijke met *hebben* vervoegd, en, *ten anderen*, als bijzonderlijk de verandering van den toestand des perfoons te kennen gevende, en onder onze tweede soort der niet bepalende te rangschikken en dus met *zijn* te vervoegen, hetwelk in de *Ned. Spr.* niet kwalijk, doch *aposteriori* en onbepaaldelijk aangewezen wordt, met de woorden „ dat zij, wanneer daarbij tevens de plaats „ wordt aangewezen, waar de beweging geschiedt, ge-

„noegzaam altoos, met *zijn* voorkomen.” Dus: *Ik HEB gegaan, geloopt, gesprongen, geklauterd, gezwommen, gevaren, en ik BEN over den stroom gezwommen, over het dak geklauterd, tot aan de poort gegaan, en van Haarlem naar Amsterdam gevaren.* (Verg. *Ned. Spr.* I. § 273.).

Dat de in eenen oneigenlijken zin gebruikte zoogenaamde onzijdige werkwoorden (*Ned. Spr.* § 274.) „al-
„toos” met *hebben* vervoegd worden, komt uit het zelfde grondbeginsel voort, nadien zij, in dit geval eene stellig bedrijvende, doch niet overgankelijke, beteekenis hebben, blijkens het voorbeeld (§ 273. doch tot § 274. behoorende): *hij heeft, van zijne jeugd af, gestruikeld.*

(Over de zamengefelde werkwoorden zie onze aanmerking bij de *voorzetsfels.*)

C. KLEINERE REDEDEELEN.

Tot deze worden, in de *Ned. Spr.* I. § 73., de telwoorden, voorzetsfels, bijwoorden en voegwoorden geteld, terwijl de tusfschenwerpsfels § 72., als geene woorden zijnde, overfschieten. Dan, de reden, waarom aan de eerstgenoemde rededeelen de benaming van *kleinere* gegeven wordt, vinden wij niet bemerkt; gissen kunnen wij enkel waarom zij *niet* zoo genoemd kunnen worden; niet, namelijk, omdat de gezegde woorden inderdaad kleiner dan andere zouden zijn, want de *bijwoorden* zijn gemeenlijk de langste; niet, omdat zij gee-

ae verbuiging zouden hebben, want de *telwoorden* zijn daarin aan de bijvoeglijke gelijk; niet, omdat zij eene minder wezenlijke beteekenis zouden hebben, want de zin hangt veelal enkel af van het *voorzetsel*; niet, eindelijk, omdat dezelve minder stellige regelen van woordvoeging zouden vereisfchen, want de *voegwoorden* komen daarbij wel degelijk in aanmerking.

Wij volgen, echter, gelijk reeds gezegd is, de orde, door den hr. W. ingesteld.

I. TELWOORDEN.

Het zal nauwlijks melding behoeven, dat *het honderd, het duizend*, zoo wel als *een dozijn, een zestal* enz. zelfftandige naamwoorden, *een, tien, honderd, honderdste* enz. bijvoegelijke woorden zijn, en dat wij het daarom niet voor volftrekt noodzaaklijk houden, deze woorden als een bijzonder taaldeel te onderfcheiden, te minder, daar wij zelfs onder de zoogenaamde *algemeene* telwoorden fommige, met de trappen van vergelijking, opgetekend vinden. *Elk, ieder, sommigen, allen, velen, weinigen* (hetwelk volgens § 348. eene kleine onbepaalde veelheid beteekent), enz. komen hierbij in de *Ned. Spr.* in den zelfden zin voor, in welken wij dezelve *onbepaalde voornaamwoorden* zouden noemen.

II. BIJWOORDEN.

Dat de bijwoorden „zeer onderfcheiden in beteekenis” zijn (*Ned. Spr.* I. § 353.), hebben zij met de

zelfstandige, bijvoeglijke en werk-woorden gemeen, maar dat zij daarom „ gevoelig verdeeld kunnen worden ” in *seventien* onderscheidene foorten, van *tijd*, *plaats* enz. begrijpen wij niet, veelmeer dat deze verdeling, aan welke in de woordvoeging niet verder gedacht wordt, van eenig nut voor de spraakkunst zij. Het ware niet moeijelijk nog eenige foorten daarbij te voegen, of de reeds opgegevene in onderafdeelingen te splitsen; dan ook de andere taaldeelen leveren, voor den liefhebber van zoodanigen arbeid, niet minder rijke stoffe. Het opmerkelijkst vonden wij de zoogenaamde bijwoorden van AANSPORING, *welaan*, *lustig*, *voort*, welke wij voor tusfschenwerpselen houden, gelijk ook de Wailly (*): *ça*, *courage*, *allons*, *gai*, *alerte*, daaronder optelt.

Niet naauwkeurig is in de *Ned. Spr.* de bepaling (I. § 350.), dat de bijwoorden „ zulke woorden ” zijn, „ welke bij de werkwoorden gevoegd worden, „ om eene hoedanigheid, of omstandigheid der werking, lijdning, of des bestaans, uittedrukken. ” Eensdeels kan men daaronder mede de voorzetselen verstaan, en anderdeels worden de bijwoorden, niet alleen bij de werkwoorden, maar ook bij bijvoeglijke woorden en bij andere bijwoorden gevoegd, als: *zeer wijs*, *zeer wijslijk*. (Verg. *Ned. Spr.* I. § 357. en 358.) Maar eene andere, nog wezenlijker, verwarring der bijwoor-

(*) *Princ. génér.* pag. 110. *Ouz. Ed.*

den, niet alleen met de voorzetselen (waarvan ter zijner plaats), maar ook met de bijvoegelijke woorden, kunnen wij niet voorbij nader toetelichten.

Wij hebben reeds meermalen opgemerkt, hoë in de *Ned. Spr.* de *homonyme* woorden, welke fomwijlen tot onderscheidene taaldeclen behooren, met elkander verwisfeld zijn; het zelfde geschiedt ook hier. „Eenige dezer woorden” (leert § 356.) „zijn ware bijwoorden,” andere „zijn eigenlijk als bijwoorden, gebezigde bijvoegelijke naamwoorden, en kunnen ook zonder eenige verandering, als bijvoegelijke naamwoorden gebruikt worden,” onzes achtens, verkeerd; wel is waar, sommige bijwoorden hebben den zelfden klank en de zelfde klankverbeelding als de (*homonyme*) bijvoegelijke, sommige andere zijn enkel in schijn gelijk, wanneer namelijk de eindiging *lijk*, als in *zeker* voor *zekerlijk*, korthedshalve wordt weggelaten.

Bij de bijvoegelijke woorden (I. § 191.) lezen wij: „de bijvoegelijke naamwoorden, achter hunne zelfstandige naamwoorden geplaatst, of, door het werkwoord *zijn* of *worden*, van dezelve afgescheiden zijnde, lijden geene verbuiging, en worden als bijwoorden gebezigd;” en (II. § 40.) „de bijvoegelijke naamwoorden en deelwoorden worden bij ons zonder verbuiging, of als bijwoorden gebezigd, wanneer zij zonder lidwoord achter een zelfstandig naamwoord komen.” Wij zouden hieruit bijna kunnen afleiden dat het des heeren W.’s meening zij alle onverbuiglijke woorden bijwoorden te noemen, doch deze dan te onderscheiden

van de „ware” (§ 356.), waarmede echter weder strijdt § 191., alwaar geleerd wordt „wanneer de bijvoeglijke naamwoorden als ware bijwoorden voorkomen,” namelijk „indien zij tot het werkwoord, en niet zoo zeer tot den persoon, of de zaak, of tot het zelfstandige naamwoord, in betrekking staan,” gelijk ook, volgens II. § 194., „de bijwoorden, eigenlijk, tot de werkwoorden, en niet onmiddellijk tot de zelfstandige naamwoorden” en (I. § 362.) „alhoewel zij tot werkwoorden behooren;” hoezeer (II. § 195.) „het bijwoord, zoo wel tot het lijdende voorwerp, als tot het werkwoord betrekkelijk kan gemaakt worden.”

Zoo is dan (volgens II. § 40.) het bijvoeglijk woord van *stoute jongens*, als bijwoord gebezigd in het bijgebrachte voorbeeld: *de jongens blijven stout*. Niet de bijvoeglijke woorden nemen, wat ons dunkt, „de gedaante van bijwoorden” aan, maar wel somwijlen de laatste die der bijvoeglijke, wanneer men namelijk, kortheidshalve, *stout* in plaats van *stoutelijk* gebruikt, hetwelk echter in de gezegde spreekwijze, uit hoofde der dubbelzinnigheid, niet te verkiezen is. Het ware tijd en papier verspillen, hier het onderscheid in de beteekenis der beide verschillende woorden aantewijzen; alleenlijk zij het opgemerkt, dat de *Ned. Spr.* de mogelijke dubbelzinnigheid juist daar zoekt, waar zij niet beftaat.

Bij: „*hij beschrijft hem eenvoudig*,” eigenlijk *eenvoudiglijk*, zoude, volgens II. § 40., het bijwoord ook

op het lijdende voorwerp betrekkelijk kunnen gemaakt worden, en „hierdoor derhalve dubbelzinnigheid kunnen ontstaan;” waarom geleerd wordt, dat men, wanneer het bijwoord *eenvoudig* niet op *beschrijven*, maar op *hem*, moet toegepast worden, deze dubbelzinnigheid, door eene nadere bepaling, wegtenemen, en te zeggen hebbe: *hij beschrijft hem als eenvoudig*, of *als eenen eenvoudigen man*. Wat den heer W. tot deze zonderlinge misvatting mag verleid hebben, is ons onbekend; zelfs in het niet onderscheiden der beide taaldeelen vinden wij daartoe geenen voldoende grond.

Wat ons aangaat, indien er in: *hij beschrijft hem eenvoudig*, inderdaad eenige dubbelzinnigheid ware, (des neen,) wij zouden daaruit alleenlijk gelegenheid hebben genomen, om aantemerken, dat men, door het verkorten der bijwoorden, somwijlen gevaar kan loopen, van dezelve met de *homonyme* bijvoegelijke woorden te verwarren. Zelden, echter, zal dit het geval zijn, en wel, niet zoo zeer omdat de bijwoorden „zich eigen-„lijk tot het werkwoord zouden bepalen,” als wel omdat zij enkel de *wijze* eener werking, hoedanigheid of eigenschap, de deelwoorden en bijvoegelijke woorden daarentegen de werking, hoedanigheid of eigenschap zelve aanduiden, en de laatste dus of in onmiddelijke betrekking tot het voorwerp moeten staan, als: *stoute jongens*, of door de weinige werkwoorden *zijn*, *worden*, *blijven*, ook somwijlen *maken*, als zich enkel tot den toestand des voorwerps bepalende, met hetzelfde moe-

ten verbonden worden, als: *de jongens zijn en blijven stout*; *dit heeft hem gezond gemaakt*, in welk laatste geval ook somwijlen het onderwerp ondersteld blijft, als: *oeffening maakt sterk*, beter: *geeft kracht*.

Het bijwoord *immer*, meenen wij, heeft de beteekenis van eenen onbepaalden tijd, en wij zouden het, in het nederduitsch, niet gebruiken in den zin van *steeds*, *nog steeds*, *nog altoos*, gelijk bij den hr. W. Inleid. § 4.

III. VOORZETSELS.

Wij kennen geenen anderen grond tot het maken van onderscheidingen voor de spraakkunst, dan het verschil, het zij in verbuiging, het zij in beheersching. Vreemd kwam het ons dus voor, de laatste in de *Ned. Spr.* zoo weinig geacht te vinden, dat (I. § 362.) gezegd wordt: „ de voorzetsels zijn eene foort van bijwoorden, van de gewone [NB.] *alleen daarin* onderscheiden, dat deze altijd tot werkwoorden behooren, en geenen invloed in het geheel ” [geenigen invloed] „ op de naamvallen der zelfstandige naamwoorden hebben, terwijl de voorzetsels zoo wel bij de naamwoorden als bij de werkwoorden gevoegd, en aan dezelve gehecht worden, de eerste met de laatste verbinden, of de omstandigheden en betrekkingen ” [beheersching] „ aanduiden, waarin de naamwoorden door de werkwoorden geplaatst worden.”

Om de grondbeginselen voor dit belangrijk rededeel volledig te bepalen, is het nodig dat wij hetzelfde be-

schouwen, als onderscheiden in: *Voorzetsels van beheersching*, en *voorzetsels van samenstelling*.

a. —) *Voorzetsels van beheersching*.

De zelfstandige naamwoorden komen of voor als het onderwerp der rede, of als in betrekking staande tot andere naamwoorden of werkwoorden, door welke zij dan gezegd worden *beheerscht* te zijn. Deze beheersching wordt *onmiddellijk* aangeduid door de verbuiging der onderscheidene naamvallen; maar, nadien de verschillende omstandigheden der beheersching veel menigvuldiger zijn dan het geringe aantal naamvallen, komen hierbij de voorzetsels het verband der onderlinge betrekking te hulp, en vormen, terwijl zij zelve den vierden naamval beheerschen, met denzelven, eenen *zamengefelden* naamval, welke mede aan die betrekkingen, voor welke sommige andere talen bijzondere verbuigingen hebben, beantwoordt.

Hieruit volgt, dat ook de beheersching van werk- of andere woorden *onmiddellijke of zamengefeldede* is te noemen.

Terwijl echter de tweede en derde naamvallen ook door den met *van* en *aan* zamengefelden vierden naamval vervangen kunnen worden, zouden wij, duidelijks-halve, voor de regelen der woordvoeging, verkieslijkst achten, ook de tweede en derde naamvallen onder de zamengefeldede beheersching te betrekken, en dus de benaming van onmiddellijke enkel aan den vierden toeteken. Dan, hiermede willen wij geenszins de, met

van of aan zamengestelde, naamvallen als aan de tweede of derde gelijk geacht hebben, veeleer meenen wij niet te sterk te kunnen aandringen op hetgeen wij, hierboven (bladz. 28 en volgende), wegens de onderscheiding derzelven gezegd hebben.

Het is hier de plaats, nader optegeven, waarom de met van zamengestelde naamval, het zij als den *ablatus*, het zij als den *genitivus* der latijnen, vooral als eenerlei aantemerken is.

De beheersching, onderscheiden, gelijk zoo even gezegd is, in *onmiddelijke* en *zamengestelde*, is een grondbeginsel der woordvoeging, hetwelk voor alle talen bestaat; maar de wijze, op welke zij wordt aangeduid, is zoo zeer verschillende, dat bijna geenige taal daarin met eene andere te vergelijken is. Zien wij eens de engelsche, als de eenvoudigste; de onmiddelijke beheerschte naamval is gelijk aan den *nominativus*, en de overige worden alle door voorzetselen aangeduid, als: *the week, of the week, to the week, from the week*, enz. Alleenlijk neemt zij, voor onzen *possessivus*, somwijlen eene 's, welke door Addison voor eene verkorting van het bezittelijk voornaamwoord *his* of *her* werd gehouden (*). Ook het fransch heeft

(*) Hetwelk ook door dezen keurigen schrijver dikwijls in de plaats gesteld wordt. Wel is waar, Lowth bemerkt te recht, dat de 's niet eigenlijk eene verkorting van *her* (meerv. *their*) zijn kan, en houdt dezelve voor afkomstig van de angelsaxische verbuiging is. Hiermede strijdt echter het taaleigen, hetwelk de 's dikwerf door eene menigte andere woorden van dezelfde naamwoord doet afzonderen.

geene hoegenaamde verbuiging: *la semaine, de la semaine, à la semaine, par, dans la semaine* enz. (*). Bij ons wordt het lidwoord en somwijlen ook het naamwoord in zoo verre verbogen, dat wij, gelijk de hoogduitschers, vier naamvallen kunnen bijtellen, dan, verre van dit als een voordeel aantemerkten, rekenen wij het voor een gothisch overblijffel in het nieuwerwetsche gebouw der tale; immers, wat baat de verbuiging in zoo weinige gevallen, wanneer men in de andere zich evenwel van voorzetselen moet bedienen? vooral, wanneer zelfs die weinige verbogene naamvallen niet allen altoos onderscheiden zijn, gelijk *de week*, (*nom.* en *acc.*) *der weeke* (*gen.* en *dat.*). De latijnen tellen te recht zes naamvallen, omdat bij hen de naamwoorden zesderlei uitgangen hebben; zij blijven zich daarin ook, bij voorbeeld in het overgenomen *hebdomas*, gelijk, en geven aan hetzelfde billijkerwijze eenen *ablativus*, offchoon de grieken dezen niet dan door hunnen *genitivus* of *dativus* kunnen uitdrukken.

„Onze zelfstandige naamwoorden kunnen niet in *ablativus* verbogen worden,” leert § 375. — Naamval noemt men de verbuiging, dus zijn er geene andere naamvallen, dan de verbogene (zie §. 144.), en onze zelfstandige worden degelijk in alle naamvallen, *onzer tale* namelijk, verbogen. Met welk recht nu wordt er in eene nederduitsche Spraakkunst, onder *ab-*

(*) *Du, des, au, aux*, zijn niet anders dan ineenmeltingen van *de le, de les* enz., gelijk blijkt uit *de tout le monde, à tous les hommes*. Zie de *Wailly* bladz. 10.

le naamvallen, de naamvallen van vreemde volkeren verstaan, ten ware die Spraakkunst enkel geschikt zij, om ons zoodanige vreemde taal te leeren verduitschen. Alle onze naamvallen worden in het fransch niet verbogen; wij, daarentegen, verbuigen niet alle de naamvallen der latijnen, doch beide hebben op onze spraakkunst even weinig betrekking als het taalgebruik der laplanders, der hottentotten of der bewooners van Indostan, welke laatsten, de zelfstandige naamwoorden, gelijk de eersten de werkwoorden, het meest verbuigen.

Het aloud-spaansch (volgens Sorreguieta, *la mas antigua del Orbe*, en in deszelfs oorsprong tot de babilfche taalverwarring opklimmende,) thans nog in de vaskifche landtaal, *euscara* (spaansch *el bascuense*), aanwezig, heeft den accusativus aan den nominativus, gelijk, maar, behalven tweederlei genitivus, tweederlei dativus, nog vierderlei ablativus, namelijk: (van *asteá*) *asteagátic*, van de week; *asteagábe*, zonder de week; *asteagán*, in de week; *astearequin*, met de week. Eene zoodanige vermenigvuldiging van uitgangen verzwaart het aanleeren der tale, en blijft onvoldoende zoo lang niet alle betrekkingen op die wijze kunnen onderscheiden worden; verre dus van het gemis daarvan voor ons te beklagen, of de onderscheidingen noodeloos te willen vermenigvuldigen om de taal naar eene vreemde leest te schoeijen, houden wij hierin de eenvoudigheid voor eenen hooger trap van volkomenheid. Het zelfde beginsel geldt bij ons ten aanzien van alle de andere taaldeelen, en wij kunnen het met den hr. W. niet eens zijn,

wanneer hij (bladz. 149 in de noot,) beklagt, dat de oude verbuiging *ik stelle, du stelles, hi stellet*, enz., „ongelukkig” in onbruik geraakt is; ons is, door het gemis daarvan, nimmer eenige onduidelijkheid voorgekomen.

Ten slotte dient nog, dat de latijnsche ablativus niet alleen met *van*, maar-ook met *door*, verduitscht wordt, en dat gevolgelijk de met het laatste zamengestelde vierde naamval, met even veel of weinig recht als de andere, *ablativus* te noemen ware, maar dat, evenwel, deze overeenkomst nog geenszins de verwarring van beiderlei beteekenis wettigt, gelijk ons voorkomt gefchied te zijn, in de voorbeelden van den zoogenaamden lijdenden vorm (*Ned. Spr.* I. 266.), *de zoon wordt onderwezen van den vader*, en (II. § 164.) *gij wordt gezocht van uwen vader*, in plaats van (gelijk I. § 265.) *de zoon wordt onderwezen door den vader*.

b. —) *Voorzetsels van samenstelling.*

Deze foort, onderscheiden in *onscheidbare* en *scheidbare*, is de eenige, van welke de *Ned. Spr.* (bladz. 192 enz.) opzettelijk handelt. Het eerste, dat ons hierbij te bemerken staat, is, dat de onscheidbare, *and* of *ant*, *be*, *ge*, *ker*, *mis*, *on*, *ont*, *ver*, *wan*, nimmer van de werkwoorden, met welke zij zamengesteld worden, kunnen afgezonderd worden, dóch dat vele der zoogenaamde scheidbare zoo wel onscheidbaar als scheidbaar voorkomen.

Men lette nu

- 1.) dat wij het voorzetsel onscheidbaar noemen, wanneer het in den onbepaald tegenwoordigen tijd voor het werkwoord blijft, doch scheidbaar, wanneer het in het zelfde geval achter hetzelfde geplaatst wordt;
- 2.) dat ook andere taaldeelen, niet alleen bijwoorden, maar ook zelfstandige naamwoorden, in hunne zamenstelling met werkwoorden, *voorzetsels van zamenstelling* worden;
- 3.) dat *alle* de voorzetsels van zamenstelling zood wel scheidbare als onscheidbare, blootelijk ledkens zijn, die, enkel in hunne zamenstelling, en geenszins op zich zelve, eene beteekenis hebben, welke met die des werkwoords in één smelt, en aan dezelve eene wijziging geeft;
- 4.) dat andere taaldeelen, gelijk gezegd is, voorzetsels van zamenstelling wordende, alleen dienen om aan de beteekenis des werkwoords de gezegde wijziging te geven, en in geen deele als op zich zelve bestaande taaldeelén te beschouwen zijn, —
waar uit volgt:
- 5.) dat de andere taaldeelen, bijwoorden en naamwoorden, in hunne oorspronkelijke hoedanigheid, niet met een werkwoord zamengefeld, waar nevens hetzelfde gevoegd zijnde, als *voorzetsels van zamenstelling* in geenige aanmerking komen.

Deze beginfelen vasthoudende, vinden wij het geenszins moeilijk (*), gelijk de heer W. op onderscheidene plaatfen zegt, veelmin „ misfchien onmogelijk „ (I. § 64.)” te bepalen, welke woorden al of niet zamengefteld zijn. Het verdient opmerking, dat wij hierin, zonder tegen eenige van de wetten der fpelling te zondigen, en dus met te meerder vrijheid, van de *Ned. Spr.* kunnen afwijken; wij hebben reeds (bladz. 70) opgemerkt, hoe in de *Verh. over de Spelling* overal *zamengefteld*, in de *Ned. Spr.* daarentegen *zamen gefeld* voorkomt. Wij voegen nu daarbij, dat (*Ned. Spr.* I. § 68.) ftellig geleerd wordt, dat men *zamen gefeld* even als *rijk geladen* vanéén te fchrijven hebben. Onzes achtens, zeer ten onrechte; *rijk* in *rijk geladen*, komt als bijwoord voor, en dus, gelijk aangemerkt is, geenszins als een voorzetsfel van zamenftelling; wil men nu ook *zamen* in *zamen gefeld* als bijwoord aanmerken, dan zijn alle de woorden van eenen volzin *zamen* (dat is, bijéén, nevens elkander) *gefeld* (**). Dit is zeker niet de meening, wanneer men van *zamengeftelde woorden* fpreekt; in dit geval is *zamen* niet bijwoord, maar een voorzetsfel van zamenftelling, of, volgens onze derde bepaling, een ledeken, hetwelk op zich zelve geene beteekenis

(*) Zeker, evenwel slechts ten aanzien der zamengeftelde werkwoorden, want zamengeftelde zelfftandige naamwoorden zal men niet ligt vanéén fchrijven.

(**) Zie *Ned. Spr.* (II. § 1.) alwaar het in dezen zin gebruikt, en, in dat geval, te recht vanéén gefcheiden is.

heeft, maar enkel aan die des werkwoords eene wijziging geeft.

Geene verwarring kan hierin plaats hebben, ten zij men er niet op lette, dat, in alle talen, een groot aantal woorden, van gelijken klank en spelling, niet alleen ten eenemaal verschillende, maar ook schijnbaar gelijke, doch in verschillende betrekkingen en dus als onderscheidene taaldeelen voorkomende, beteekenissen heeft; iets zeer natuurlijks, echter, nadien het aantal der woorden, hoe groot ook, bepaald, de menigvuldigheid der menschlijke voorstellingen daarentegen zonder einde is. Ware dit grondbeginsel door den hr. W. in acht genomen, hij zoude *zes* van de *agt* voorbeelden van scheidbare voorzetselen, I. § 323. bijgebracht, weggelaten, en de beteekenis der beide anderen nader aangewezen hebben.

Men zie de gezegde § 323. en de volgende, *onderhouden, ik houd onder; over wegen, ik weeg over; mis doen, ik doe mis; mis gaan, ik ga mis; mis grijpen, ik grijp mis; mis tellen, ik tel mis*; dit alles zijn niet anders dan werkwoorden, met *bijwoorden* welke (volgens § 66.) „verkeerdelijk” aaneengehecht worden, en hier als zamengesteld voorkomen; eigenlijk is *voorzeggen, ik zeg voor*, het eenige zamengestelde van de *agt*; *onder gaan, ik ga onder*, mischiën ook in eenen overdragtelijken zin. Zoo is § 324. *overgelegd*, met een scheidbaar voorzetsel zamengesteld, doch *om* (rondom) *geven, ik geef om, of vol doen, ik doe vol*, welke mede als zoodanig voorkomen, even weinig

daartoe behoorende, als *vol gieten*, hetwelk § 66. leert niet zamengefeld te zijn.

Wij zouden alle verder betoog voor overtollig houden, ware het niet, dat de kundige opsteller der *Ned. Spr.* deze bepaling zoo zeer moeijelijk gerekend hadde. Eén voorbeeld dus tot meer dan nodige opheldering:

Het woord *voor* is in vierderlei hoedanigheid te gebruiken:

1.) als voorzetsel van beheersching: *voor wien komt gij? voor wien spreekt gij?* men lette, dat hier *voor* niet zonder beheersching zijn kan, dus geenszins een bijwoord is.

2.) als *onscheidbaar* voorzetsel van zamenstelling: *ik voorzeide het hem; ik heb het hem voorzegd.*

3.) als *scheidbaar* voorzetsel van zamenstelling: *ik zeide het hem voor; ik heb het hem voorgezegd.*

4.) als bijwoord: *licet gij hem binnen komen? neen, ik zeide het hem voor.*

De zamengefelde naamwoorden behoeven hier geene verklaring, eensdeels omdat over derzelver schrijfwijze geen verschil plaats heeft, en anderdeels dewijl zij niet enkel met voorzetsels zamengefeld worden, hetgeen de reden is, waarom men *schadeloosstelling* aanéén moet schrijven, hoewel het bijwoord in *schadeloos stellen* van het werkwoord afgezonderd blijft (I. § 65.), gelijk mede *geheimhouding* enz. (Verg. *Ned. Spr.* I. § 54.—79. 319.—325.)

Nog is er, mede door het niet in acht nemen van de onderscheidene hoedanigheden der woorden, in de *Ned. Spr.* (I. § 372.) eene onnaauwkeurigheid ingesloopen, welke wij hier kortelijk moeten aanwijzen. „Ook „staan de scheidbare voorzetsels” [van beheersching, volgens onze benaming] „niet altoos voor de naam- „woorden, welker betrekkingen zij aanduiden, maar „ook achter dezelve, bij voorbeeld: *ik klom langs den „muur*, en *ik klom den muur langs*. Doch in het „laatste geval komt het voorzetsel eigenlijk als een bij- „woord voor;” enz. Indien *langs* hier een bijwoord ware, hetwelk, volgens § 362. „geenen invloed in „het geheel” [geenigen invloed] „op de naamvallen „der zelfstandige naamwoorden” heeft, zoude *den muur* de derde naamval moeten zijn, nadien het niet overgankelijke (in de *Ned. Spr.* onzijdige) *klimmen* niet den vierden kan beheerschen; volgens § 159. „is” echter de derde naamval „het doel der handeling.”

Deze nieuwe verwarring van het voorzetsel met het bijwoord dient hier enkel, om te verklaren waarom het eerstgenoemde niet altoos aan deszelfs benaming beantwoordt, nadien het deze, volgens het begin der zelfde § 372. daar van ontleent, „dat het gemeenlijk voor de „woorden gevoegd wordt.” Wij meenen dat het zijnen naam blootelijk uit de latijnsche spraakkunst heeft overgenomen, zonder dat daarbij op het verschillend taaleigen is acht gegeven. Het zal den geleerden opsteller der *Ned. Spr.* niet onbekend zijn, dat, in meer dan eene taal, de betrekkingen der naamwoorden veel-

al door *postpositien* aangeduid worden, en iedereen weet, dat, in het engelsch, de zoogenaamde voorzetsels zoo wel achter als voor, bij het betrekkelijk voornaamw. *that* altoos achter, geplaatst worden.

IV. VOEGWOORDEN.

Wat de verdeeling der voegwoorden, in *verbindende*, *verhalende*, *oogmerk aanduidende*, *reden gevende*, [*de*] *reden voorzettende*, *verklarende*, *besluitende*, *tegenstelling aanwijzende*, enz. betreft, hieromtrent geldt de zelfde aanmerking, welke wij ten aanzien der bijwoorden gemaakt hebben. Voor de voegwoorden bestaan indedaad verschillende regelen van woordvoeging, maar de gezegde verdeeling is niet op dit verschil gebouwd, en dus ook voor de woordvoeging van geen nut. Daarenboven zijn de voegwoorden zoo weinige in getal, dat men voor die, welke eenen bijzonderen regel zouden vereischen, geene algemeene benaming behoeft, maar dezelve gemakkelijk alle afzonderlijk kan aanwijzen. Wilde men echter hier eene verdeeling verkiezen, zoo zouden wij ze onderscheiden vooreerst in *stellige* en *voorwaardelijke*, waarvan de eerste de aantoonende, de tweede de aanvoegende wijze na zich hebben (Verg. § 213.), en ten anderen, in *vereenigende*, *afzonderende* en *vergelijkende*, als: *en*, *noch*, *zoo wel als*, deze laatste onderscheiding aanleiding gevende om te bepalen, dat alleen het eerste, als de naamwoorden vereenigende, na twee enkelvoud-

dige naamwoorden het werkwoord in het meervoud doet plaatfen, waarop door den hr. W. niet gelet fchijnt te zijn, wanneer hij II. § 27., na te recht gezegd te hebben: *roem en onsterfelijkheid wachten u*, volgen laat: *noch roem, noch onsterfelijkheid wachten u*, en § 29. *zoo wel geluk, als eer en roem zijn uw loon*. Daarentegen: (§ 125.) *daar was een man en eene vrouw*, en *daar was een man en twee vrouwen*, alwaar in de *Ned. Spr.* opzettelijk over de getallen der werkwoorden gehandeld wordt.

Bij *zoodra als mijn broeder gekomen is* (II. § 213.) ware als beter wegtelaten; daarentegen behoorde (II. § 71.) *hij eigende het zich niet toe, noch matigde zich het recht daartoe aan* het voornaamw. herhaald te zijn.

In *ik vrees dat zijne vrouw reeds overleden zij* (II. § 136.), zouden wij de aantoonende wijs gebruiken, nadien hier, onzes achtens, het begrip noch twijfelagtig nog voorwaardelijk is. *Hij komt, dat is, het dat ik vrees*; dus ook: *ik vrees dat hij komt*. Doch in den toekomenden tijd, als onzeker, ook met den tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijze, *ik vrees dat hij komen zal, of dat hij kome*. En zoo zouden wij, in plaats van: *of hij het ware, of een ander, is niet gebleken*, zeggen: *of hij het geweest is, of een ander, is niet gebleken*. (I. § 299.)

V. TUSCHENWERPSELS.

„ Offchoon de tufchenwerpfels, eigenlijk, niet tot „ de taaldeelen behooren” (zie I. §. 381.), wil de hr.

W. „ dezelve echter niet met stilzwijgen voorbijgaan.”
 Wij meenen, dat, wanneer iets niet tot cenig gedeelte van een geheel behoort, het ook in geenen deele tot het geheel zelve behooren kan, en zouden dus, volgens de grondstelling der *Ned. Spr.*, de tusschenwerpfels uit de taal moeten verbannen. „ De tusschenwerpfels „ drukken slechts enkele gewaarwordingen uit, ” (wordt voorts II. § 214. gezegd,) „ en behooren derhalve „ niet, dan in een zeer ruimen zin, tot de eigenlijke „ woorden, ” hoewel (volgens I. § 71.) „ alle woorden, „ of uitdrukkingen onzer gewaarwordingen, of onzer voorstellingen ” zijn. Te recht vinden wij in de *Rec. der Ned. Spr.* in N^o. I. der *Vaderl. Letteroeff.* opgemerkt, dat, volgens den hr. W., *om, dan, tot, val,* en honderd andere, met niet meer regt dan de tusschenwerpfels, woordenzouden te noemen zijn.
 Niet nauwkeurig, meenen wij, is mede I. § 382., dat, even als de menschlijke gewaarwordingen, ook derzelver *uitdrukkingen* in *in-* en *uitwendige* zouden te onderscheiden zijn.

I V.

Over de Woordvoeging.

Natura duce, errari nullo modo potest.

C I C E R O.

Zoo wel de gevestigde roem des nederduitschen taal-
leeraars, als de schitterende goedkeuring en bekrachti-
ging van de niet min vermaarde en geleerde mannen,
die aan zijnen arbeid hun zegel hebben gelieven te hech-
ten, deedt ons in de Nederd. Spraakk. naar eene rijke
bijeenzameling, van al wat het meermalen opgedolven
veld onzer taalkunde immer voortreffelijks en keurigs
hadt voortgebracht, opzien. Maar, wanneer wij de on-
meetbare uitgestrektheid van den bouwgrond, den nog,
in vele plaatsen, op denzelfen hangenden, zelfs door
de helderstralende fakkels eens Ten Kate of Huyde-
kopers niet ten vollen opgeklaarden nevel, in aanmer-
king namen, kwam het ons meer dan vermoedelijk voor,
dat er, bij alle vlijt en deune nauwlettendheid des opza-
melaars, nog wel enkele sprokkelingen zouden overblij-
ven. Het heeft ons, in de vorige afdeeling, niet aan

H

vrijmoedigheid ontbroken om dezelve natelezen; of wij, met genoegzame keurigheid, alleen het goede hebben opgenomen, staat niet aan onszelve te beoordeelen, maar wij willen gaarne bekennen nog niet alles, wat misfchien niet nutteloos was, te hebben vergaërd, veelmin aan het bijeengelezene die rijpheid gegeven te hebben, voor welke het, bij verdere koestering, vatbaar was. Wij hebben voornamelijk getracht, de voor kenneren der taale voldoende beknoptheid, met de voor mingeletterden noodzakelijke verstaanbaarheid te vereenigen; wij wilden geen volledig taalkundig stelzel ontwerpen, maar slechts de ons noodig schijnende aanmerkingen den taalminnaren ter toetsing aanbieden; de meeste derzelve zijn niet dan zeer vluchtig ternedergesteld, en uit dien hoofde zoo wel, als om ons welgemeend oogmerk, van, naar ons geringe vermogen, nuttig te zijn, zal men eene ingeslopen misvatting verschoonen.

Hebben wij, in vele gevallen, van den waardigen opsteller der *Nederd. Spraakk.* moeten verschillen, het is er echter verre van daan, dat wij niet met de alleszins hoogstschatten beoordeelaren zouden in stemmen, en de zelve spraakkunst „met ruimte aanprijzen, als de vol- „ ledigste en beste, welke tot hiertoe het licht ziet.” Dan, terwijl wij volmondig dezen toon volgen, zijn wij overtuigd, dat, zoo weinig de heeren beoordeelaren, als de heer Weiland zelve, gewild hebben, de woorden: „dat dezelve spraakkunst, in eene geschikte orde, be- „ vat alle de noodige gronden en regelen eener volle- „ dige spraakkunst voor onze landgenooten,” naar den

letter te laten opvatten. Dit ware eene volkomenheid, voor welke onzes achtens geene menselijke krachten berekend zijn; en het is op dezen grond, dat wij gemeend hebben, door het vrijmoedig opperen onzer bedenkingen, in geenen deele ons tegen het gevoelen der geachte beoordeelaren, ja, in de meeste gevallen, niet tegen dat van den heer W. zelve, te verzetten, en humlieden, even weinig als het taalminnend gedeelte der natie, ondienst te doen. Dat ook bij ons misvattingen zijn ingefloopen, herzeggen wij, houden wij voor zeer mogelijk, zelfs waarschijnlijk; maar wij hebben ons oogmerk bereikt, indien wij in enkele gedeelten tot vollediger kennis der tale hebben bijgedragen.

Minder nog dan het voorgaande, komt hetgeen ons nu over het tweede Deel der *Ned. Spraakk.* te zeggen staat, uit eenig verschil van meening voort; het diene slechts tot voorbereiding eener proeve, of die hoogere trap van volkomenheid, welke wij wenschen beklommen te zien, al of niet toegankelijk zij.

Wij zijn in de vorige afdeeling de *Ned. Spr.* van stuk tot stuk gevolgd: zoo noodzaaklijk dit bij de beschrijving der taaldeelen was, zoo weinig is dit gedeelte daartoe geschikt.

De wijze van behandeling, voor de beide gedeelten der spraakkunst, heeft onzes achtens zeer onderscheidene beginselen. Bij de *woord-ontleding* ontleenen de voortredragen begrippen hunnen oorsprong uit de eigenschappen van de verschillende soorten van woorden, welke eigenaardige kenmerken men heeft aantewijzen;

de woorden, niet zoo zeer als teekenen der menschlijke voorstellingen, maar als deelen der taal, zonder verband, en elk in zijne afzonderlijke eigenschappen, stellen hierin de wet; de orde, in welke men zich deze taaldeelen gewoon is voortstellen, strekt dus billijkerwijze ten richtfnoer voor dit gedeelte van het taalkundig stelsel. Gansch anders is het met de *woordvoeging*; deze bedient zich van de gemaakte onderscheidingen en verdeelingen, maar blootelijk als hulpmiddel, en ondergeschikt aan de ordening der menschlijke voorstellingen, bij het uitdrukken derzelve in de taal, door middel namelijk van de verbinding harer onderscheidene deelen. De woordvoeging onderwijst dus de rangschikking en het gebruik der buigingen in de onderscheidene betrekkingen der *taaldeelen*, welke de woordontleding niet dan afzonderlijk in derzelve afftaming, vorming en buiging leert kennen (*).

Het is hoofdzakelijk door het verschil der woorden dat de talen zich onderscheiden, maar derzelve verdeeling in soorten of *taaldeelen* is, gelijk wij reeds hierboven aangemerkt hebben, voor alle mogelijke talen de zelfde. Met dus, bij de *woordontleding*, in de spraak-kunst, de gezegde verdeeling ten richtfnoer te nemen, volgt men eene orde, welke aan alle talen gemeen is, en bij welke het dus gemaklijkst valt de eigenschappen der *taaldeelen*, eene enkele taal bijzonder eigen, aantewijzen. Bij een beredeneerd onderzoek over twijfelagtige of betwiste gevallen, is dienvolgens daarin ook eene

(*) Zie hierboven bladz. 4

vergelijking met andere talen beflisfend, terwijl men daarentegen bij het behandelen der woordvoeging (naar de gewone orde) alle vreemde fpraakkunften van de hand moet leggen, althans geen acht op dezelve behoort te ftaan, nadien het hier eeniglijk en alleen op „ de „ bijzondere eigenfchappen der tale” aankomt, „ van „ welke geen taalopbouwer behoort aftegaan.”

De oorzaak van dit verfchil is, dat hier niet het, aan alle talen gemeene, ftefel van de onderscheiding der taal-deelen ten grondflag ligt, maar blootelijk „ de betrek- „ king” [niet de orde] „ der denkbeelden in des men- „ fchen geest (*Ned. Spr.* II. §. 3.)”, welke voor de *woordvoeging*, even als de *gezegde* verdeeling der taal-deelen voor de *woordontleding*, het aan alle talen gemeene grondbeginfel is.

Hieruit blijkt, dat men, met in het tweede gedeelte der fpraakkunst de zelfde orde als in het eerfte te volgen, inderdaad eene gansch omgekeerde leerwijze aanneemt. Wij kunnen naauwlijks onderftellen, dat dit begrip, zoo wel bij den hr. W., als bij alle vorige taal-leeraren, geheel en al onopgemerkt zij gebleven, en het verdient dus dubbele opmerkzaamheid dat allen tegen hetzelve hebben gehandeld,

Ware eene *fpraakkunst* eene bloote befchrijving der tale, de ordening derzelve, mits geregeld en allesbevatfende, konde veelal willekeurig zijn; maar zij behoort den ongeoeffenden ten vraagbaak, den onkundigen tot leerboek te verftrekken. Het is dus billijk dat in dezelve het gemak des opftellers voor dat des gebruikers

wijke, dat men met het meest algemeene, meest eenvoudige, en meest noodzakelijke aanvang, en vooral in den gebruiker geene kundigheden onderstelde, welke hem nog niet door het zelve leerboek zijn medegedeeld.

Ook is het eene gansch verschillende zaak, of de spraakkunst geschikt zij om vreemden eene taal te doen leeren, welker woorden hun ganschlijk onbekend zijn, en dus ook het voornaamste gedeelte van het aanyankelijk onderwijs uitmaken, of wel om eene natie voorteschrijven, hoe zij hare begrippen, door de haar reeds bekende woorden, met spraakkunfstige juistheid uitdrukken hebbe. Kan dus al het behandelen der woordvoeging, naar de zelfde orde, in welke de leerling *onbekende* woorden heeft leeren verstaan en onderscheiden, hem enig gemak verschaffen, (waarvan echter het tegendeel waar zoude zijn, indien hij reeds, bij het oefenen zijner eigene taal, aan de andere natuurlijke orde gewoon ware,) zoo is dit nog geene noodzaak tot het volgen van de zelfde leerwijze voor de moedertale.

Men, en ook de hr. W., vangt met het lidwoord en zelfstandig naamwoord aan (II. § 5.). Het is hem echter niet mogelijk een enkel voorbeeld, tot opheldering van zijnen regel, bijtebrengen, dan door zijn zelfstandig naamwoord in verbinding te stellen met een werkwoord, waarover eerst zestig bladzijden verder gehandeld wordt. Volgt hieruit niet, dat deze orde in den leerling kundigheden onderstelt, welke hem nog niet zijn medegedeeld, en dus niet met het meest algemeene, het meest eenvoudige en het meest noodzakelijke aanvangt?

In de woordvoeging, voornaamlijk der moedertale, meenen wij, begeert men niet nog eenmaal de eigenschappen der taaldeelen te leeren kennen, maar men wil onderricht zijn, in welk verband men de reeds bekende woorden, tot uitdrukking zijner denkbeelden, te stellen hebbe. Terwijl wij nu, om eenig denkbeeld van iets te hebben, deszelfs bestaan of de mogelijkheid van deszelfs bestaan behooren te kennen, zoo spreekt het van zelve, dat wij ook niet een denkbeeld van iets kunnen uitdrukken, zonder tevens het bestaan van het onderwerp onzer gedachten aanteduiden. Dit geschiedt alleenlijk door het *werkwoord* (*), hetwelk wij reeds bij de woord-ontleding als uitmuntende onder de taaldeelen leerden kennen, en hetwelk bij de woordvoeging, niet juist om deszelfs reeds opgegevene eigenschappen, maar omdat voltrekt geen volzin zonder hetzelfde gevormd kan worden, het eerst in aanmerking behoort te komen.

De orde, welke wij alsdan zouden volgen, meenen wij aan de opgegevene vereischten te beantwoorden, zijnde zij de meest algemeene, omdat zij voor alle talen de zelfde is, en aanvangende met het meest eenvoudige, omdat men tot de eerste voorbeelden slechts een

(*) Het *niet bepalende* bewijst het bestaan van het onderwerp door het aangeven der voortdoring of verandering van deszelfs toestand, het *bepalende*, door hetzelfde als handelende voortestellen. Alle *werkwoorden* geven dus daardoor mede eene nadere wijziging van het bestaan te kennen, uitgezonderd *zijn*, *blijven*, *worden*, (de beide laatste enkel eene wijziging van het eerste,) hetwelk de reden is, waarom alleen deze met alle mogelijke hoedanigheden of eigenschappen in verbinding kunnen gesteld worden.

enkel woord behoeft, en met het meest noodzaaklijke, omdat, gelijk reeds gezegd is, zonder dat zelve woord geen voorbeeld te geven is. Moeijelijker ware zij zeker voor den opsteller, doch, bij eene behoortijke verdeeling, geenszins onuitvoerlijk.

Alle uitdrukkingen van denkbeelden geschieden door **VOLZINNEN**, welke in twee hoofdafdeelingen, te onderscheiden zijn: Eenvoudige, en Zamengestelde, bij welke laatste de onderscheidene *sinsneden*, en *stellige*, *afhankelijke* en *terugwijzende volzinnen* te verklaren zijn. Wij geven van de verdeeling der eerste eene schets:

De **EENVOUDIGE** volzinnen zijn of *met* of *zonder nadere bepaling*. **A.**—) zonder nadere bepaling: **A.**—) *zonder beheersching*: 1.) zonder uitdrukkelijke perfoonsaanduiding; 2.) verbonden met den perfoon of het onderwerp der rede; 3.) met onbepaalde perfoons aanduiding. — **B.**—) *met beheersching*: 1.) 2.) 3.) als voren; 4.) met onmiddelijke beheersching, 5.) met zamengestelde beheersching. — **B.**—) met nadere bepaling; **A.**—) *des werkwoords*: 1.)—5.) als voren: 6.) door een bijwoord; 7.) door een voorzetsel met den vierden naamval; — **B.**—) *des perfoons*: 8.) door een bijvoeglijk of zelfstandig woord verbonden met *zijn*, *blijven*, *worden*; 1.)—8.) als voren: 9.) door een bijgevoegd bijvoeglijkwoord; 10.) door het bepalend lidwoord; 11.) door een zelfstandig naamwoord.

a. in den eersten naamv. b.) in den tweeden naamv. —
 c.—) der *beheersching*: gelijk 9.) — II.) ; — D.—)
 der *bepaling* *zelve*: 12.) door een bijwoord of beheer-
 sching eens deelwoords; enz. (*)

Hoe onvolledig en vluchtig bearbeit deze onze opga-
 ve ook zij, men zal meenen wij, uit dezelfde genoeg-
 zaam ontwaren, hoe wij daarbij van de allereenvoudigst
 mogelijke uitdrukking eens denkbeelds tot eene lange
 reeks van woorden trapwijze opklimmen; het spreekt
 van zelve dat het gebruik der taaldeelen in derzelve
 bij de woordontleding aangewezen eigenschappen en be-

(*) Zonder *beheersching* zijn alleen de niet bepalende, en bepa-
 lende niet overgankelijke werkwoorden; met *beheersching* de bepa-
 lende overgankelijke. Zie hier eenige voorbeelden van eiten vóórsta-

A.—) 1.) *loop, spring, eet*; 2.) *ik loop, een kind springt*;
wij zullen eten; 3.) *het dondert, het regent.*

B.—) 4.) *een metsje leest een boek*; *een krijgsman verwondt*
zich; 5.) *hij gaf een boek aan een kind*; *hij kwam van Amsterdam.*

C.—) 6.) *loop schielijk*; *ik eet hartig*; *het heest zwaar gek*
dondert; *hij zal een boek vluchtig lezen*; 7.) *hij heeft een boek nog*
aandagt gelezen.

D.—) 8.) *hij is jong*; *zij blijven vrienden*; *hij wordt keizer*;
gij wordt geacht; 9.) *een groot man wordt geacht*; 10.) *de mensch*
is sterflijk; 11.) a.) *keizer Napoleon is magtig*; b.) *het kleeed des*
keizers is kostbaar.

E.—) c.—) *keizer Napoleon wordt te recht een groot man ge-*
noemd; *altoos denkt men aan den roem des grooten Washington's.*

F.—) 12.) *des menschen geest is altoos werkzaam*; een al-
 gemeen kognitief getuude heeft zeer wijslijk een door weinigen ver-
 staan geschrift nader verklaard.

palingen, naar mate zij bij de mogelijke uitdrukkingen eens denkbeelds kunnen en moeten voorkomen, spraak-kunstig zoude ontwikkeld worden, en dat eindelijk, bij den *zamengefelden volzin*, eene bekwaame hand alles zoude uitputten; wat ook bij den stroom der woorden-rijkste spraakzaamheid, in de aaneenschakeling van denkbeelden, het een in het ander doet zamenvloeijen.

Bedriegt ons niet eenige vooringenomenheid voor onze eigene begrippen, wij zouden oordeelen, dat deze orde, als op de natuur der zaak gegronde, ook voor den leerling de eenvoudigste en gemakkelijkste ware; dit staat niet aan onszelve te beslifen, alleenlijk meenen wij, bij het (misschien enkel voor eigene liefhebbelij) bearbeiden eener vollediger ontwikkeling van het voorgedragene, voorlopig te kunnen besluiten, dat dezelve althans niet bezwaarlijker zij. Tweederlei voordeelen zouden voorts uit dezelve ontspruiten, welke wij in hooge waarde moeten houden; wanneer wij de *spraak-kunst* als een allereerst en onmisbaar leerboek ook voor de zeer vroege jeugd van allerlei stand beschouwen. Deze zoude zich namelijk, reeds van het eerste onderwijs of aan, onmerkbaar aan de geregeldé orde van elkander opvolgende begrippen gewennen, en, ten anderen, op de vaste gronden van algemeene taalkunde voortgaande, vrij minder zwaarigheid vinden, in het, voor bijna elken bewoner onzes vaderlands, zoo door deszelfs staats als handels-betrekkingen, thans misschien meer dan ooit, onontbeerlijke aanleeren van de spraak eener naburige natie.

V

Over het Woordgebruik.

Cum vocabula sint signa cogitationum, debent non modo bona, h. e. usitata, sed etiam apta esse ad h. e. cogitationes singulas recte exprimere, ac sibi invicem quoque recte respondere.

S C H E L L E R.

„**D**at onze moedertaal voor geene der hedendaag-
„sche talen in rijkdom en voortreffelijkheid betreft te
„wijken,“ is ook ons gevoelen. Maar, gelijk deze
den der volkeren verschillende zijn; zoo heeft ook elke
taal hare eigene schoonheden en beperktheid, nadien de
toegevallen der natien, even als op de zeden, ook op de
taal invloed hebben. Het schoone weeffel der onze is
door onachtzaamheden vanëen gereten; om hetzelfde
te herstellen, moet men ook de fijnstgesponnen draden
weder opzoeken.

„Willen wij ons van den rijkdom onzer tale met vrucht
bedienen, wij behooren ons geenszins hare beperktheid
in andere opzichten te verbergen, maar de erkenenis

derzelve behoort ons veeleer aantefporen om hare wezenlijke voortreffelijkheden, met te naauwlettender zorgvuldigheid, voor vervreemding te behoeden.

Noch woordontleding, noch woordvoeging kunnen ons daarin onderrichten; immers, onze denkbeelden blootelijk met spraakkunfuge juistheid uittedrukken, kan ons niet voldoen; wij begeeren dezelve ook in een helder licht te plaatsen, wij willen ook dat het gewaad, in hetwelk wij dezelve uitdoschen, bevallig zij.

Het juiste gebruik der woorden en spreekwijzen rekenen wij dus, offchoon in de *Ned. Spr.* onbehandeld gebleven, tot een allerwezentlijkst gedeelte der taalkennis, of liever als de verhevenste trap derzelve, welke, om tot de welsprekendheid opteklimmen, vastelijk dient betreden te worden.

Men zegge niet, dat hierin kieschheid en goede sijnak eene voldoende, en zeker ook de eenige, richtfnoer zijn. Namen wij dit aan, wij moesten met meerder grond, alle de leerboeken der welsprekendheid zelve voor overtollig houden; deze, namelijk de bekwaamheid om over eenig onderwerp op zoodanige wijze te spreken, als meest dienstig is tot de bereiking van des sprekers oogmerk, is niet eene kunst of wetenschap, naar grondbeginfelen te onderwijzen, maar zij is eene bloote uitoeffening der menschlijke vermogens, iedereen eigen, die een goed oordeel met eene volledige kennis zijner tale paart. Goed oordeel alleen is in staat om hem de dienstige middelen voor zijne redevoering te doen vinden, en zal de taal het hem niet aan de noodige

uitdrukkingen laten ontbreken. De kennis van de gepastheid dezer uitdrukkingen is echter nog geenszins welsprekendheid, maar wel, gelijk wij zoo even gezegd hebben, een verhevener gedeelte der taalkunde. En waarom zoude men niet, even als men het voor gene dienstig oordeelt, ook voor deze de noodige kieschheid en goeden smaak door het bijbrengen van voorbeelden trachten te vormen?

Dat hierbij alles tot stellige regelen te brengen zij, willen wij niet beweerden; dan, dit is ook, zelfs in de *woordvoeging* der *Ned. Spr.* niet overal geschied, en, op eene plaats (II. § 170.), wegens het stellen van den tweeden naamval na *werkwoorden*, wordt zelfs den leerling geene andere onderrigting gegeven, dan dat hij de daartoe behooiende gevallen uit het gebruik moet leeren kennen. Ook erkennen wij gaarne, dat deze laatste afdeeling der spraakkunst, voor den gansch ongeoeffenden aanvanger, eene min wezenlijke behoefte zij, maar wij rekenen dezelve daarentegen onontbeerlijk voor hem, die, reeds geleerd hebbende zich aan den dwang der spraakkunstige regelen te schikken, op zijne beurt de taal in zijne magt wil hebben, en, om dezelve meester te worden, alle hare krachten behoort te kennen. Even zeer dus, als eene behandeling van het *woordgebruik* in een leerboek voor de lagere scholen ongepast ware, even zeer behoort zij tot eene spraakkunst, welke tevens, gelijk wij meenden dat met de op last der hooge regering uitgegevene het oogmerk was, een volledig leerstelsel der tale moet zijn.

Waar men in het geven van stellige regelen mogt te kort schie ten, zoude, meenen wij, het bijbrengen van voorbeelden, zoo wel van onachtzaamheid als nauwkeurigheid, voor den reeds geoeffenden voldoende opbeldering zijn, en wij zouden daarbij inzonderheid de volgende hoofdpunten in aanmerking nemen :

1. — *Welke zijn de uitdrukkingen, waar bij het taaleigen veroorlooft, dat men van de geregelde woordschikking afwijke?*

2. — *Wanneer kan men woorden van bijna gelijke beteekenis onverschillig gebruiken, of, welluidendheidshalve, met elkander verwisfelen?*

3. — *Wat is er, bij het bezigen van on-eigenlijke of overdragtelijke spreekwijzen in het oog te houden?*

4. — *In hoe verre staat het vrij, woorden van eene vreemde taal overtenemen, of spreekwijzen uit dezelve te ontleenen? en uit welke?*

Wat het eerste betreft, — voor den inboorling ware eene aanwijzing van die bijzondere uitdrukkingen, welke het daaglijksch gebruik hem leert, misfchien het minst van alles noodzaaklijk, maar, eensdeels is het volledig leerstelsel der tale niet uitfluitenderwijs voor de inboorlingen alleen ingericht, en anderdeels zijn sommige der gezegde uitdrukkingen van dien aard, dat zij niet geheel en al met stilzwijgen kunnen worden voorbijgegaan. Met nu dezelve van de andere deelen der

spraakunst, tot geene van welke zij eigenlijk behooren, afzonderen, en onder het *woordgebruik* alles te betrekken, wat in de *Ned. Spr.*, op onderscheidene plaatsen, te recht gezegd wordt „in het gemeene leven,” of in „de vertrouwelijke spreektaal,” en „in „de gemeenzame verkeer” gebruikelijk te zijn; vooral wanneer alsdan bij de woordvoeging het „twijfelachtige” ook wat nader bepaald werd, dan enkel door hetgeen „den voorrang schijnt te verdienen,” zoude men, meenen wij, de wezenlijke regelen der taal tot eene duidelikheden en stellige bepaaldheid, inzonderheid tot een zoodanig kort bestek kunnen brengen, dat daarbij het *algemeene overzicht*, hetwelk wij weten den beoefenaar aller onontbeerlijkst te zijn, vrij gemakliker te bevatten ware.

Bij woorden van bijna gelijke beteekenis, pleiten fonnwijken onderscheidene redenen voor het verkiezen van het een boven het ander; na schrale of te zachte klanken is de afwifeling van eenen ronden gevulden toon fonnwijken streelend voor het oor; eene opvolging van gelijke klanken daarentegen onaangenaam, waarom, bij voorbeeld, voor eenen tweeden naamval een manlijk veelal boven een vrouwlijk woord te verkiezen is; menigmaal zal men een verbuigbaar woord in de plaats stellen van een ander, hetwelk door gebrek aan verbuiging dubbelzinnig konde zijn; en zelden zal het bij het slot eens volzins onverschillig zijn, of men op de eerste of tweede lettergrepen der woorden te leunen hebbe. De geachte taalleeraar, wiens woorden wij ons genoopt

vonden aan het hoofd dezer afdeeling te plaatsen, verklaart zich op meer dan eene plaats tegen het gevoelen, dat er eenige schoonheid in een enkel woord te zoeken zij; terwijl wij dit toestemmen, belet het ons evenwel niet vaststellen, dat eene afwisselende regelmatigheid en verscheidenheid even zeer het onderwerp verlevendigt, als eene verveelende eentoonigheid den ingespannen aandacht doet verflappen. *Dan*, hoezeer het hier bevalligheid is, naar welke men streeft, moet dezelve altoos wijken voor de klaarheid en duidelijkheid, welke steeds het eerste en voornaamste doelwit blijft. Zoo zal men, bij voorbeeld, *veelal slechts, enkel, alleenlijk, blootelijk*, onverschillig kunnen gebruiken; ook *alleenlijk* in *alleen* kunnen verkorten; doch men vermijde het laatste in alle gevallen, in welke het voor het bijvoeglijke *alleen* zoude kunnen verstaan worden; ook houde men in het oog, dat geene twee woorden volkomen eenerlei beteekenis hebben, en dat men dus, bij het verwisfelen, enkel het naastbijkomende kan laten optreden.

Het laatst aangevoerde behoort mede vooral te worden in agt genomen, bij het bezigen der zoogenaamde figuurlijke of oneigenlijke spreekwijzen. Menigmaal worden dezelve verkeerdelijk als eene fraaiheid beschouwd; verre van de taal te verrijken, strekken zij slechts tot eene armoedige bekleeding derzelve, wanneer het haar aan gepaste eigenlijke bewoordingen ontbreekt, en de groote voorraad van beeldspraken, met welke de vroegere oudheid zich behielp, is ook, bij de allengfelce

beschaving der menschlijke begrippen, merkelyk in onbruik geraakt. Niettemin blijft de woordenchat, van welke taal het ook zij, zoo weinig geëvenredigd aan de onuitputtelijkheid der menschlijke voorstellingen, dat men aan de meeste bewoordingen eene ruimte van beteekenis heeft moeten toewijzen, uit hoofde van welke, ook bij de eenvoudigste uitdrukkingen, derzelver oorspronkelijke kracht door den onopmerksamen veelal wordt over het hoofd gezien. Sommige derzelven zijn blootelyk oneigen, andere spreekwoordelyk, en deze onderscheiding verdient bijzondere opmerking, omdat de laatste, veel minder nog dan de eerste, tot den ernstigen beschaafden stijl behooren. Uitvoerlijke gelijkenissen (*allegoriën*) leert de welsprekendheid kennen, en deze zouden hiertoe niet onder onze beschouwing vallen; spreekwoorden, daarentegen, om de woorden der *Ned. Spr.* te gebruiken, komen enkel voor in de vertrouwelijke spreektaal, of in den boertenden stijl, welke veelal het gemeene leven nabootst; maar met het behandelen van die oneigenlyke uitdrukkingen, welke bijna in geenen enkelen volzin te vernijden zijn, zouden wij meenen in geenen deele de grenzen van het rijk der spraakkunst te overschrijden.

Het allerbelangrijkst tevens en allernoodzaaklykst, echter, rekenen wij het behoeden der tale voor die verbastering, aan welke het willekeurig en onbepaald invoeren van vreemde woorden en spreekwijzen haar bloot stelt. Alzins achten wij onuitvoerlyk zoo wel als onraadzaam hetgeen, hoewel met een prijzenswaardig oog-

merk, voor weinige jaren ter opperste staatsvergadering des gemeenebests wierdt voorgesteld, de taal namelijk ten eenemaal van uitheemsche woorden te zuiveren; onuitvoerlijk, omdat vele derzelve, als *kerker*, *kasteel*, *paleis*, *lantaarn*, *bischof*, *leek*, *kamer*, *tafel* enz. gelijk in de *Verhand. over de Spell.* te regt wordt aangemerkt, door langdurig en veelvuldig gebruik als 't ware het burgerregt verkregen hebben, en ook, in derzelve klankverbeelding, niet van oorspronkelijke nederduitsche te onderscheiden zijn; onraadzaam, ook ten aanzien van vele andere, welke door eene vreemde schrijfwijze zelfs den ongeletterden hunnen uitheemschen oorsprong verraden, maar in het algemeen spreekgebruik veel meer dan de oorspronkelijke bekend zijn; gelijk, bij voorbeeld, *officier*, *soldaat*, *advocaat*, *doctor*, enz. De deftige schrijfstijl, evenwel, zal niet dan zelden tot de laatste behoeven toevlucht te nemen, en nimmer behoorde dit te geschieden, wanneer het in de taal voorhanden zijnde woord even algemeen verstaanbaar als het uitheemsche is. Het kan menigmaal noodig zijn, bij de uitbreiding der menschlijke voorstellingen, vreemde bewoordingen overtenemen, boven al wanneer eene vreemde natie eenen overheerschenden invloed, het zij op de staatsgesteldheid des lands, het zij op den handel en de bedrijven der ingezetenen, het zij op derzelve beschaving in wetenschappen, zeden of gebruiken, uitoeffent, maar wij zouden enkel in geval van volstrekte noodzaaklijkheid daartoe overgaan; — niet zoo zeer „ een „ innengfel van vreemde woordvormen en klankver-

„beeldingen” ontfiert de taal, en maakt delveze tot een bont samenweeffel, maar de noodeloos ingevoerde vreemde woorden. Veel meer omzigtigheid nog vordert het overnemen van eene der tale oneigene woordfchikking, of het gebruiken van oorfpronkelijke woorden in eene der tale oneigene beteekenis; in enkele gevallen zouden wij niet uit ftijsve keurigheit eene wezenlijke verbetering verfinaden, te minder, nadien, eene zoodanige verandering van het woordgebruik ook in andere talen niet zonder voorbeeld is; dan juist voor de onze is onachtzaamheit in dit ftuk te gevaarlijker, omdat het aantal van vertalingen, dat der oorfpronkelijke werken verre overtreft, en dus aan deze foort van verbetering niet dan te veel voet geeft. Kan, of moet er nu hierin al eenige vreemde heerfchappij erkend worden, alleen de franfche taal, meenen wij, welke tot het befchaafd Europa in de zelfde betrekking staat als voormaals het griekfch tot de latijnen, zoude deze hulde kunnen vorderen.

A A N T E K E N I N G E N (*)

bladz. 8 reg. 3

*H*et engelsch heeft de *y* ——— alleen sieraadshab. Tot na 1630 was de *y* met de *i* verward, schryvende men menigmaal in het midden eens woords de eerste, by den aanvang of op het einde de tweede, als: *enjoynted*, *strayneth*, *iong*, *divinitie*, enz. Te dier tyd was ook het achtervoegen der stompe *e* gemeener, als: *himselſe*, *weaknesſe*, *wiſedome*, *ſeeke*, *doe*, enz. ook zo *bez*, *hee*. Voorts ſchreef men *u* in plaats van *v*, en *vv* in plaats *w*. Dertig jaaren laater, in 1660, beftondt de ſpelling daarentgeen reeds op den zelfden voet als tegenwoordig.

bladz. 10 reg. 14.

gege moet zyn *gaga*. Zoo ſtaat mede bladz. 42 reg. 3. van ond. *hun* voor *hen*; bladz. 65 reg. 18. *geweten* in plaats van *weten*; bladz. 110 reg. 8 [*de*] *reden voorzettende*, in plaats van *reden* [*de rede*] *voortzettende*; gelijk bladz. 123. reg. 3 *deze* in plaats van *de ze* —; Minder zinstoorende, als *afdeling*, *ſpreeken*, *deezee*, *onmiddelyk* enz. veelal door het volgen der ongewoone ſpelling onopgemerkt gebleeven, gelieve de inſchiklyke leezzer zelve te verbeteren.

(*) Met de ſpelling, voorgesteld bladz. 217

bladz. 22 reg. 2.

reeds zedert twee eeuwen. Tot even voor het jaar 1660, wanneer, gelyk aangemerkt is, de schryfwyze der engelsche taal eene ganschlyke hervorming ondergaan hadt, was ook de thans plaats hebbende afscheiding der lettergreepen onbekend; een bewys dat men het invoeren derzelve, offchoon nieuw, niet voor ongeoorloofd hielt. Het zal geene opmerking behoeven dat wy, door het overneemen deezer verbetering, tevens aan alle de analogische gronden, welke tegen des hoogleeraars vocaalfpelling pleiten, zouden voldoen; dezee konden niet fraaier en bondiger ontwikkeld worden, dan onder het afdrukken deezes, door de welverfaeden pen des heeren Meerman geschied is.

bladz. 38 reg. 9.

der, by vrouwlyke woorden het kenteken van den derden naamval. Menigmaal is ook den voor den vrouwlyken derden naamval van het meervoud gebruikt, en door onderscheidene taalkenners als het kenteken voor het meervoud van alle geslachten aangemerkt geworden. Dit wordt, myns achtens, in de *Ned. Spr.* bladz. 82, in de aantekening, op eene toefellige wyze afgekuurd. — Eene dubbele verbuiging, wanneer dezelve tot zeer weinige gevallen bepaald blyft, staakt gezins tot ontfeiting der taal; nadien niet altoos eeno volkomene regelmaatigheid bevallig is; snortgelyke onnauwkeurigheden ontmoet men in alle taalen, en in de meeste meer dan in de onze. Op den zelfden grond rekenen wy het niet ongeoorloofd welke of welke, dezelve of dezelve, meerv. manl. gefl., somwylen onverschillig te gebruiken; en wy kunnen dezelve te minder afketren, wanneer wy het bepaalde zelf, zelve, op gelyke wyze verboogen vinden; den persoon zelve. *Ned. Spr.* I. § 269. *Verg. I.* § 241.

bladz. 42 reg. 15.

... *zys gesproken* enz. Wy hebben dit *zys* in de *Ned. Sp.* als tweede naamval van *hy* opgetekend gevonden (I. § 214.) en tot een voorbeeld hier overgenomen, zonder echter daarby zoodanigen tweeden naamval, anders dan als eene verbuiging van het bezittelyke *zyn*, te willen goedkeuren.

bladz. 51 reg. 17.

... *keizer Joseph; de Ruiters, admiraal van Holland.* Soortgelyke, byvoeglyk gebruikte, gemeene naamen zyn te onderscheiden van de eigenlyke eerste naamvallen derzelve, *de keizer Joseph, of de Wit, de raadpenfionaris*, wanneer, gelyk verder bladz. 50 gezegd wordt, het hoofdbegrip in den gemeenen naam ligt. Geene tegenstrydigheid vinden wy dus hierin met de bepaling bladz. 55, dat de gemeene naamen, *nimmer*, in den eersten naamval zonder lidwoord gebruikt worden.

bladz. 65 reg. 1. van ond.

... *ter zelfer tyd.* Onlangs vonden wy, in een onzer gesochte manuscripten, deeze uitdrukking nevens andere niet gewoone, afgekeurd, en in *ter zelfder tyd* veranderd. Ten gevolge van onze verklaring van *zelve, de zelve* enz. (bladz. 64, 66, 73.) komt hier ook *ter zelfer tyd* voor, naamelyk als niet volkomen het zelfde met *ter zelfder tyd*, maar best beantwoordende, aan het hoogduitsche *amtselbige Zeit*.

bladz. 85 reg. 16.

... *onpersoonlyke werkwoorden.* Dit deese behooven enkel de daarby opgegevene voorbeelden van soortgelyke, zoodanige naamelyk; welke in geen geval met bepaalde persoonsaanduiding kunnen gebruikt worden; — dus blyven

daarvan uitgesloten: *het lust, het behaagt, verwondert* enz. by welke het voornaamwoord *het* gebruikt wordt in den algemeenen zin van a., van den zegel dienaangaande, bladz. 78.

bladz. 89 reg. 1.

zyn, of worden, — verbonden met een deelwoord. Eigenlyk behoort hiertoe ook *blyven*, zie bladz. 119. de aantekening.

bladz. 117 reg. 11.

„ *de betrekking*” [*niet de orde*], — De onderlinge betrekking der denkbeelden is het grondbeginsel van de aan alle talen gemeene woordvoeging, van welke de hr. W. II. § 3. spreekt, en welke wy by het behandelen van die woordvoeging, „ welke aan de Nederduitfche taal, in „ onderscheiding van andere talen, eigen is, ” wilden ten grondslag gelegd hebben. Mocijelyk, althans geheel en al buiten het vak der spraakkunst, meenen wy is het bepalen van de *orde*, in welke de voorftellingen in 's menfchen geest tot denkbeelden worden. Indien deeze orde het algemeene beginfel der woordvoeging ware, en ten grondslag geftrekt hadde voor de rangfchikking der woorden, zoude het zeker niet ligt te verklaaren zyn, hoe deeze van de toevallige grensbepalingen der volkrenkonde afhangen. Even weinig kunnen wy metten hr. W. (zie II. § 217.) van oordeel zyn, dat onze moedertaal de andere in het geregeld volgen van de orde en fchikking der voorftellingen zoude overtreffen, of dat zy, meer dan eene andere, „ in de rang- „ fchikking der voorftellingen van het minder bepaalde tot „ het bepaaldere ” overgaat, zoo dat de rede „ eene ware „ opklimming ” zoude zyn, „ overeenkomstig met den aard „ en de werking van het menschlyke verftand. ” Veel overeenkomstiger is daarmede, onzes achtens, de franfche taal, welke het voorwerp voor dezelfs toevallige eigenschappen, de werking voor het onderwerp derzelve plaatst.

blad. 126 reg. 5. van ond.

het volledig leerfitzel der tale niet uitsluitenderwys voor de inboorlingen. — Te gering geacht vonden wy in de *Verh. over de Spell.* bl. 109 de misvatting, waartoe vreemdelingen, door de enkele vocaalspelling van *dadén, zaken* enz., ten aanzien van het enkelvoud zouden kunnen gebragt worden. Wanneer wy onze denkbeelden, door middel der moedertaal willen te kennen geeven, begeeren wy de uitoeffening van ons spraakvermogen niet blootelyk te bepalen tot hen, die zich, met ons, van de wtegraf, aan die taal gewend hebben, maar het is icdereens eigen belang zich voor allen, met welken hy zyne moedertaal wil gebruiken, verstaanbaar uittedrukken, en de taalleeraar bewyst dus zynen landgenooten eenen zeer wezenlyken dienst, wanneer hy den spreker, door het verstaan der taal ook voor vreemdelingen gemaklyk te maaken, hierin behulpzaam is.

blad. 127 reg. 5. van ond.

door gebrek aan verbuiging doppelzinnig. het onderscheid tuschen de bywoorden en byvoegelyke woorden van gelyke spelling, by voorbeeld, blykt duidelyk door de verbuiging in de voorbeelden *Ned. Spr. II. § 60. de onbekend reizende vorst en de onbekende reizende vorst, of eene buitengewoon groote som, en eene buitengewoone groote som; daarentegen blyft een onbekend reizend man, een buitengewoon groot zegel* dubbelzinnig. — Volgens bl. 52 van de *Verh. over de Spell.* zal het zelden gevaar loopen, dat twee woorden van gelyke spelling, doch verschillende beteekenis, by het leezen met elkanderen verwisseld, en hierdoor de meening des schryvers verkeerdelyk, of geheel niet, zoude begreepen worden; 't kan zyn, dat, gelyk de hoogleeraar verder zegt, in de meeste gevallen het verband alle gevaar van misvatting buiten sluit, dan juist dit hangt van den goeden schryfstyl af, en wy meenen, dat ook „eene kleine haaspering, en een kortstondige twyffel” al ware het slechts „eene enkele reize” door elken schryver, die met recht op keurigheid wil aan spraak maaken, behoort vermeden te werden.

*

1453

21